

Gebiedsontwikkeling Wijboschbroek

Vooronderzoek Ontploffbare Oorlogsresten
Conflictperiode & Na-Conflictperiode

SWECO VOO RAPPORT SOOR2022_040

Afsprong van het Amerikaanse I-501st PIR, 101st Airborne Division bij kasteel Heeswijk, 17 september 1944.

Linksmidden is Wijboschbroek, een gedeelte van het onderzoeksgebied, waarneembaar.

Bron: www.klondikes.nl/dz-a1-kasteel-heeswijk

Sweco Nederland B.V.	Handelsregister 30129769		
Onderwerp	Gebiedsontwikkeling Wijboschbroek Vooronderzoek OO Conflictperiode & Na-Conflictperiode		
Projectnummer	51012175	Gecontroleerd door	 ----- Jasper Molenaar
Klant	Waterschap Aa en Maas	Vrijgegeven door	 ----- Jeroen van Rooij
Versie	D0	Goedgekeurd door	 ----- Arthur Hollmann Senior Deskundige OO UXO Offshore Services
Datum	04-04-2023		
Auteur	Daphne Stechweij		
Document referentie	NL23-648800269-47335		

Inhoudsopgave

1	Managementsamenvatting	6
2	Inleiding	7
2.1	Aanleiding van het onderzoek	7
2.2	Methodiek	8
2.2.1	Inventariseren van bronnenmateriaal (bronnenonderzoek)	8
2.2.2	Beoordelen van bronnenmateriaal	9
2.3	Doelstellingen	9
2.4	Teamleden	9
3	Bureauonderzoek	11
3.1	Afbakening onderzoeksgebied, huidig gebruik en toekomstig gebruik	11
3.1.1	Afbakening onderzoeksgebied	11
3.1.2	Huidig gebruik van het onderzoeksgebied	11
3.1.3	Toekomstig gebruik van het onderzoeksgebied	11
3.2	Informatie van de opdrachtgever	11
3.3	Aanwezige informatie over de bodemgesteldheid	11
3.4	Reeds uitgevoerde onderzoeken	12
4	Resultaat bronneninventarisatie	13
4.1	Resultaat historisch feitenmateriaal	13
4.2	Naoorlogse ontwikkelingen	34
5	Analyse historisch feitenmateriaal	40
5.1	Analyse	40
5.2	Verdachte gebieden	42
5.3	Leemten in kennis	44
6	Conclusie en Advies	45
6.1	Conclusie	45
6.2	Advies	45
6.3	Slotwoord	45

- Bijlage 1 – Overzicht onderzoeksgebied
- Bijlage 2 – OO-bodembelastingkaart
- Bijlage 3 – Inventarisatiekaart
- Bijlage 4 – Situering luchtfoto
- Bijlage 5 – Overzicht oorlogshandelingen
- Bijlage 6 – Historisch topografische kaarten
- Bijlage 7 – KLIC
- Bijlage 8 – Satellietbeeld
- Bijlage 9 – Geraadpleegde bronnen
- Bijlage 10 – Beoordeling rapportage
- Bijlage 11 – Certificaat VROO

Sweco Nederland B.V. (hierna: Sweco) voert het Vooronderzoek Ontploffbare Oorlogsresten (OO) uit conform de geldende wet- en regelgeving van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontploffbare Oorlogsresten (CS-VROO) en overige wetgeving. Sweco beschikt over certificeringen op het gebied van Ontploffbare Oorlogsresten (CS-VROO), Kwaliteit (ISO 9001), Veiligheid (Veiligheidsladder, VCA), Duurzaamheid (ISO 14001, CO2-Prestatieladder) en V&G-management (ISO45001). Met deze certificeringen is Sweco gekwalificeerd om te kunnen werken aan toonaangevende projecten op het gebied van OO.

Administratieve gegevens

Uitvoerder	Sweco Nederland B.V.
Provincie	Noord-Brabant
Gemeente	Meerijstad
Plaats	Schijndel-Wijbosch
Betreft	Vooronderzoek OO Conflictperiode
Projectnaam	Gebiedsontwikkeling Wijboschbroek
Opdrachtgever	Waterschap Aa en Maas
Oppervlakte onderzoeksgebied	Circa 530 hectare
Projectmedewerkers	Jasper Molenaar, Daphne Stechweij, Esmee Sanders
Periode van uitvoering	november 2022 – maart 2023
Beheer en plaats van documentatie	Sweco Nederland B.V.

Afbeelding 1 Onderzoeksgebied.

Distributielijst

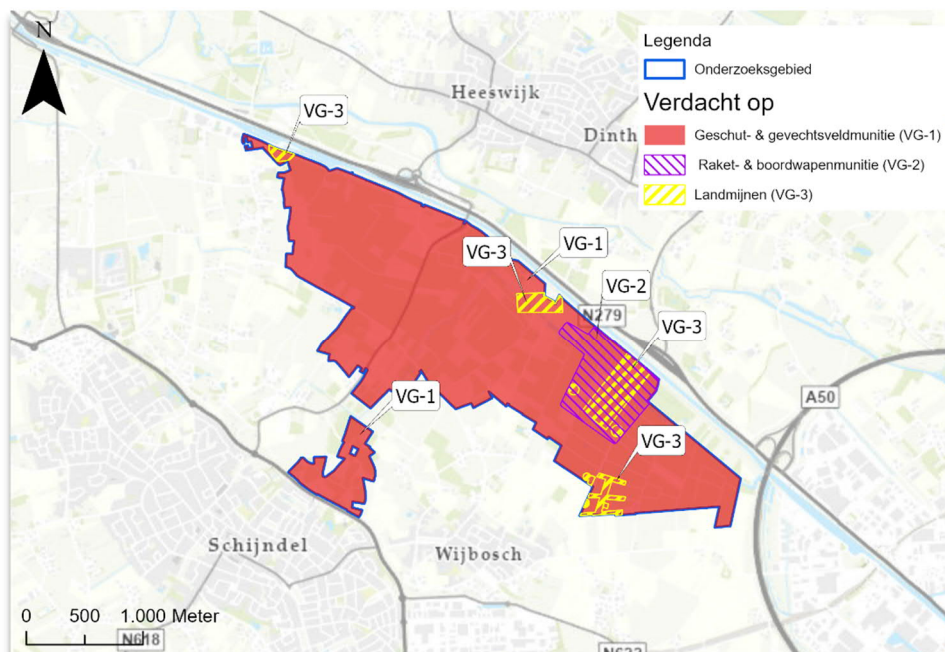
- Waterschap Aa en Maas.
- UXO Offshore Services.
- Sweco Nederland B.V.

1 Managementsamenvatting

In dit gecombineerde vooronderzoek OO 'conflictperiode' en 'na-conflictperiode' heeft de analyse van het feitenmateriaal uit de inventarisatie tot de conclusie geleid dat er een verhoogde kans is op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten¹ (verder: OO) in het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is daarmee **VERDACHT** verklaard (zie ook de OO-bodembelastingkaart in bijlage 1). Het gaat hierbij om de hoofdsoorten geschutmunitie, raketmunitie, landmijnen en gevechtsveldmunitie² OO. In verticale zin kunnen deze OO tot een diepte van maximaal 2 m-mv (situatie 1945) worden aangetroffen.

Om deze conclusie te ondersteunen, zijn de onderzoeksresultaten in hoofdstuk 4 'Resultaat bronneninventarisatie' beschreven. Bijlage 5 'Overzicht oorlogshandelingen' omvat een gedetailleerde reconstructie van de oorlogshandelingen welke een (mogelijke) relevantie tot het onderzoeksgebied houden en bestaat uit een chronologische gebeurtenissenlijst. Deze lijst is het resultaat van het voor dit vooronderzoek beschikbare en geanalyseerde (historische) gegevens. Een analyse van dit verzamelde historische feitenmateriaal is in hoofdstuk 5 uiteengezet.

Sweco adviseert, voordat met de voorgenomen werkzaamheden wordt aangevangen, detectie/begeleiding te laten uitvoeren door een conform het CS-OOO (deelgebied A) gecertificeerde partij. Sweco kan dit faciliteren.

Afbeelding 2 OO-bodembelastingkaart onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is geheel **VERDACHT** op het aantreffen van diverse hoofd- en subsoorten OO.

¹ Alle ontplofbare munitie, achtergelaten ontplofbare munitie en niet-gesprongen munitie.

² Klein kaliber munitie, handgranaten, geweergrenaten, munitie voor granaatwerpers en munitietoebereiden.

2 Inleiding

In opdracht van Waterschap Aa en Maas voert Sweco een vooronderzoek OO 'conflictperiode' en 'na-conflictperiode' uit voor de te realiseren gebiedsontwikkeling Wijboschbroek, gelegen bij de plaatsen Schijndel en Wijbosch in gemeente Meierijstad en provincie Noord-Brabant (hierna: onderzoeksgebied). Voor een overzicht van het onderzoeksgebied wordt verwezen naar afbeelding 1 en bijlage 1.

De mogelijke aanwezigheid van OO in de ondergrond houdt in Nederland over het algemeen verband met de Tweede Wereldoorlog (1939-1945). Dit is het enige op Nederlandse bodem gevoerde gewapende conflict, waarbij gebruik is gemaakt van conventionele munitie welke explosieve stoffen bevatten. Handelingen die hebben geleid tot het achterblijven van OO in de Nederlandse bodem, betroffen onder meer het afwerpen van bommen, beschietingen vanuit de lucht/vanaf het water/op het land, het neerstorten van vliegtuigen, grondgevechten tijdens de begin- en eindfase van de oorlog, het dumpen van munitie en het verdedigen van gebieden met mijnenvelden, stellingen enzovoorts. Ongeveer 10% van de afgeworpen en verschoten (dus exclusief achtergelaten/gedumpte) munitie ontplofte niet en bleef als OO achter.

Deze rapportage omvat in de eerste plaats een vooronderzoek OO 'conflictperiode'. Met de term 'conflictperiode' wordt de periode bedoeld waarin gewapend conflict heeft plaatsgehad. In een vooronderzoek OO conflictperiode wordt middels een analyse van de (uit verzameld feitenmateriaal) vastgestelde relevante oorlogshandelingen ten tijde van de Tweede Wereldoorlog, beoordeeld of er een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van OO in de ondergrond/op de waterbodem van het onderzoeksgebied.

In de tweede plaats behelst deze rapportage een vooronderzoek OO 'na-conflictperiode'. Hierin wordt op basis van het feitenmateriaal en een analyse van naoorlogse ontwikkelingen beoordeeld of er heden nog altijd een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van OO in de ondergrond(/op de waterbodem) van het onderzoeksgebied. Dit onderzoek concentreert zich op de gebieden binnen het onderzoeksgebied die in een reeds uitgevoerd vooronderzoek OO 'conflictperiode' verdacht zijn verklaard. In de regel wordt een vooronderzoek OO na-conflictperiode dan ook uitgevoerd als vervolgstap op een vooronderzoek OO conflictperiode, waarin (delen van) het onderzoeksgebied verdacht zijn verklaard op het aantreffen van OO.

2.1 Aanleiding van het onderzoek

Het natuurgebied Wijboschbroek in de huidige situatie dient verbeterd te worden. De huidige vegetatie is onderhevig aan verdroging, verruiging en verzuring. Bovendien is het eigendom en beheer versnipperd. Het creëren van goede hydrologische en ecologische omstandigheden voor de natuurdoelstellingen is voor dit gebied beoogd. Voor het herstel wordt gestreefd naar realisatie van 55 ha nieuwe natuur.

Het is onbekend of er in het onderzoeksgebied rekening dient te worden gehouden met de (mogelijke) aanwezigheid van OO. Derhalve heeft Sweco in opdracht van Waterschap Aa en Maas een vooronderzoek OO 'conflictperiode' en 'na-conflictperiode' uitgevoerd ter plaatse van het onderzoeksgebied. Voor een nadere omschrijving van de doelstellingen van dit vooronderzoek wordt verwezen naar paragraaf 2.3 'Doelstellingen'.

2.2 Methodiek

Dit vooronderzoek is uitgevoerd conform de richtlijnen van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontploffbare Oorlogsresten ('CS-VROO'). De door Sweco gebruikte onderzoeksopzet en methodiek zijn overeenkomstig deze proceseisen. Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van de navolgende bronnen.

Bron verplicht raadplegen	Geraadpleegd door Sweco
Literatuur	√
Gemeentelijk archief	√
Provinciaal archief	√
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD) te Amsterdam	√
Nationaal Archief (NA) te Den Haag, collectie 2.04.53.15	√
Semi-statisch Informatie Beheer Ministerie Defensie (SSA) te Rijswijk	√
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)	√
Luchtfotocollectie Wageningen UR (WAG), Kadaster (KAD) en Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland (NCAP) te Edinburgh	√
Krantenberichten	√
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) te Den Haag, collectie 575	√
The National Archives (TNA UK) te Londen, gegevens aangaande luchtaanvallen door de Royal Air Force (RAF)	√
Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa) te Freiburg	√
VEO Bommenkaart	√
Onderhavige gemeente(n)	√
Onderhavige provincie(s)	√
ProRail	√
Rijkswaterstaat	√
Kadaster (KAD), kaartmateriaal	√
Websites	√

Bron aanvullend raadplegen	Geraadpleegd door Sweco
National Archives and Record Administration II (NARA) te Washington D.C.	√
Nederlands Instituut voor Militaire Historie te Den Haag, collectie 409 Getuigenverklaringen	√
The National Archives te Londen, gegevens aangaande artilleriebeschietingen	√

2.2.1 Inventariseren van bronnenmateriaal (bronnenonderzoek)

Er wordt gestart met een bronnenonderzoek. Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

- gebeurtenis / informatie over het mogelijk aanwezig zijn van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied (indicaties);
- gebeurtenis / informatie over het niet (meer) aanwezig zijn van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied (contra-indicatie).

Het bronnenonderzoek resulteert in een gebeurtenissenlijst, bestaande uit een chronologische lijst van indicaties en contra-indicaties in het onderzoeksgebied (zie bijlage 5 'Overzicht oorlogshandelingen') en een gebeurtenissenkaart (zie bijlage 3 'Inventarisatiekaart') met daarop de situering van de indicaties en contra-indicaties op een wijze waardoor de positie ten opzichte van het coördinatensysteem van de Rijksdriehoeksmeting (RD) vastgelegd is.

Sweco heeft de voor het onderzoek relevante bronnen geïdentificeerd en geraadpleegd conform het CS-VROO. De leemten in kennis zijn gespecificeerd in paragraaf 5.3 van deze rapportage.

2.2.2 Beoordelen van bronnenmateriaal

De indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek worden beoordeeld en op basis daarvan wordt gemotiveerd vastgesteld:

1. of er in het onderzoeksgebied sprake is van aanwijzingen voor de aanwezigheid van OO, en zo ja;
2. hoofdsort, subsoort, kaliber / gewichtsklasse, nationaliteit en verschijningsvorm van mogelijke OO en voor de hoofdsort afwerpmunitie tevens het type ontstekingsinrichtingen en het verwachte aantal;
3. horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied.

2.3 Doelstellingen

Het is onbekend of er in het onderzoeksgebied rekening dient te worden gehouden met de (mogelijke) aanwezigheid van OO. De bodemingrepen die gepaard gaan met de geplande werkzaamheden, kunnen eventueel aanwezige OO in de bodem activeren. In het kader van de Arbeidsomstandighedenwet en de openbare orde en veiligheid dienen de risico's van voorgenomen werkzaamheden in kaart te worden gebracht en zoveel mogelijk te worden verkleind.

Derhalve dienen, voorafgaand aan die werkzaamheden, ook de risico's op het aantreffen van OO binnen het onderzoeksgebied in kaart te worden gebracht in een tijdens de ontwerpfase opgestelde V&G-plan. Het vooronderzoek OO conflictperiode heeft tot doel om te beoordelen of er naar aanleiding van de ten tijde van de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) verrichte oorlogshandelingen indicaties zijn dat binnen het onderzoeksgebied een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van OO en, zo ja, om in dit kader verdachte gebieden in horizontale en verticale zin af te bakenen. Dit gebeurt op basis van conform de richtlijnen van het CS-VROO verzameld en geanalyseerd bronnenmateriaal. Het eindresultaat is onderhavige rapportage en een bijbehorende OO-bodembelastingkaart (zie bijlage 2).

2.4 Teamleden

Het onderzoek is in de periode november 2022 – maart 2023 uitgevoerd door Daphne Stechweij met GIS-ondersteuning door Esmee Sanders. De rapportage is intern gecontroleerd door Jasper Molenaar. Tevens is de rapportage gecontroleerd door een Senior Deskundige OOO (de heer Arthur Hollmann) van UXO Offshore Services.

In navolgende tabel zijn de verantwoordelijkheden per teamlid weergegeven.

Teamlid	Historisch onderzoek	Deskundigheid OO	Luchtfoto-interpretatie	Geografische informatiesystemen	Opstellen rapportage	Projectleiding	Interne controle
Daphne Stechweij	X		X	X	X		
Jasper Molenaar			X			X	X
Esmee Sanders			X	X			
Arthur Hollmann		X					

3 Bureauonderzoek

3.1 Afbakening onderzoeksgebied, huidig gebruik en toekomstig gebruik

3.1.1 Afbakening onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied betreft een natuurgebied, gelegen tussen Schijndel en de Zuid-Willemsvaart. Binnen het onderzoeksgebied bevinden zich enkele (delen van) wegen, zoals Baksdijk, Steeg, Martemanshurk, Dinthersedijk en Aakendonk.

3.1.2 Huidig gebruik van het onderzoeksgebied

Staatsbosbeheer heeft het natuurgebied in oude staat hersteld door onder andere de aanleg van bosjes en poelen. In het gebied zijn 20 ha ingericht als voedselbos. Wijboschbroek is een broekbos (natgebied) met paden die vooral tijdens de herfst en winter drassig kunnen zijn.

3.1.3 Toekomstig gebruik van het onderzoeksgebied

Het herstelde Wijboschbroek zal een leembos blijven.

3.2 Informatie van de opdrachtgever

Opdrachtgever heeft de navolgende informatie geleverd aan Sweco:

Kaartmateriaal

Opdrachtgever heeft een digitale topografische kaart met RD-coördinaten (dwg ArcGIS-formaat) ter beschikking gesteld. Hierop staat het onderzoeksgebied aangegeven.

Bodemgesteldheid

De opdrachtgever heeft geen informatie beschikbaar gesteld over de bodemgesteldheid in het onderzoeksgebied.

Naoorlogse werkzaamheden

De opdrachtgever heeft geen informatie beschikbaar gesteld over mogelijke naoorlogse werkzaamheden in het onderzoeksgebied.

3.3 Aanwezige informatie over de bodemgesteldheid

Op basis van de aan DINOloket³ ontleende gegevens kan worden geconcludeerd dat de ondergrond ter plaatse van het onderzoeksgebied bestaat uit zand, vermengd met lagen leem. De significantie hiervan in relatie tot OO is dat zand een sterk remmende uitwerking heeft op het indringingsvermogen van afgeworpen en verschoten conventionele munitie, welke vervolgens mogelijk als OO in de ondergrond zijn achtergebleven. Leem daarentegen heeft bijna geen remmende uitwerking op het indringingsvermogen van afgeworpen en afschoten conventionele munitie.

³ Geologische boringen met identificatievolnummers: B45D0083, B45D0689, B45G0742, B45G0690, B45G0685, B45D0636

De laag met een 10 MPa conusdrukweerstand en een minimale dikte van 1 m (dit betreft de maximale indringingsdiepte van mogelijk afgeworpen afwerpmunitie welke vervolgens mogelijk als OO achtergebleven) is gelegen op circa 3 m-mv.⁴

3.4 Reeds uitgevoerde onderzoeken

Voor dit vooronderzoek OO Conflictperiode is nagegaan of reeds uitgevoerde onderzoeken bekend zijn met een relevantie tot het onderzoeksgebied. De navolgende instanties zijn hiervoor benaderd of geraadpleegd:

- bedrijfsarchief Sweco;
- opdrachtgever;
- VEO Bommenkaart;
- gemeente Meierijstad;
- provincie Noord-Brabant;
- Rijkswaterstaat.

ProRail is niet geraadpleegd vanwege het ontbreken van treinsporen door het onderzoeksgebied. Opgemerkt dient te worden dat de opdrachtgever Waterschap Aa en Maas betreft.

Voor het onderzoeksgebied zijn geen rapportages van reeds uitgevoerde onderzoeken en opsporingsonderzoeken beschikbaar.

⁴ Geotechnische sondeonderzoeken met identificatievolnummers: CPT000000041625, CPT000000115013, CPT000000070600

4 Resultaat bronneninventarisatie

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de inventarisatie van het bronnenmateriaal beschreven. Daarbij worden de (historische) feiten opgedeeld in drie tijdsperiodes: mei 1940, de bezettingsperiode en de bevrijdingsfase. Tevens is een korte beschrijving opgenomen betreffende de naoorlogse werkzaamheden ter plaatse van het onderzoeksgebied. Voor een beschrijving van de gebruikte bronnen en een betrouwbaarheidsanalyse van deze bronnen wordt verwezen naar bijlage 5.

4.1 Resultaat historisch feitenmateriaal

Duitse inval mei 1940

In de vroege ochtend van 10 mei 1940 overschreden de Duitse grondtroepen de Nederlandse oostgrens. Daarnaast voerden de Duitse strijdkrachten luchtlandingen uit op diverse plaatsen in Zuid-Holland en bij Moerdijk in Noord-Brabant. Al de volgende dag bereikten de Duitse troepen de Grebbelinie, een ruwweg langs de provinciegrens Gelderland-Utrecht door de Nederlandse strijdkrachten aangelegde verdedigingslinie. Na enkele dagen van zware gevechten braken Duitse eenheden door de linie en rukten op in westelijke richting.

Op 11 mei rond vier uur reed de eerste Duitse soldaat per motor door gemeente Schijndel. Hij kwam vanuit Heeswijk en reed vervolgens richting Boxtel. Korte tijd later, rond 18:00 uur, verschenen de eerste Duitse troepen. De troepen bestonden hoofdzakelijk uit infanterie en verder uit artillerie- en pantsertroepen. Ze kwamen niet alleen vanuit Heeswijk binnen maar ook vanaf Veghel. Met open monden van verbazing werd gekeken naar de hoeveelheid materiaal dat zij meebrachten. Voor de aankomst van de Duitse troepen werd door de terugtrekkende Nederlandse troepen de brug over de Zuid-Willemsvaart op de weg Schijndel-Heeswijk vernield op 10 mei 1940.

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat tijdens de Duitse inval in mei 1940 oorlogshandelingen plaats hadden in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Bezettingsperiode

Tijdens de Duitse bezetting van het onderzoeksgebied woedde een luchtoorlog in het luchtruim boven Nederland. Het doelwit van de luchtaanvallen waren in de regel strategische objecten, zoals industrie, vliegvelden, infrastructuur en havens of tactische objecten (bijvoorbeeld verdedigingswerken).

Ter verdediging tegen de luchtaanvallen zetten de Duitse strijdkrachten een luchtverdedigingssysteem op in Nederland. Dit systeem bestond onder meer uit luchtafweer op de grond en de inzet van jachtvliegtuigen. Als gevolg van de luchtafweerbeschietingen en luchtgevechten stortten talloze vliegtuigen neer op Nederlands grondgebied. Hieronder bevonden zich ook bommenwerpers, al dan niet met hun bommenlast nog aan boord die in de regel onderweg waren naar doelen in Duitsland. In veel gevallen voerden de bemanningen van bommenwerpers die in nood waren, noodafworpen uit. De bommenlast kwam dan vaak willekeurig neer.

Medio 1942 moest de kweekschool van de Zusters in de Pastoor van Erpstraat in Schijndel ontruimd worden, omdat de militairen van de Flakausbildungs Abteilung daar hun onderdak wilden hebben. Vrijwel dagelijks zag de bevolking toen één of meerdere pelotons van deze eenheid al zingend richting Wijbosch marcheren waar in de duinen de conditie op peil werd gehouden en strategische oefeningen werden verricht.

Er zijn voor wat betreft de bezettingsperiode geen aanwijzingen dat het onderzoeksgebied getroffen is door oorlogshandelingen.

Bevrijdingsfase

Algemeen

Op 6 juni 1944 voerden de geallieerde grondstrijdkrachten een grootscheepse invasie uit in het Franse Normandië. Na ruim twee maanden van zware gevechten met de Duitse strijdkrachten braken zij medio augustus 1944 door en rukten in razendsnel tempo op naar de Nederlandse grens. Begin september 1944 kwamen de eerste geallieerde grondtroepen hier aan. Op 17 september probeerden de geallieerden middels Operation Market Garden de grote rivieren in Nederland bij Eindhoven, Nijmegen en Arnhem over te steken. Op deze manier hoopten zij de Duitse Westwall (een verdedigingslinie die langs de Duitse westgrens vanaf de Zwitserse grens tot aan de Rijn ter hoogte van Nijmegen liep) heen te trekken en het industriële hart van Duitsland in het Roergebied te veroveren. De operatie liep uit op een mislukking, doordat het veroverde bruggenhoofd ten noorden van de Nederrijn bij Arnhem door de Duitse troepen werd heroverd. Het grootste deel van Nederland bleef hierdoor onder controle van de Duitse strijdkrachten. De geallieerden kozen er nu eerst voor om in het zuiden van Nederland de Scheldemonding veilig te stellen en een breed front te formeren, wat een moeizaam en langdurig proces bleek.

Pas op 23 maart 1945 waren de geallieerde strijdkrachten in staat offensieve operaties uit te voeren ten noorden van de grote rivieren in Nederland. Dit was mogelijk, doordat zij in het westen van Duitsland bij Rees en Wesel een oversteek van de Rijn hadden geforceerd middels Operation Plunder. In hoog tempo werden het oosten en noorden van Nederland bevrijd door geallieerde militaire eenheden. Op 11 april 1945 staken Canadese en Britse troepen de IJssel over bij Westervoort (Operation Anger) en bij Voorst (Operation Cannonshot). Zij stootten vervolgens in westelijke richting door tot aan ruwweg de Grebbelinie, welke door de Duitse strijdkrachten was omgedoopt tot de Pantherstellung. Hier kwam het front einde april tot stilstand tot aan de capitulatie van de Duitse strijdkrachten op 5 mei 1945.

Onderzoeksgebied

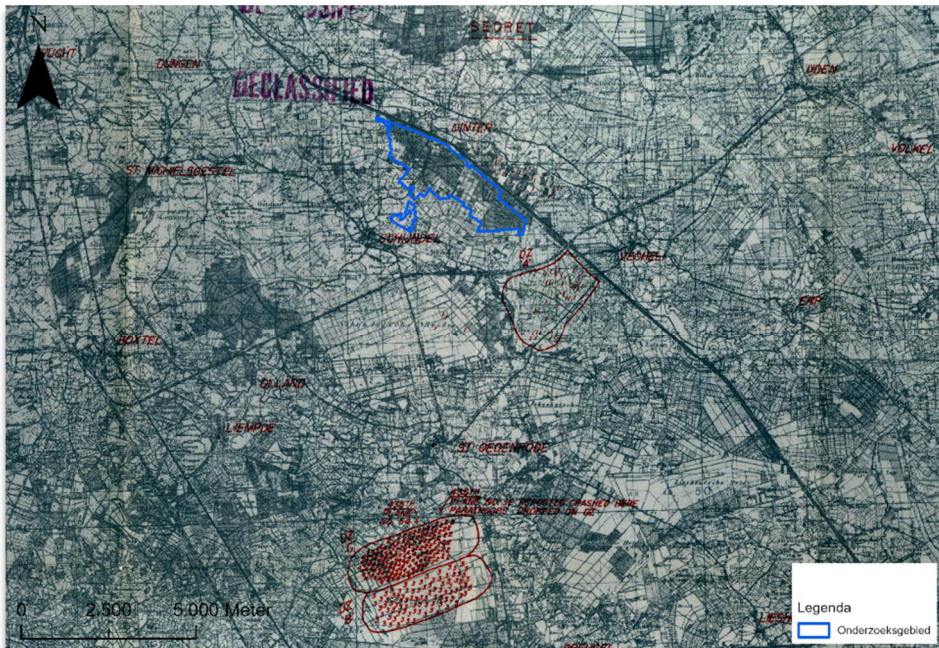
Op 17 september 1944 landden in de regio van Schijndel troepen van de Amerikaanse *101st Airborne Division*. De onderdelen van de divisie kwamen onder meer neer bij Eerde en (onbedoeld) bovenop Landgoed Heeswijk. Het was de taak van de luchtlandingstroepen om de bruggen bij Eindhoven, Son, Best, Sint Oedenrode en Veghel in te nemen en te wachten op versterking door de grondtroepen: het Britse *XXX Corps*. Deze trokken gelijktijdig vanaf het Belgische Neerpelt op in de richting van Eindhoven over een enkele doorgaande weg (de zogeheten 'Corridor', door de Amerikanen ook wel 'Hell's Highway' genoemd).

Hoewel de luchtlandingstroepen vlakbij Schijndel landden, duurde het nog vijf weken voordat de plaats en de rest van de gelijknamige gemeente bevrijd werden. In deze tijd werden in de regio bij tijd en wijle zware gevechten geleverd.

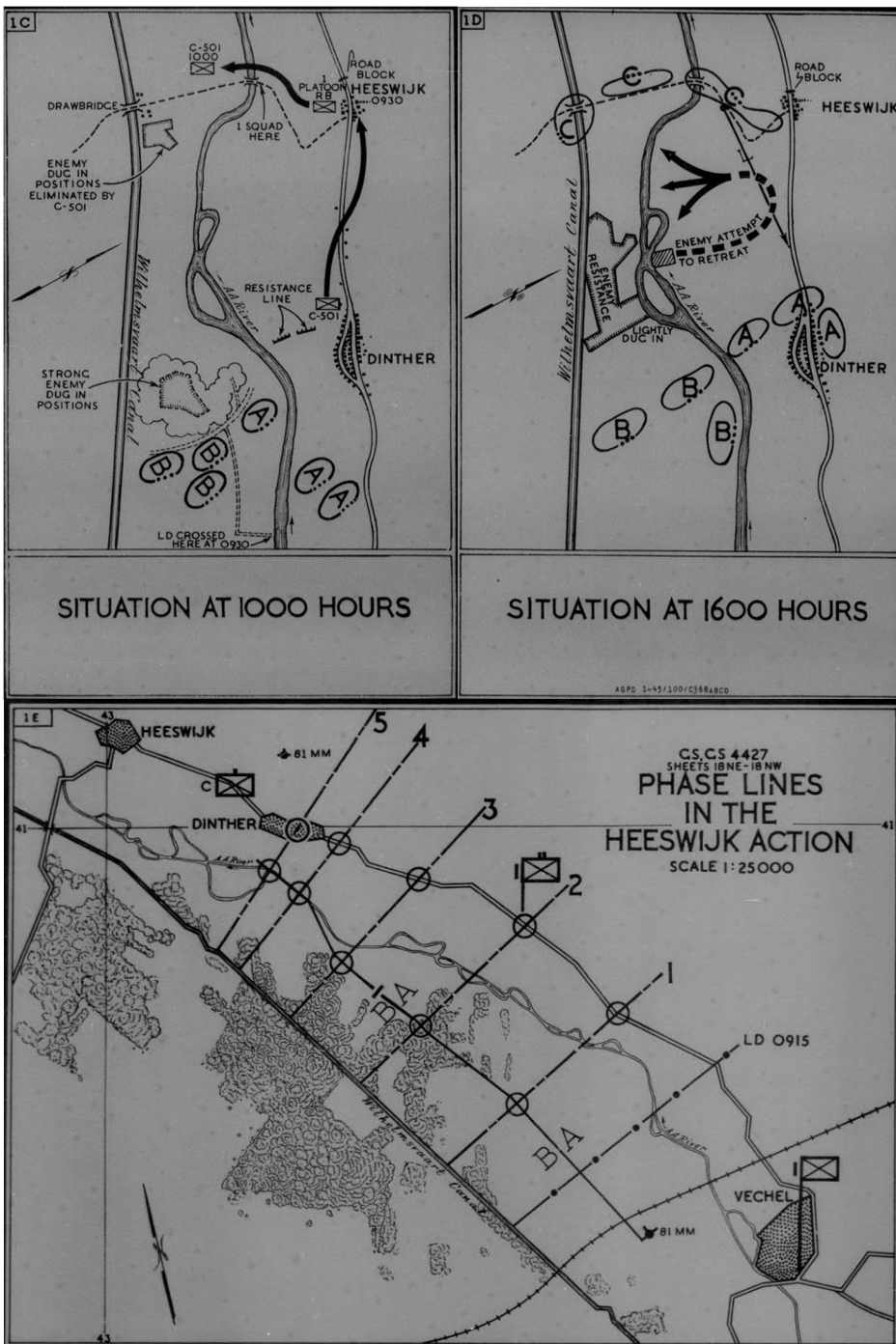
De eerste gevechtsacties in de omgeving van het onderzoeksgebied hadden op 17-18 september plaats ten noorden van de Zuid-Willemsvaart ter plaatse van Landgoed Heeswijk en in de omgeving van Heeswijk-dorp. Duitse troepen overrompelden de Amerikaanse achterhoede in het kasteel en dreven een te hulp schietend peloton terug naar Veghel. De frontlijn kwam daardoor bij Beug(t) te liggen. In een omtrekkende beweging wist een Amerikaanse compagnie (*C-Coy, I-501 PIR*) op 19 september posities in te nemen bij Heeswijk en Dinther. Op dezelfde dag voerden Duitse parachutetroepen van Bataillon Weller ten noorden van de Zuid-Willemsvaart een eerste, onsuccesvolle, aanvalspoging uit op de Amerikaanse posities bij Veghel.

De volgende ochtend vielen twee compagnieën van een Amerikaans parachutebataljon (*A en B-Coy, I-501 PIR*) over dezelfde as, maar dan in tegengestelde richting. Ter hoogte van Beug(t) en Laverdonk kwam het tot gevechten met de daar aanwezige Duitse parachutisten. In de middag wisten zij hen terug te dringen naar Heeswijk, waar een andere Amerikaanse compagnie (*C-Coy*) reeds was. Deze compagnie was in de aanval gegaan richting de brug over de Zuid-Willemsvaart ten zuiden van Heeswijk. Na een kort gevecht veroverden de Amerikaanse luchtlandingsmilitairen de brug. Tegenacties van de Duitse kant werden met zware verliezen afgeslagen. Het resultaat was verbluffend: ruim 400 Duitse militairen van *Bataillon Weller* werden gevangen genomen en tientallen anderen gedood of verwond. Bij de gevechten verloren de Amerikanen slechts tien man. De actie had de Amerikaanse troepen een veiliggesteld gebied opgeleverd ten noordwesten van Veghel (noordelijk van de Zuid-Willemsvaart) en een bruggenhoofd bij de Heeswijkse ophaalbrug. Dit bruggenhoofd gaf de gelegenheid acties uit te voeren richting Schijndel.

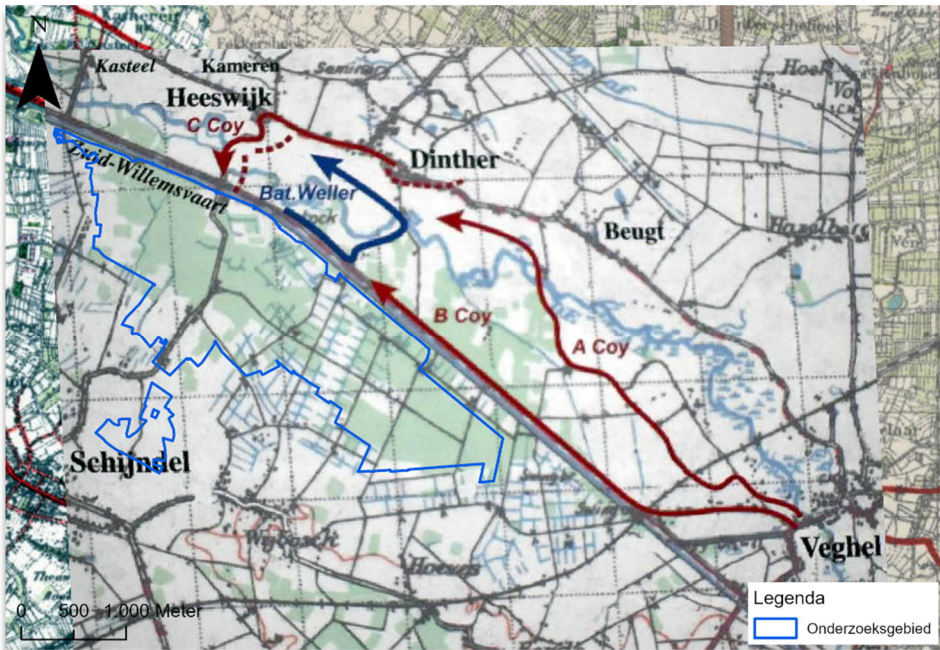
Schijndel was intussen tot een verzamelpunt geworden voor Duitse troepen van *Kampfgruppe Huber*, een vanuit de *59. Infanterie-Division* ad-hoc samengestelde gevechtsgroep. De troepen stelden zich op langs de spoorlijn in de omgeving van Schijndel-Wijbosch en bereidden zich voor op een aanval tegen de Amerikaanse posities bij Sint-Oedenrode en Veghel. Op 18 september 1944 waren de Duitse troepen al breed gevestigd in deze positie. Die dag reed een vanuit Sint-Oedenrode komende colonne van zeven Amerikaanse jeeps per ongeluk naar Schijndel in plaats van Veghel en liep even voor de spoorlijn in een hinderlaag.

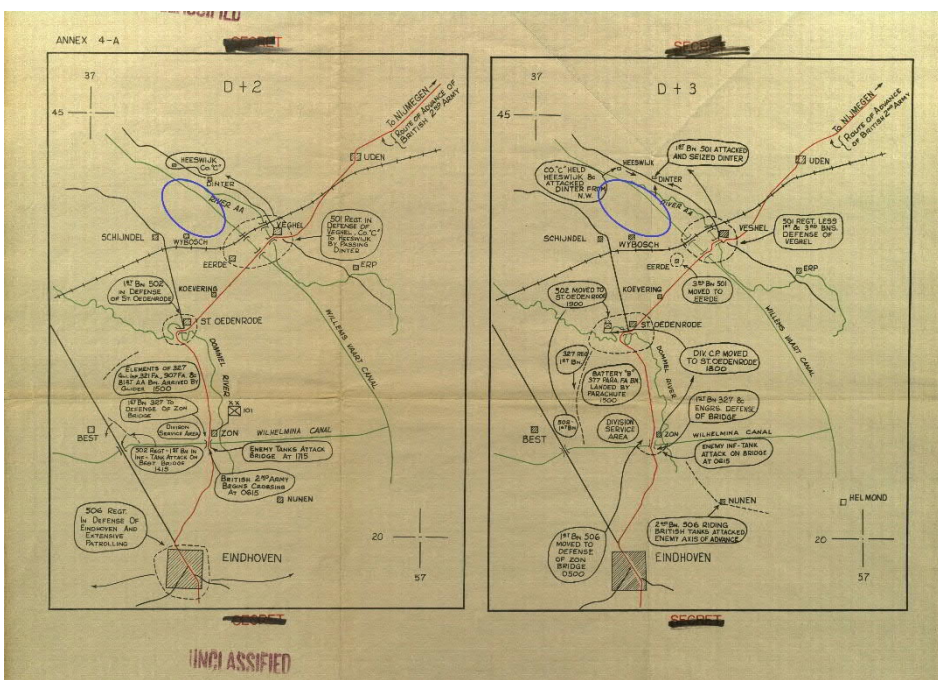
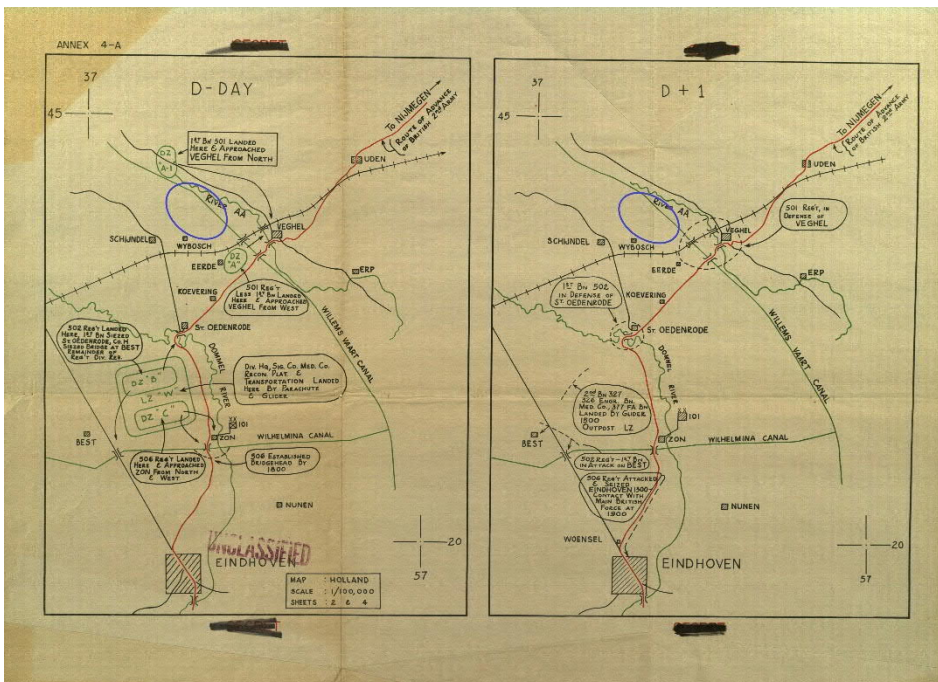
Afbeelding 3 De door de 101st Airborne Division uitgevoerde luchtlandingen op 17 september 1944.

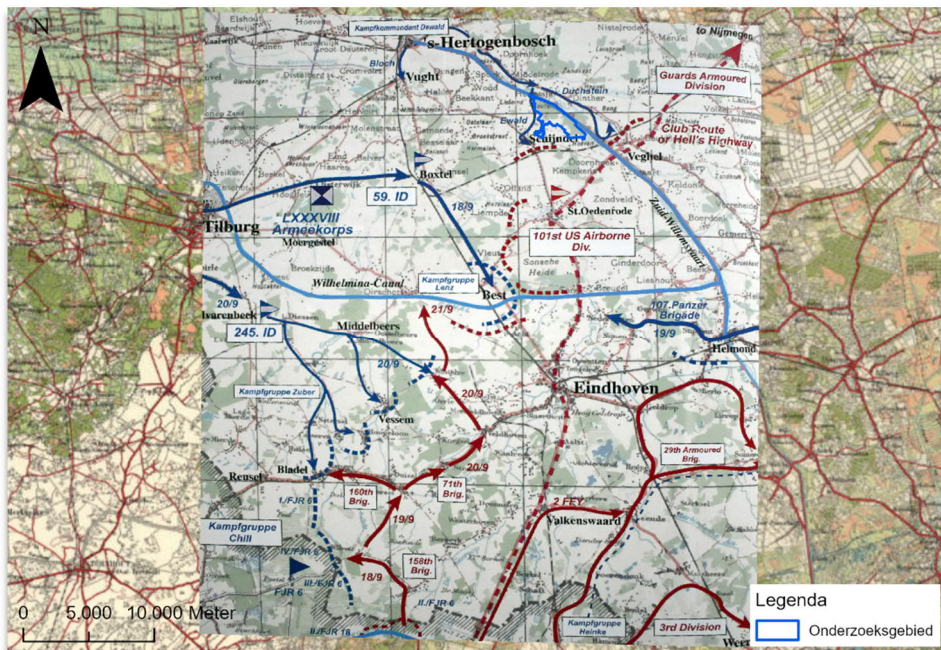
Afbeelding 4 (Ruwe) Gedetailleerde situatieschetsen van de aanval door Amerikaanse troepen van I-501 PIR in de ochtend van 20 september 1944 ten noorden van de Zuid-Willemsvaart. Het onderzoeksgebied bevindt zich direct links van het kanaal. Bron: NARA, 7366350.

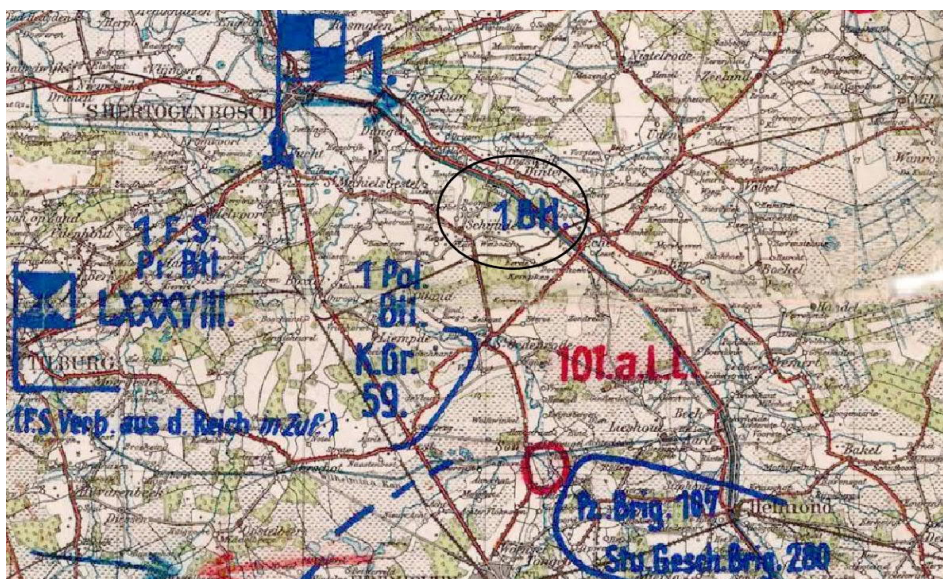
Afbeelding 5 Overzichtskaart van de gevechten ten noorden van de Zuid-Willemsvaart op 20 september 1944 tussen Amerikaanse en Duitse troepen.
Bron: Didden, Kampfgruppe Chill.

Afbeelding 6 Situatieschetsen van de Amerikaanse 101st Airborne Division van 17 september tot en met 20 september 1944. Het onderzoeksgebied is steeds indicatief aangegeven met een blauwe cirkel.

Afbeelding 7 Situatiekaart met daarop weergegeven de frontontwikkelingen ten opzichte van het onderzoeksgebied in de periode 17-20 september 1944.
Bron: Didden, Kampgruppe Chill.

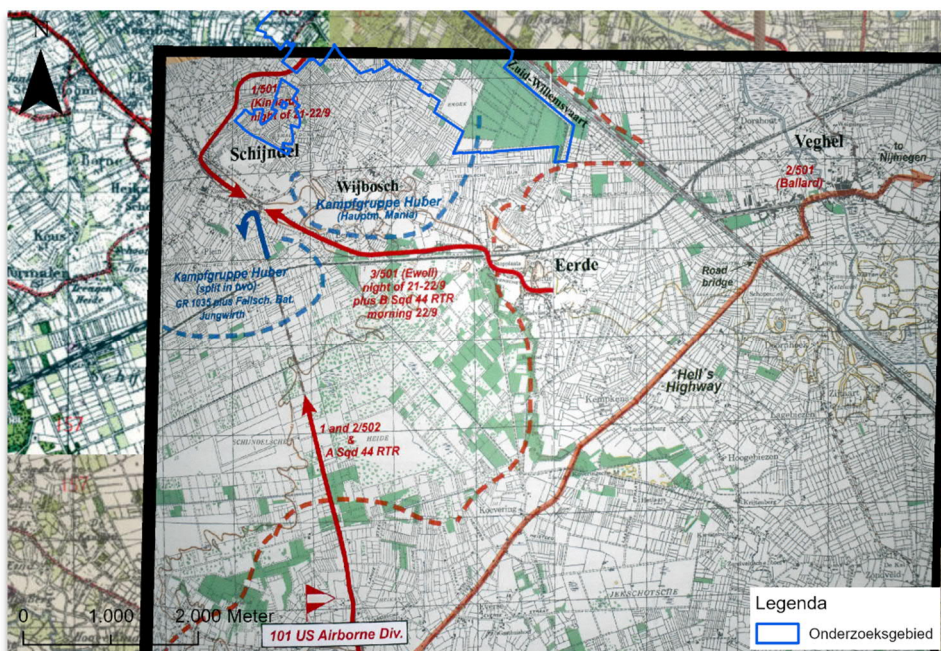
Afbeelding 8 Uitsnede van een Duitse situatiekaart van het Westfront op 20 september 1944. Het onderzoeksgebied is indicatief aangegeven met een zwarte cirkel.

Voordat de Duitse troepen een serieuze aanvalspoging konden ondernemen vanuit Schijndel-Wijbosch, voerden Amerikaanse troepen in de nacht van 21/22 september met ondersteuning van Britse tanks een aanval uit op Schijndel en omgeving om de dreigende Duitse troepenconcentratie aldaar te verjagen. I-501 PIR rukte (zonder tanks) op over de Steeg vanaf het bruggenhoofd bij de Heeswijkse ophaalbrug. Na enkele schermutselingen bereikten zij Schijndel en namen de plaats zonder veel moeite in.

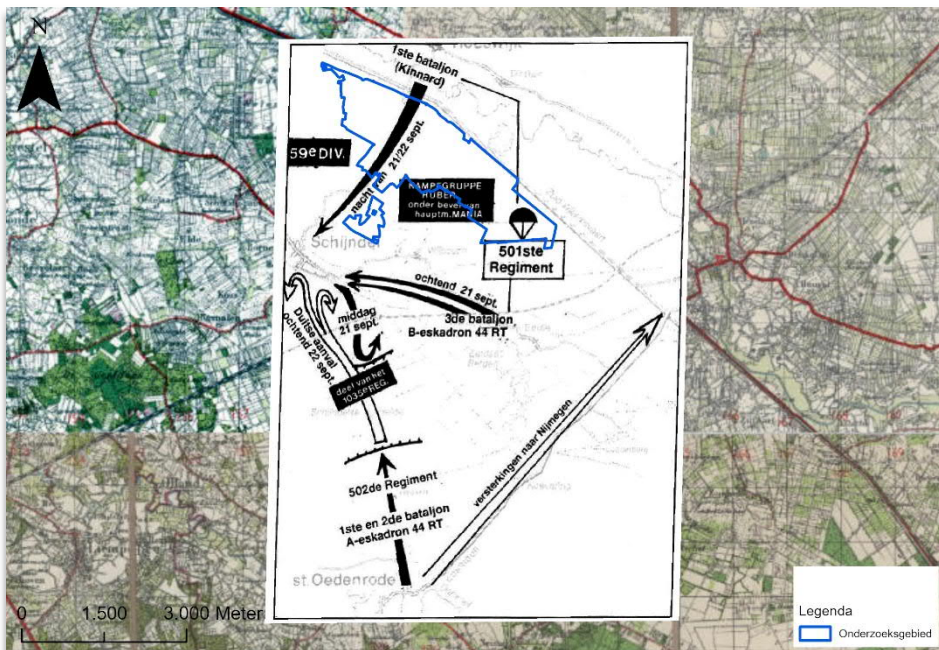
Vanuit de richting Eerde viel III-501 PIR met 13 Britse Sherman-tanks van 44 RTR over de Eerdsebaan aan naar Wijbosch. Hier ondervond de aanvalsmacht zware Duitse weerstand en pas tegen de ochtend wist zij om Wijbosch heen Schijndel te bereiken. I en II-502 PIR plus tien Britse tanks trokken in de ochtend richting Schijndel over de Schijndelseweg vanaf Sint-Oedenroede. De troepenmacht bereikte omstreeks 12.30 uur haar doel: een punt halverwege de weg.

In de vroege ochtend van 22 september voerden Duitse troepen (*I./Grenadier-Regiment 1035, 59. Infanterie-Division*) een tegenaanval uit en drongen Schijndel binnen. Hier werden zij verslagen en een opvolgende tegenactie van Amerikaanse parachutetroepen en Britse tanks pakte succesvol uit. Zij namen opnieuw ruim 400 Duitse militairen gevangen. Vervolgens zetten de Amerikaanse troepen en Britse tanks de aanval door op de omgeving van de spoorlijn en Wijbosch om aldaar de Duitse troepen, die Veghel bedreigden, te verslaan. Ondanks de succesvolle uitvoering van de aanval, kwam om 14.30 uur een bevel tot terugtrekking vanuit het divisiehoofdkwartier: Duitse troepen (*Kampfgruppe Walther*) hadden namelijk een sterke aanval op Veghel geopend vanuit het oosten en naderden deze plaats snel. Eenheden van *Kampfgruppe Huber* (twee infanteriebataljons plus een Jagdpanther) voerden sinds de late ochtend vanuit Wijbosch-Eerde de druk op de brug bij Veghel op en naderden deze tot op enkele honderden meters. De laatste geallieerde troepen trokken rond 18.00 uur uit Schijndel. De volgende morgen verlieten zij ook Wijbosch en stelden zich op in de omgeving Eerde-Veghel.

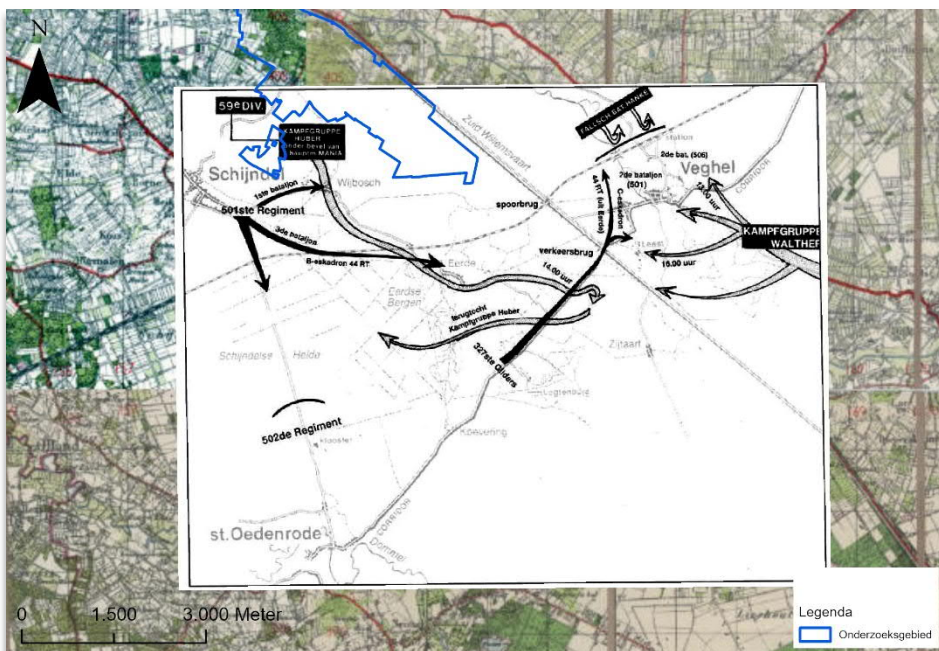
Langs de noordzijde van de Zuid-Willemsvaart voerden Duitse parachutisten van *Bataillon Hanke* een onsuccesvolle aanval uit op de Amerikaanse posities bij Veghel.

Afbeelding 9 Situatiekaart van de ontwikkelingen op 21-22 september 1944.
Bron: *Kampfgruppe Chill*.

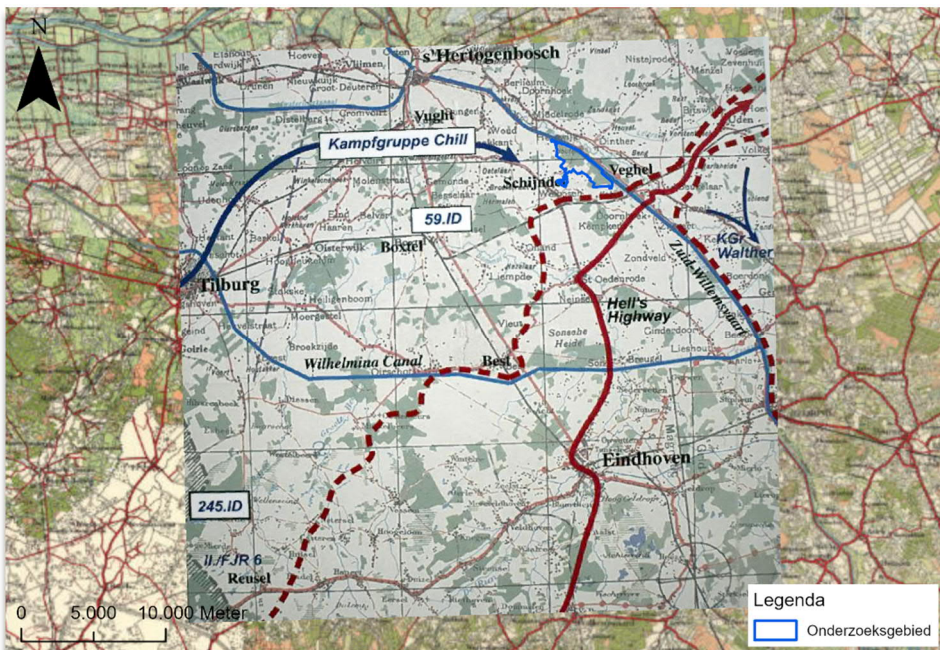

Afbeelding 10 Situatiekaart van de ontwikkelingen op 21-22 september 1944.
Bron: Brabant Bevrijd, p. 75.

Afbeelding 11 De afgeslagen Duitse aanval op 22 september 1944 vanuit Schijndel in de richting van Veghel. Bron: Brabant Bevrijd, p. 79.

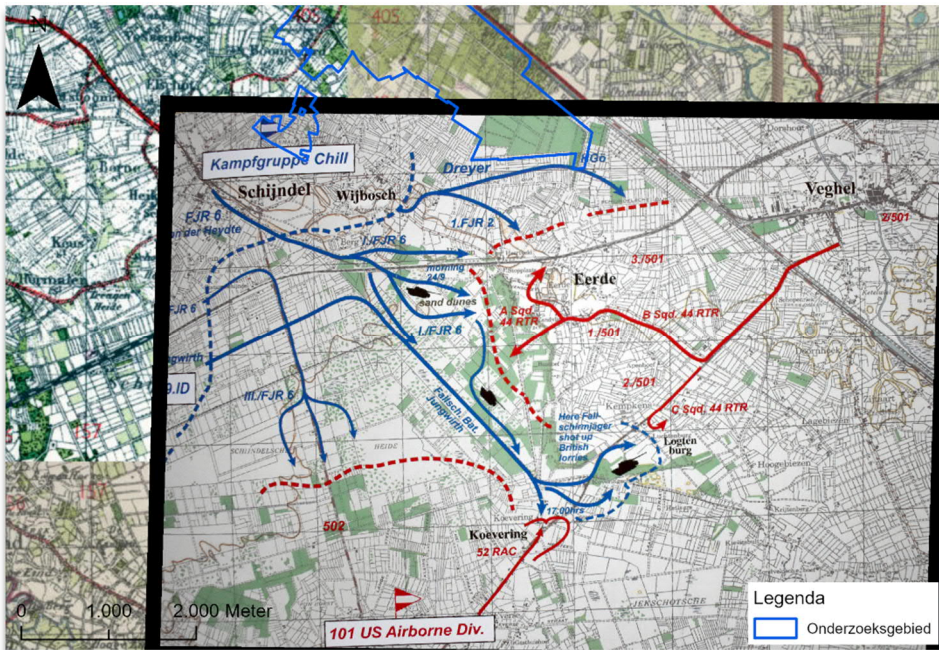
In de loop van 23 september verzamelden zich langs de spoorlijn in de omgeving Schijndel-Wijbosch opnieuw een Duitse aanvalsmacht, ditmaal bestaande uit *Kampfgruppe Huber* (59. Infanterie-Division) en *Kampfgruppe Chill* (85. Infanterie-Division).

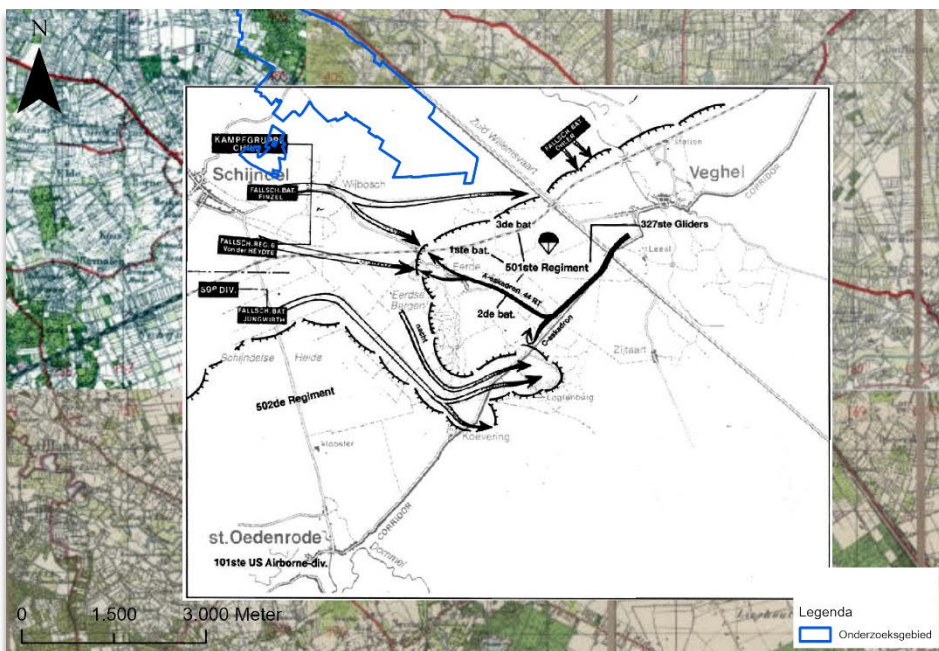
Afbeelding 122 Situatie 23 september 1944.
Bron: Kampfgruppe Chill.

De volgende twee dagen voerden de gevechtsgroepen verwoede pogingen uit om de 'Corridor' bij Veghel af te snijden. De strijd concentreerde zich in het gebied Veghel-Eerde-Koevering. Bij de laatste plaats wisten de Duitse troepen 44 uur lang de 'Corridor' door te snijden. Na zware geallieerde tegenaanvallen werd de Duitse troepenmacht in de nacht van 25/26 september verdreven naar haar uitgangspunten bij de spoorbaan. Ten noorden van de Zuid-Willemsvaart hadden de Duitsers minder succes: de aanval door het parachutebataljon *Ohler* op Veghel werd afgeslagen.

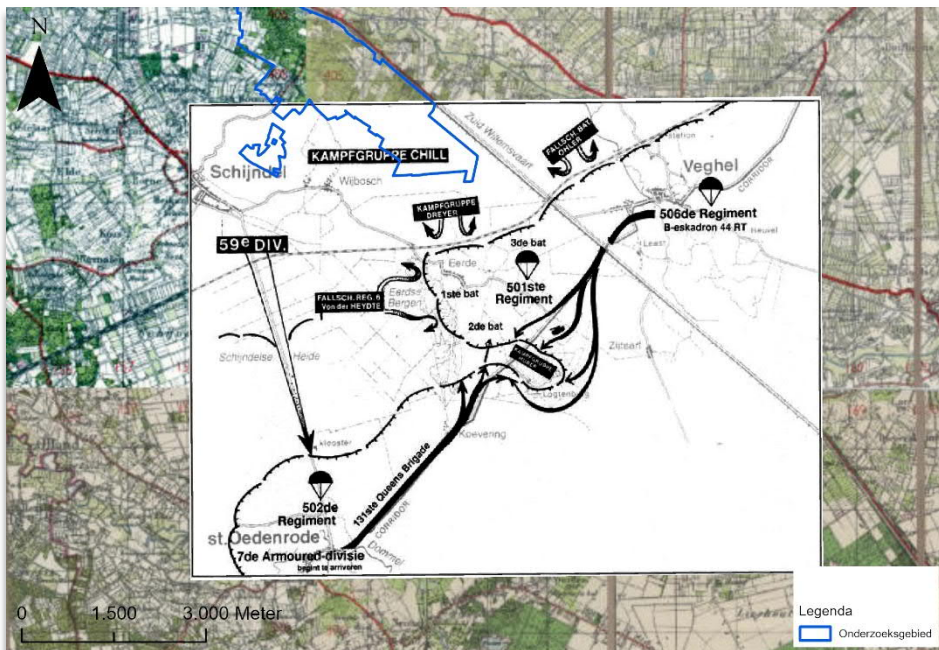
Britse troepen (*131st Infantry Brigade, 7th Armoured Division*) zetten vervolgens met vijf bataljons de tegenaanval door richting Schijndel. Zij naderden de spoorlijn tot op ongeveer 300 m en werden toen door Duitse weerstand tot stilstand gedwongen. Daarop groeven de Britten zich in op de Schijndelse Heide ter voorbereiding op een nieuwe Duitse aanval richting de 'Corridor'. De Duitse strijdkrachten ter plaatse waren echter zo verzwakt dat zij niet in staat waren een nieuwe aanval uit te voeren. Vanaf dat moment tot aan de bevrijding van Schijndel op 23 oktober 1944 bleef het front in de regio stilliggen. Duitse troepen van de 59. Infanterie-Division lagen onder meer ingegraven in de bossen van Wijbosch.

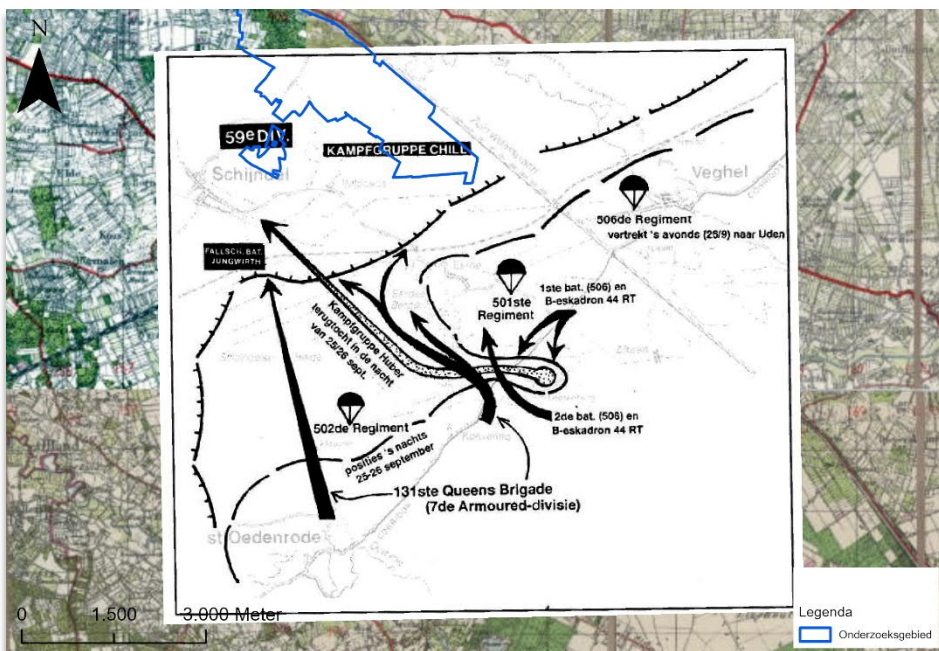
Afbeelding 13 Frontontwikkelingen op 24 september 1944.
Bron: Kampfgruppe Chill.

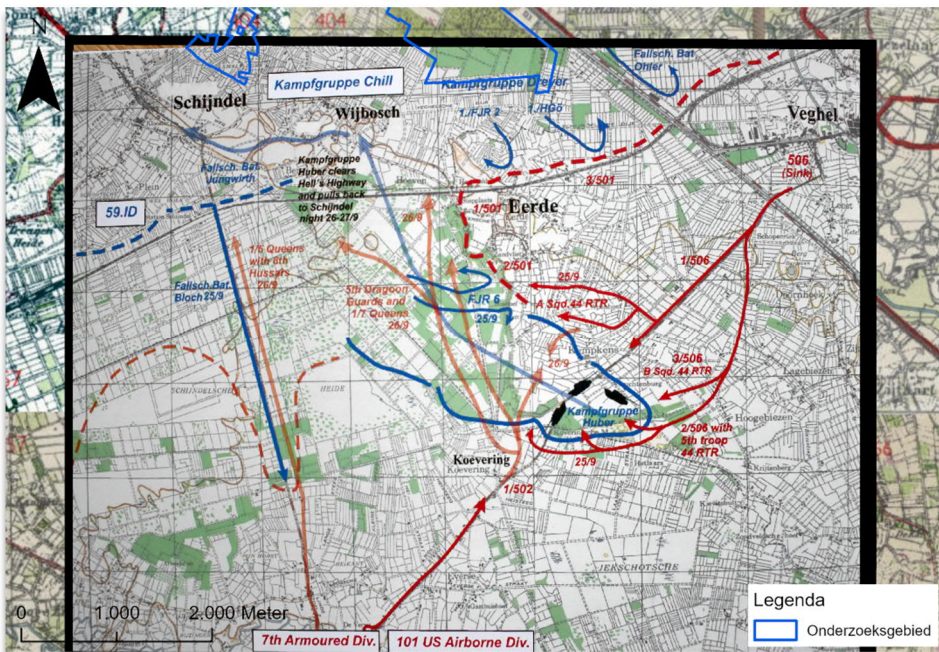
Afbeelding 14 Frontontwikkelingen op 24 september 1944.
Bron: Brabant Bevrijd, p. 94.

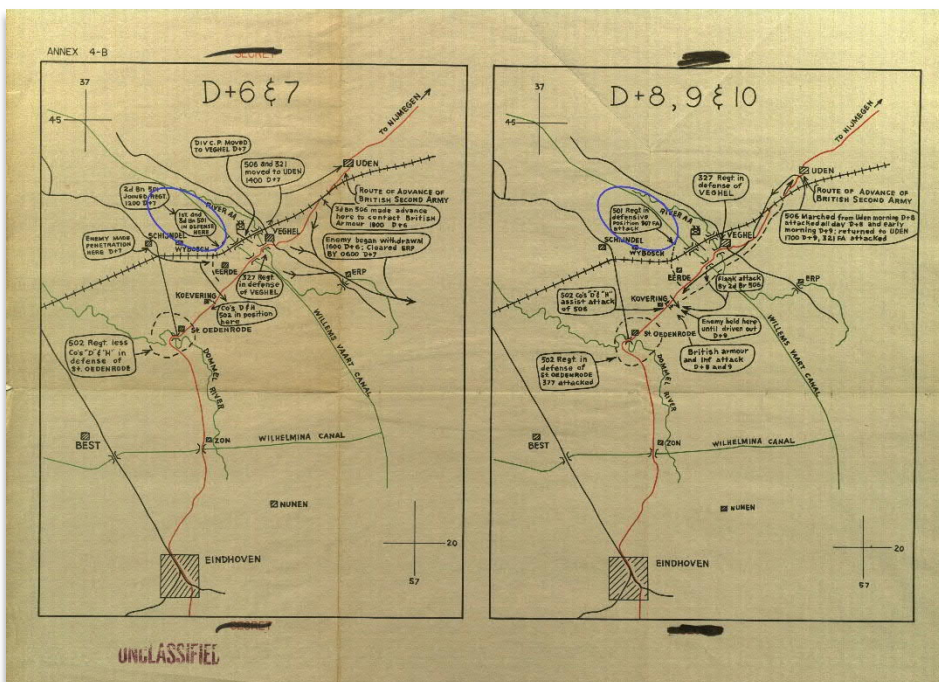
Afbeelding 15 Situatiekaart 25 september 1944.
Bron: Brabant Bevrijd, p. 102.

Afbeelding 16 Situatiekaart 26 september 1944.
Bron: Brabant Bevrijd, p. 104.

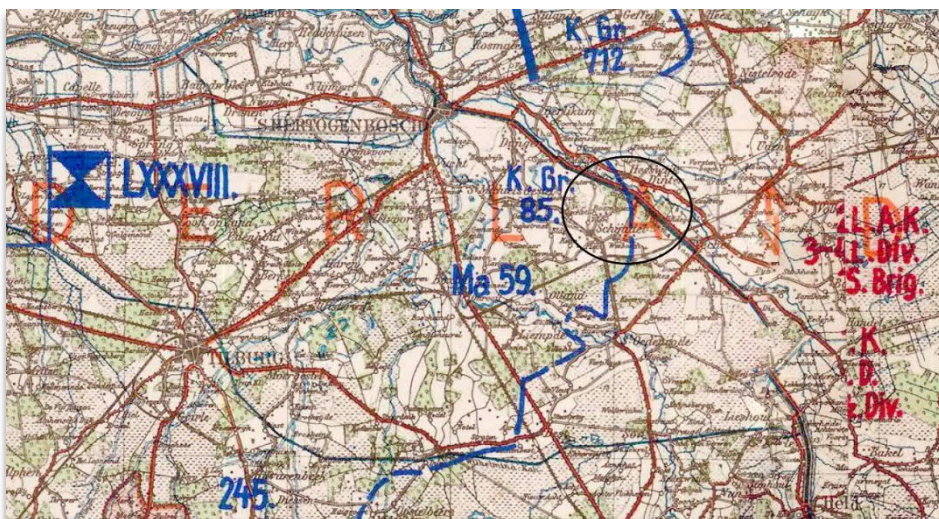
Afbeelding 17 Frontontwikkelingen op 25-26 september 1944.
Bron: Kampfgruppe Chill.

Afbeelding 18 Situatieschetsen van de Amerikaanse 101st Airborne Division van 23 september tot en met 27 september 1944. Het onderzoeksgebied is steeds indicatief aangegeven met een blauwe cirkel.

Afbeelding 19 Algehele frontsituatie op 26 september 1944.
Bron: Kampgruppe Chill.

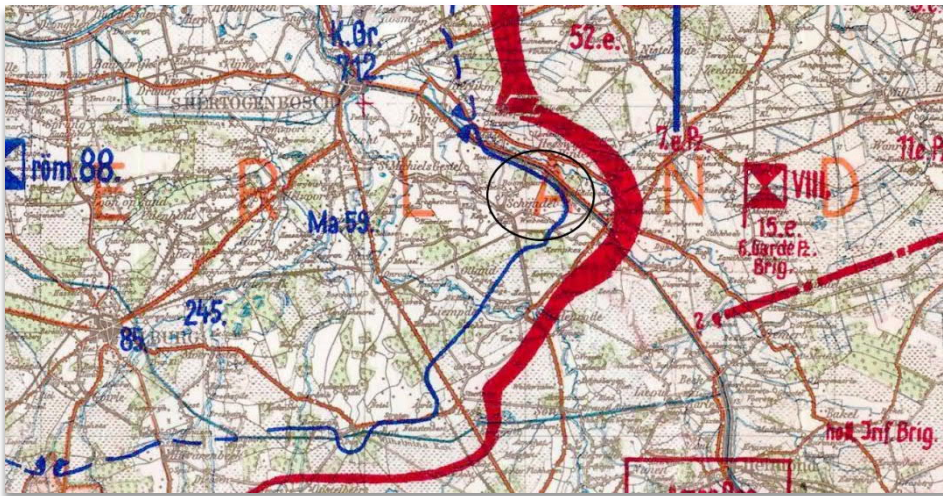

Afbeelding 20 Uitsnede van een Duitse situatiekaart van het Westfront op 28 september 1944. Het onderzoeksgebied is indicatief aangegeven met een zwarte cirkel.

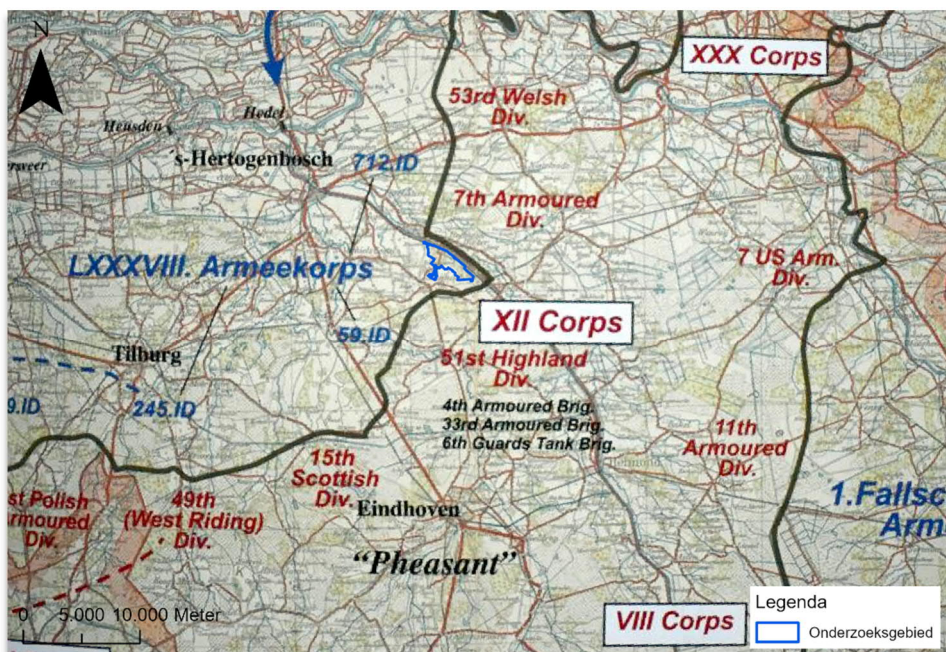

Afbeelding 21 *Krantenverslag over de gevechten in en rond Schijndel door de Nederlandse oorlogsverslaggever (SS-Kriegsberichter) in Duitse dienst Huib Klompé. Bron: Twentsch Nieuwsblad 4-10-1944.*

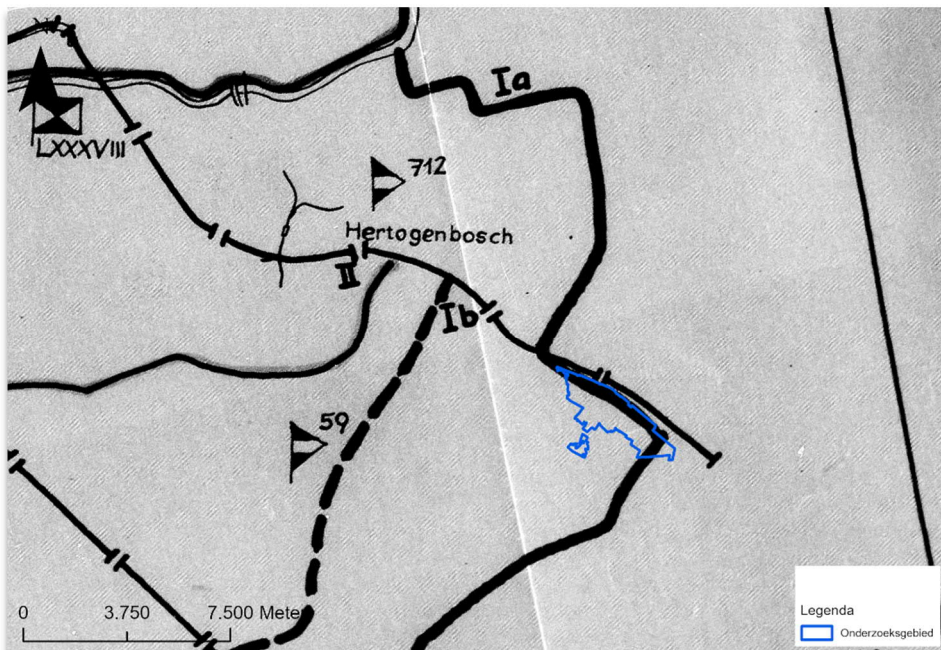
In de periode tot aan de bevrijding van gemeente Schijndel voerde de Britse artillerie regelmatig beschietingen uit op de Duitse posities in de omgeving. Verder werden er door de Britse en Duitse troepen over en weer patrouilles gehouden ter verkenning en om elkaars verdediging te testen. De Britse luchtmacht voerde verder in het directe achterland van de Duitse frontlinie luchtaanvallen uit om de troepenopbouw en beweging van Duitse troepen te verstoren. Zo schoten op 26 en 27 september Typhoon jachtbommenwerpers tientallen raketten af op de bebouwde kommen van Schijndel en Wijbosch. Op 22 oktober 1944 vielen verder vijftien Typhoons een vermeende concentratie Duitse troepen aan in Wijboschbroek. Vanuit het zuidoosten doken zij een bosperceel nabij de Zuid-Willemsvaart af en vershoten in totaal 107 raketten.

Afbeelding 22 Uitsnede van een Duitse situatiekaart van het Westfront op 9 oktober 1944. Het onderzoeksgebied is indicatief aangegeven met een zwarte cirkel.

Afbeelding 23 Algehele frontsituatie op 15 oktober 1944.
Bron: Kampfgruppe Chill.

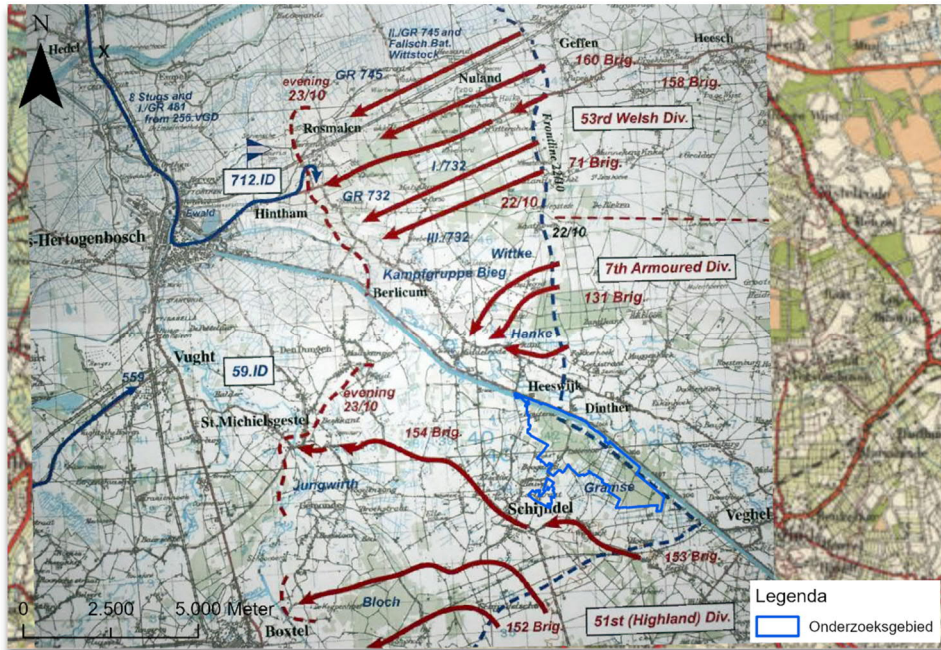

Afbeelding 24 Frontsituatie per 18 oktober 1944 zoals weergegeven op een Duitse situatiekaart van het LXXXVIII Armeekorps. Te zien is dat het onderzoeksgebied tegen de frontlinie aanlag.
Bron: NARA RG242, T314 roll 1626.

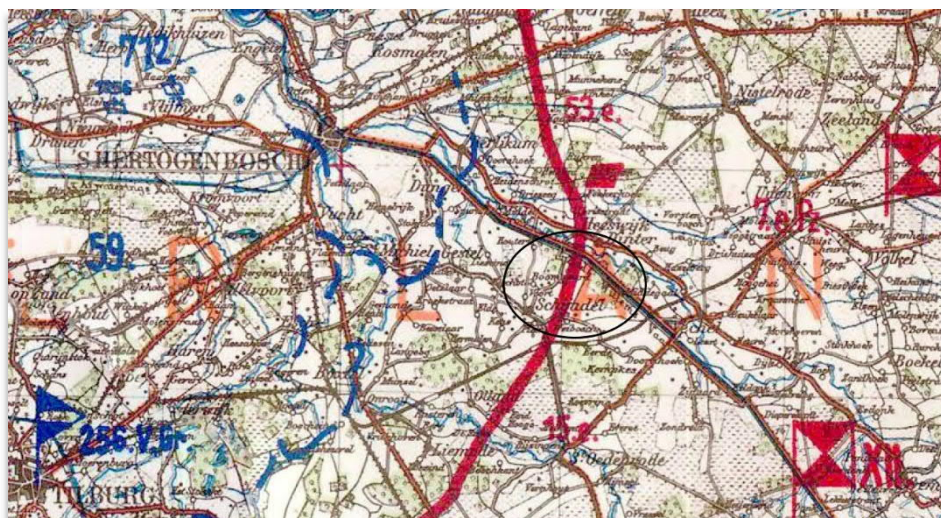
Op 22 oktober 1944 lanceerden de geallieerde strijdkrachten *Operation 'Pheasant'* met het doel tot aan de rivier Maas te komen. Onderdeel van deze operatie was *Operation 'Colin'*, waarvan het uitvoeringsgebied onder meer de regio van Schijndel besloeg. Ter inleiding van de operatie voerden de Britse troepen grootschalige artilleriebeschietingen uit op de Duitse posities te onder andere Schijndel, Wijboschbroek en ten zuiden van de Zuid-Willemsvaart. Een Britse aanvalspoging vanaf Veghel naar Berlicum werd afgeslagen door de inzet van Duitse artillerie. Verder naar het noorden braken de Britten wel door in het gebied ten oosten van Den Bosch. Bij een tweede poging wisten Britse tanks vanuit Veghel het dorp Middelrode in te trekken. Door tekort aan reserves en antitankmiddelen konden de Duitse troepen geen tegenacties uitvoeren.

Als gevolg van de geallieerde doorbraak besloten de Duitse bevelhebbers om de bij Schijndel gelegen troepen terug te trekken naar achter Sint-Michielsgestel. Tijdens deze manoeuvre voerden Britse troepen zware artilleriebeschietingen uit: in een deel van Schijndel kwamen tussen 22.00 uur en 22.30 uur ongeveer 3.000 granaten van allerlei kalibers neer. Om 00.30 uur op 23 oktober zetten de Britse troepen van de *152nd Infantry Brigade (51st Highland Division)*, ondersteund door tanks (inclusief vlammenwerper-tanks) van de *33rd Armoured Brigade*, de aanval op Schijndel in. Een Duitse achterhoede, bestaande uit troepen van *Grenadier-Regiment 1035 (59. Infanterie-Division)* en parachutisten van *Bataillon Bloch (II./Fallschirm-Jäger-Ersatz- und Ausbildungs-Regiment 3)*, hield de Britten korte tijd op bij respectievelijk Wijbosch en Berg. Vooral bij de laatste plaats ondervonden de Britten van *5th Battalion, Queen's Own Cameron Highlanders* zware tegenstand. De andere twee bataljons van de brigade (*2nd en 5th Battalion, Seaforth Highlanders*) ondervonden weinig problemen en bereikten al snel de Dommel bij Sint Michielsgestel.

Op 4 november 1944 hadden de geallieerden het doel van *Operation 'Pheasant'*, de Maas, behaald. Hier zou het front blijven liggen tot aan de capitulatie van de Duitse strijdkrachten op 5 mei 1945.

Afbeelding 25 Overzicht frontontwikkelingen in de regio van het onderzoeksgebied op 22-23 oktober 1944. Bron: Kampfgruppe Chill.

Afbeelding 26 Uitsnede van een Duitse situatiekaart van het Westfront op 24 oktober 1944. Het onderzoeksgebied is indicatief aangegeven met een zwarte cirkel.

Met de verovering van Schijndel door de Britse troepen was de oorlog nog niet voorbij voor de gemeente. De Duitse strijdkrachten schoten vanuit Oost-Nederland V-1 bommen (de eerste variant van de kruisraket) af op Antwerpen. Vele hiervan stortten vroegtijdig neer. Ook in gemeente Schijndel kwamen V-1's neer.

Op 17 januari 1945 sloeg een V-1 bom binnen het onderzoeksgebied te Wijbosschebroek in. Door de explosie was schade aan een bosperceel ontstaan. Verder kwamen op 18 februari, 6 maart en 29 maart respectievelijk nabij Wijbosch, bij Hoeve en langs de Steeg ten noorden van Schijndel V-1's neer. Ook deze drie bommen ontploften na inslag en veroorzaakten schade aan gebouwen.

Afbeelding 27 Uitsnede van een Britse luchtfoto van 15 maart 1945. Binnen de rode cirkel is de door de op 17 januari 1945 neergekomen Duitse V-1 bom veroorzaakte krater binnen het onderzoeksgebied, ten oosten van de weg Aakendonk, te zien.

Met de algehele capitulatie van de Duitse strijdkrachten op 5 mei 1945 kon de schade in de toenmalige gemeente Schijndel worden opgemaakt: 253 gebouwen werden verwoest, 373 zwaar beschadigd en 798 licht beschadigd. Slechts ongeveer 300 gebouwen, 21% van het totaal, kwamen de oorlog ongeschonden door. Een betrokkene verklaarde over de bevrijding:

"Driekwart van de bevolking van Schijndel werd toen geëvacueerd, omdat het dorp zoo goed als plat was geschoten."

Afbeelding 28 Een jongetje zit op de resten van een huis te Schijndel (31 oktober 1944). Bron: NIOD (nr. 74390)

Vliegtuigcrashes

Tijdens de bevrijdingsperiode en zelfs kort daarna zijn diverse vliegtuigen gecrasht in (de buurt van) Schijndel. Een aantal daarvan stortte neer bij het vliegveld van Schijndel. Voor zover kon worden achterhaald, kwamen geen vliegtuigen neer in het projectgebied.

Op 23 maart 1944 stortte een Amerikaanse B-17 bommenwerper neer nadat het was aangevallen door vier Duitse jagers. Het vliegtuig crashte om 11:35 uur neer in de omgeving van Schijndel. Hierbij kwamen acht bemanningsleden om het leven. Op 18 september 1944 crashte een Amerikaans C-47 (Skytrain) transportvliegtuig van unit 316TCG/45Sq. Het toestel was bij Boxtel neergeschoten door Duits luchtafweergeschut. Om 15:35 uur stortte het neer bij Schijndel. Op de navigator na, wisten alle bemanningsleden te ontsnappen. Enkele uren later, om 17:26 uur, crashte een Amerikaanse P-47 jachtvliegtuig unit 56FG/61FS neer bij Schijndel. Ook dit vliegtuig was geraakt door Duits luchtafweergeschut. De piloot raakte gewond.

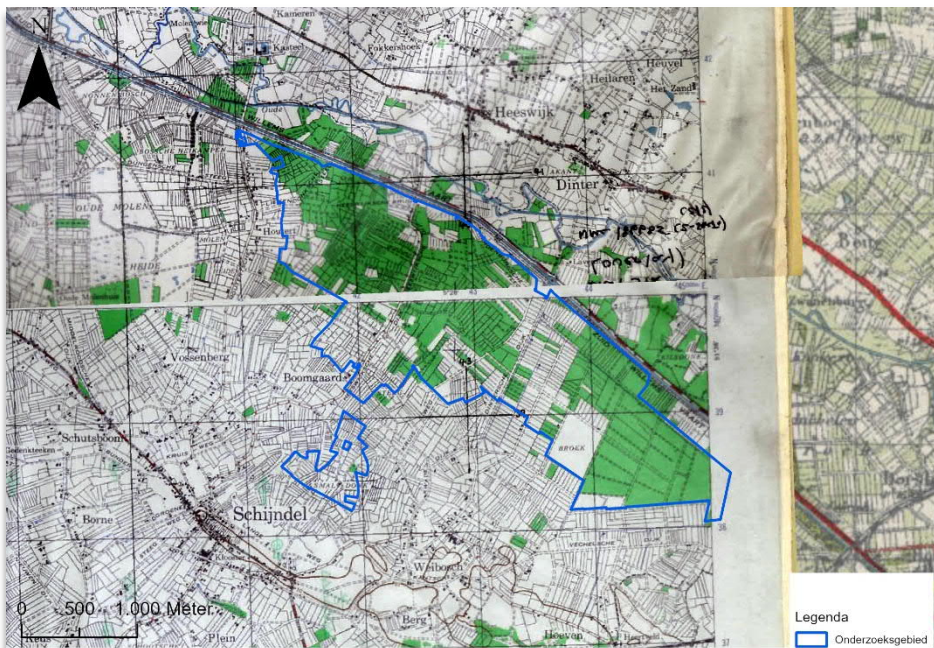
Op 26 september 1944 werd een Britse Typhoon van het 247e squadron tijdens een gewapende verkenning neergeschoten door Duits luchtafweergeschut. Het stortte om 17:45 uur neer in Schijndel. De piloot werd gevangengenomen. Op 16 april 1945 moest een Britse Spitfire van het 322e squadron een crashlanding maken nabij Schijndel, nadat het motorproblemen kreeg.

4.2 Naoorlogse ontwikkelingen

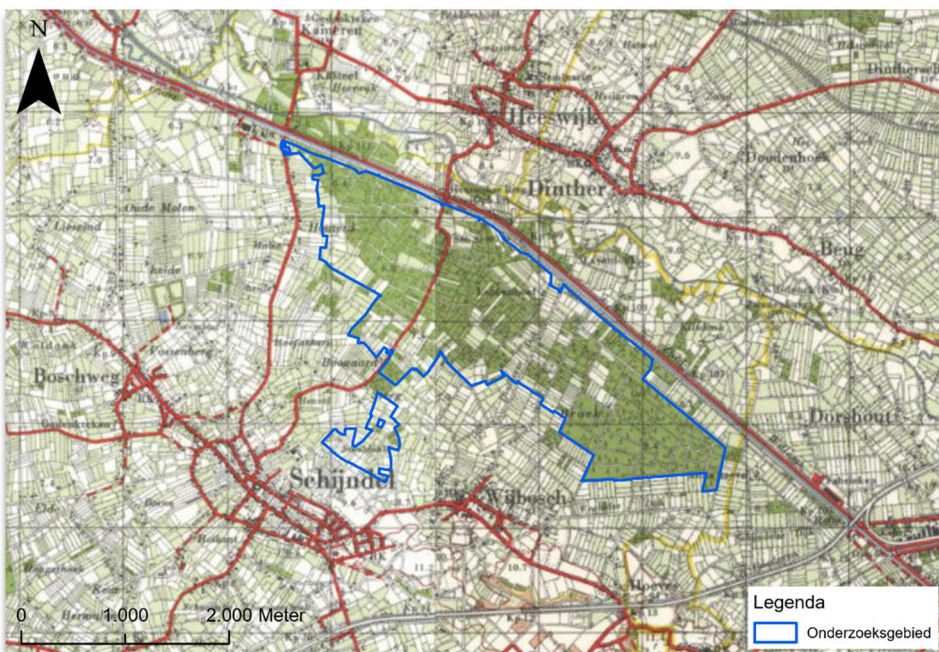
Periode 1943-1959

Deze periode stond in het teken van het ruimen van de resterende mijnevelden en er werd een start gemaakt met de wederopbouw. Omdat voor de wederopbouw hout nodig was, wilden de inwoners van gemeente Schijndel de bomen uit het bos van Wijboschbroek gebruiken. Dit bos bleek niet veilig te zijn voor houtkap. In 1945 werden meerdere meldingen gemaakt van mijnen, maar ook van andere OO in het bos. Het burgerlijk Arm-bestuur had in november 1945 doorgegeven dat er op diverse percelen bosgrond en bouwland in Wijboschbroek en elders landmijnen liggen. De heer G. van Roosmalen had zelfs meerdere malen in 1945 aangegeven dat er landmijnen lagen op onder andere een perceel bos in Wijboschbroek nabij Ponteveen. Ook Jan v.d. Heijden meldde dat er in Wijboschbroek, bos sectie E nr. 3569, landmijnen liggen. Een jaar later blijkt Wijboschbroek nog steeds niet veilig. Op 2 augustus van dat jaar werd door de pootmeester van Schijndel de mededeling gedaan dat er in het Wijboschbroek granaten en munitie gevonden waren. In dezelfde maand werden er ook diverse granaten, handgranaten en een pantservuist gevonden bij het schoonmaken van waterlopen in het Wijboschbroek.

In de jaren vijftig hebben zich binnen het onderzoeksgebied en de directe omgeving hiervan vrijwel geen zichtbare ontwikkelingen voorgedaan ten opzichte van de jaren veertig. Vanaf 1954 werd er veel naaldhout aangeplant, omdat er vanwege de wederopbouw een tekort aan hout ontstond.

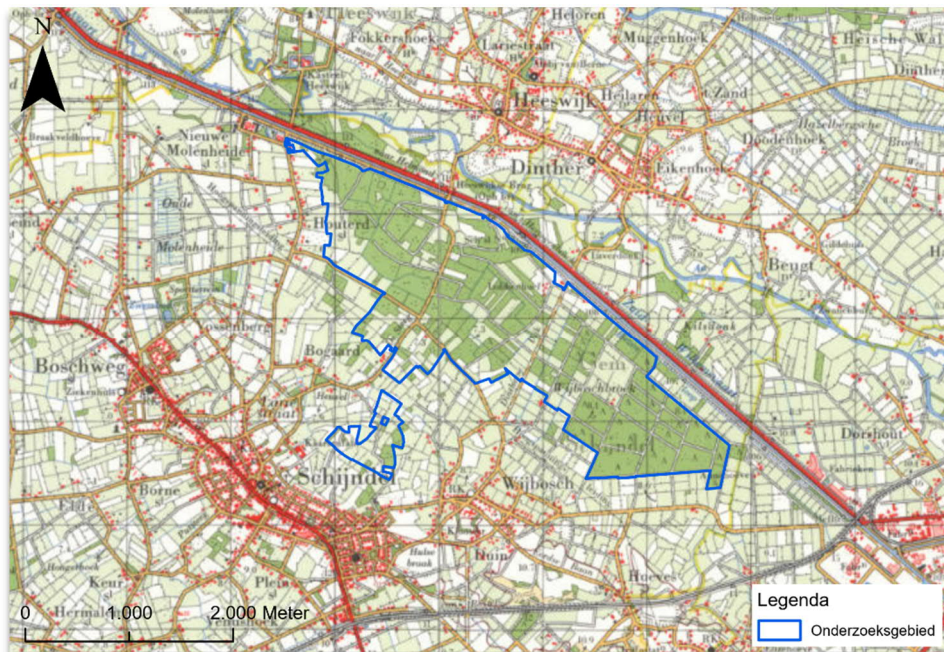
Afbeelding 29 Situering onderzoeksgebied op een geallieerde stafkaart kaart uit de Tweede Wereldoorlog.

Afbeelding 30 Situering onderzoeksgebied op een topografische kaart van 1959.

Periode 1960 – 1969

In de jaren zestig vonden er minieme veranderingen plaats in het landschap binnen het onderzoeksgebied. Er zijn enkele verkavelingen en samenvoegingen van kavels te zien op de historische kaart van 1969 in vergelijking met de kaart van 1959.

Afbeelding 31 Situering onderzoeksgebied op een topografische kaart van 1969.

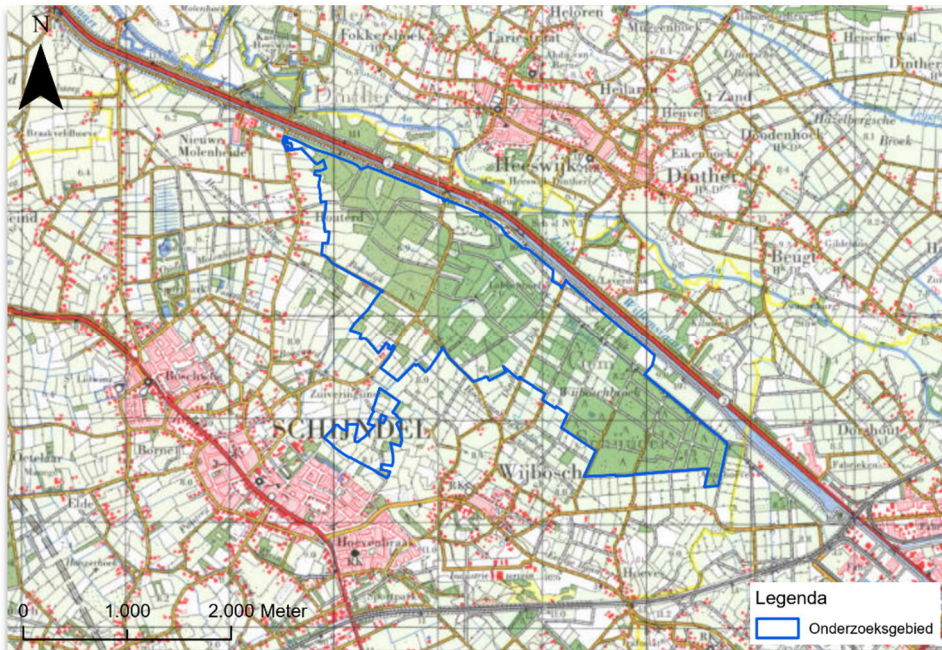
Periode 1970 – 1999

Sinds 1970 is een groot deel van de natte natuurpleel Wijboschbroek in eigendom en beheer van Staatsbosbeheer. Met regelmaat werden er bos- en graslandpercelen toegevoegd.

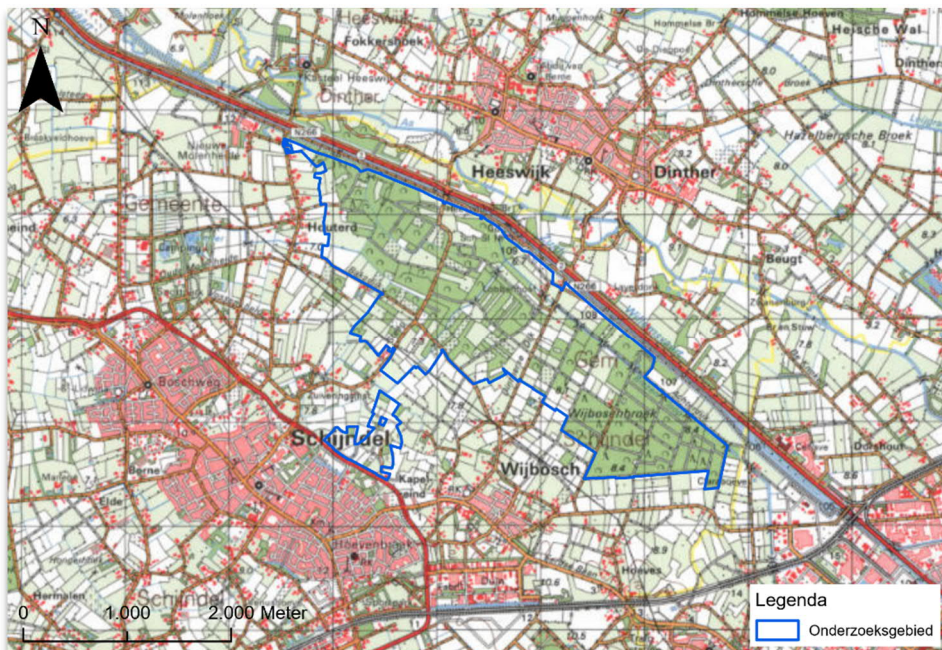
In 1992 werd het bos in zijn geheel bosbouwkundig beheerd met uitsluitend houtproductie als doel. Het beheer werd hierna minder intensief. De meeste graslanden waren in 1992 nog in eigendom van agrariërs.

Het hydrologische beheer richtte zich op het schoonhouden van kunstwerken en sloten (om zo te voldoen aan de schouwplicht). Tegenwoordig bestaat het beheer deels uit niets doen in de natuurkern, waardoor greppels niet meer onderhouden worden en dichtgroeien.

In de periode 1970 – 1999 worden maar liefst 77 meldingen van mogelijke OO gemaakt bij de EODD. Er werd voornamelijk geschutmunitie gevonden. Een overzicht van alle OO-vondsten is te vinden in bijlage 5.

Afbeelding 32 Situering onderzoeksgebied op een topografische kaart van 1988.

Afbeelding 33 Situering onderzoeksgebied op een topografische kaart van 1999.

Periode 2000 – heden

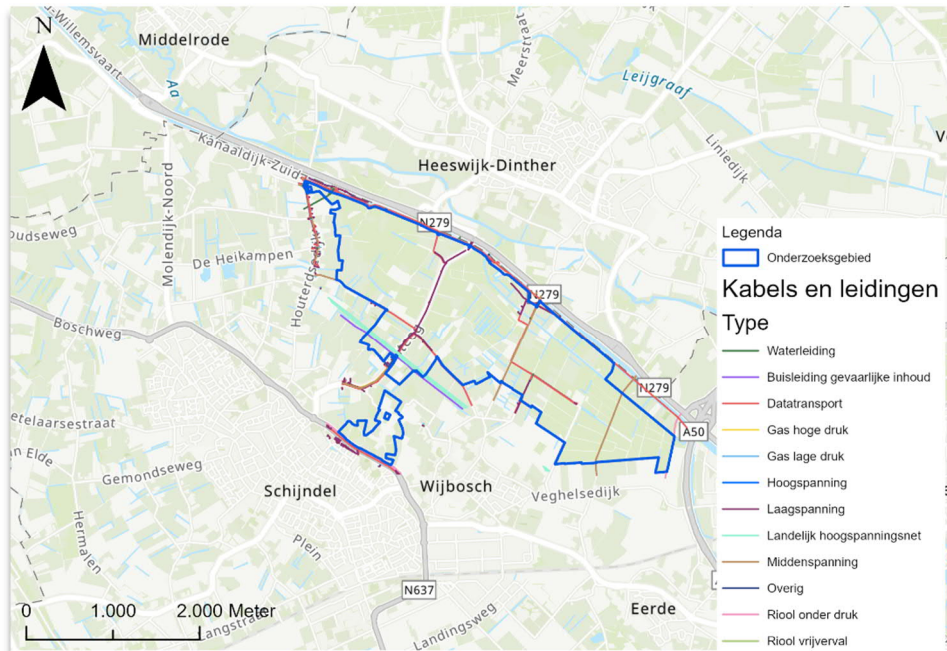
In de periode vanaf 2000 tot heden hebben zich eveneens nauwelijks zichtbare ontwikkelingen voorgedaan.

In deze periode zijn er wederom veel meldingen geregistreerd bij de EODD over mogelijke OO met betrekking op het onderzoeksgebied en de directe omgeving hiervan. In totaal gaat het om 51 meldingen. De EODD voerde in 1988 – 1989 een opsporingstraject uit op de Structuurweg. Ook hier werden veel OO gevonden.

Volgens een recente KLIC-melding zijn er in het onderzoeksgebied waterleidingen, kabelbed, datatransportkabels en elektriciteitskabels aangebracht. De standaard diepteligging van de hiervoor genoemde kabels en leidingen betreft:

- waterleiding : 1 m-mv;
- elektriciteitskabels : minimaal 0,6 m-mv;
- datatransportkabels : 0,8 m-mv;
- rioolleiding : minimaal 0,8 m-mv;
- duct : circa 1 m-mv;
- olie, gas, chemicaliën pijpleiding : minimaal 0,8 m-mv.

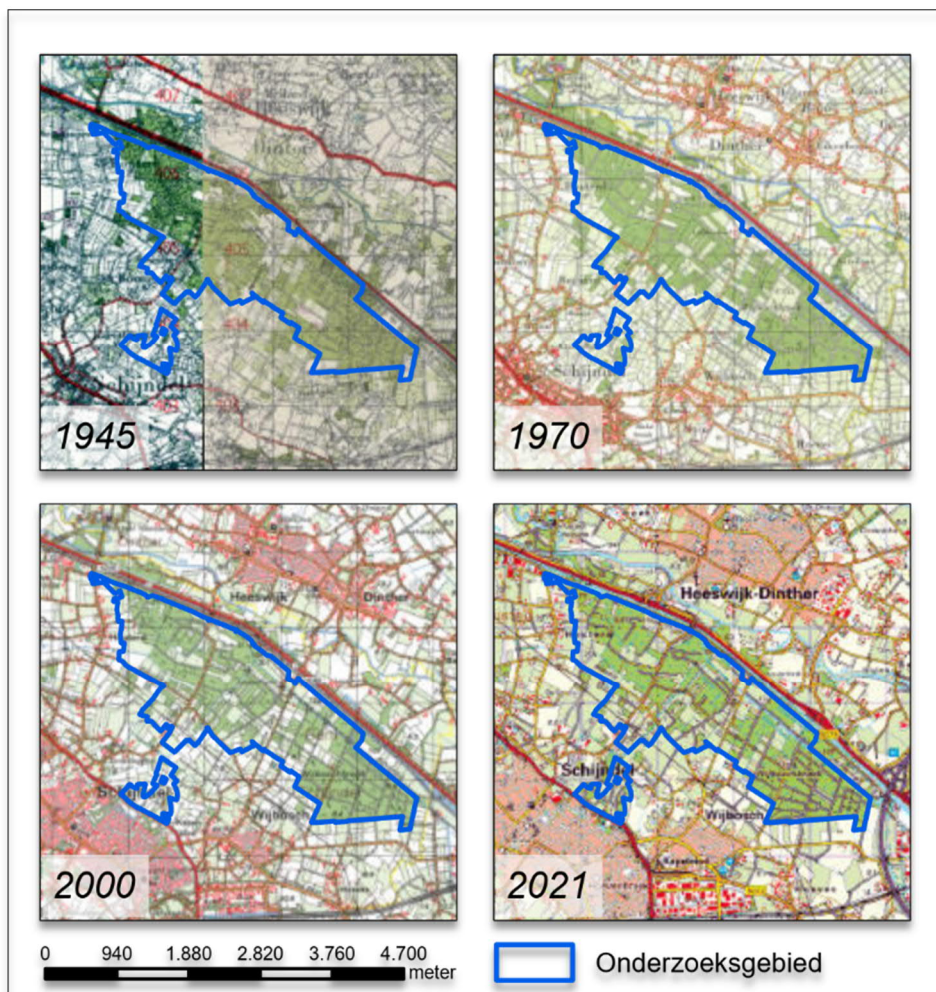
Hierbij dient te worden opgemerkt dat onduidelijk is op welke wijze de kabels en leidingen zijn aangebracht (open ontgravingen of gestuurde boringen). Bovendien beslaan de kabels en leidingen een uiterst minimaal gedeelte van het onderzoeksgebied.

Abbeelding 34 Bestaande kabels en leidingen binnen het onderzoeksgebied. Zie hiervoor ook bijlage 7 van deze rapportage.

Uit de geraadpleegde gegevens blijkt ten slotte dat de huidige maaiveldsituatie binnen het onderzoeksgebied varieert van 6,7 m +NAP tot 8,2 m +NAP. Dit betekent dat het maaiveld alhier sinds 1945 niet tot nauwelijks is veranderd.

Een visuele weergave van de naoorlogse ontwikkelingen in en nabij het onderzoeksgebied is weergegeven in de navolgende afbeelding en in bijlage 6.

Afbeelding 35 Overzicht zichtbare naoorlogse ontwikkelingen in het onderzoeksgebied.

5 Analyse historisch feitenmateriaal

Het historisch feitenmateriaal, afkomstig van de inventarisatiefase, is in dit hoofdstuk gedetailleerd geanalyseerd. Op basis hiervan wordt vastgesteld of er sprake is van de vermoedelijke aanwezigheid van OO in het onderzoeksgebied.

Verdacht of onverdacht

Bij de analyse wordt het bronnenmateriaal geanalyseerd conform de richtlijnen van de CS-VROO. Hierin staat beschreven welke oorlogshandelingen wel of niet tot een verdacht gebied leiden. Tevens staat beschreven hoe het verdachte gebied in horizontale en verticale zin dient te worden afgebakend.

5.1 Analyse

- Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor oorlogshandelingen in de omgeving van het onderzoeksgebied tijdens de Duitse inval in mei 1940.
- De bezettingsfase verliep in de omgeving van het onderzoeksgebied rustig. Er is een inkwartiering van Duitse troepen tussen april 1942 en 1943 vastgesteld. Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor OO-gerelateerde oorlogshandelingen in het oorlogsgebied.
- Op 18 september 1944 kwamen in de omgeving Schijndel twee Amerikaanse vliegtuigen neer, namelijk het Douglas C-47 Dakota 43-15641 transportvliegtuig van 316TCG/45Sq en het Republic P-47 Thunderbolt jachtvliegtuig 44-19719 van 56FG/61Sq. Op een beschikbare luchtfoto van 19 september 1944 (fotonummer 3222) werden geen sporen waargenomen die duiden op vliegtuigcrashes bij de geïndiceerde crashlocaties. Ook binnen de contouren van het onderzoeksgebied werden geen verstoringen waargenomen die hier op zouden kunnen duiden. Ook in de overige bronnen zijn geen concrete indicaties gevonden dat de vliegtuigen in het onderzoeksgebied zijn neergestort. In het geval van de Dakota geldt dat dit toestel een transportvliegtuig betrof dat op de terugweg vanaf Groesbeek, naar waar het een zweefvliegtuig had getrokken, neerstortte. Er zijn geen aanwijzingen dat er wapenning en munitie aan boord van het toestel waren. Verder kan uit gegevens van de Heemkundekring Boxtel worden ontleend dat het transportvliegtuig ten zuidwesten van Schijndel is neergestort. Er worden naar aanleiding van de vliegtuigcrashes geen verdachte gebieden afgebakend binnen het onderzoeksgebied.
- In de periode 17 september 1944 tot en met 23 oktober 1944 (bevrijdingsfase) lag het onderzoeksgebied in de frontzone. Bij tussenpozen hadden in de omgeving hiervan zware gevechten plaats, namelijk in de periode 17 – 26 september 1944 (operatie *Market Garden*) en de bevrijding op 22 – 23 oktober 1944 (operatie *Colin*). Vooral tijdens de bevrijding hebben Britse troepen zware artilleriebeschietingen uitgevoerd op de omgeving van het onderzoeksgebied. Dat hierdoor ook het onderzoeksgebied werd getroffen, blijkt uit de vele tientallen bekende naoorlogse ruimingen van Britse geschutmunitie. In de bossen van Wijboschbroek is ook de militaire aanwezigheid vastgesteld van Duitse en geallieerde troepen in deze periode. Derhalve is het gehele onderzoeksgebied verdacht (VG-1) verklaard op het aantreffen van geschutmunitie en gevechtsveldmunitie. Zie voor nadere gegevens over de afbakening en de aan te treffen OO paragraaf 5.2 van deze rapportage.

- Op 22 oktober 1944 vershoten 15 Britse Typhoon jachtbommenwerpers in totaal 107 raketten op het bosperceel op punt qE.439397. Dit perceel is gelegen binnen het onderzoeksgebied. Volgens de piloten kwamen alle projecten in het doelgebied terecht. Naar aanleiding van deze raketbeschieting is een op raketmunitie verdacht gebied (VG-2) afgebakend. Zie voor nadere gegevens over de afbakening en de aan te treffen OO paragraaf 5.2 van deze rapportage.
- Op 17 januari 1945 sloeg een Duitse V-1 bom in een oostelijk van de Aakendonk gelegen bosperceel (Wijboschbroek) in en ontplofte vervolgens. Op de luchtfoto van 15 maart 1945 is een krater waargenomen op de geïndiceerde locatie binnen het onderzoeksgebied. De grootte hiervan is overeenkomstig met de krater die een V-1 bom normaliter sloeg na te zijn ontploft. Derhalve is vastgesteld dat de V-1 is geëxplodeerd en niet als OO in de ondergrond is achtergebleven. Naar aanleiding van deze oorlogshandeling, hoewel de V-1 binnen het onderzoeksgebied is neergekomen, wordt geen verdacht gebied afgebakend.
- Op 18 februari, 6 maart en 29 maart 1945 kwamen V-1 bommen respectievelijk nabij Wijbosch, nabij Hoeves en langs de Steeg ten noorden van Schijndel neer. Er kon met de beschikbare gegevens niet worden vastgesteld waar de bommen exact zijn neergekomen. Volgens de geraadpleegde bronnen zijn alle drie de bommen ontploft na te zijn neergekomen. Derhalve worden naar aanleiding van deze gemelde V-1 inslagen geen verdachte gebieden afgebakend.
- Er waren bij de EODD zeven mijnevelden bekend binnen het onderzoeksgebied. Het was niet bekend hoeveel en welk type landmijnen er waren gelegd door de Duitse strijdkrachten. In 1945, kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog, zijn diverse meldingen van de aanwezigheid van landmijnen in het onderzoeksgebied vastgesteld. In de periode van 1945-1946 zijn de mijnevelden onderzocht door de Munitie- en mijnopruimingsdienst (MMOD). Hierbij werden bij vijf mijnevelden niets gevonden. Bij de overige twee mijnevelden werden veel OO geruimd. Ondanks deze ruimacties zijn er naoorlogs door de EODD landmijnen aangetroffen in het onderzoeksgebied. Tevens is niet bekend hoeveel landmijnen er in totaal zijn gelegd en vervolgens geruimd. Derhalve is een op landmijnen verdacht gebied (VG-3) afgebakend. Zie voor nadere gegevens over de afbakening en de aan te treffen OO paragraaf 5.2 van deze rapportage.
- Er zijn bij de EODD bijna 130 MORA's bekend met betrekking op het onderzoeksgebied of de directe omgeving hiervan. De gevonden OO zijn te relateren aan de in de overige geraadpleegde gegevens vastgestelde (grond)oorlogshandelingen tijdens de bevrijdingsfase.
- Na de Tweede Wereldoorlog hadden slechts uiterst kleinschalige ontwikkelingen plaats binnen het onderzoeksgebied. Er vond verkaveling plaats, er werden extra bomen geplant en de sloten werden onderhouden. Een deel van het gebied was nog in eigendom van boeren en werd derhalve voor agrarische doeleinden gebruikt totdat het werd toegevoegd aan het natuurgebied van Wijboschbroek. Verder werden in een zeer klein gedeelte van het onderzoeksgebied op vrij ondiepe diepte kabels en leidingen aangelegd. Uit de gegevens is ten slotte gebleken dat het maaiveld ten opzichte van 1945 nauwelijks is veranderd. Concluderend is vastgesteld dat de naoorlogse ontwikkelingen binnen het onderzoeksgebied als uiterst minimaal zijn beoordeeld. Derhalve zijn er op basis van naoorlogse ontwikkelingen geen gebieden vrijgegeven van OO.

Op basis van de hierboven uiteengezette analyse is het gehele onderzoeksgebied **VERDACHT** verklaard op het aantreffen van OO.

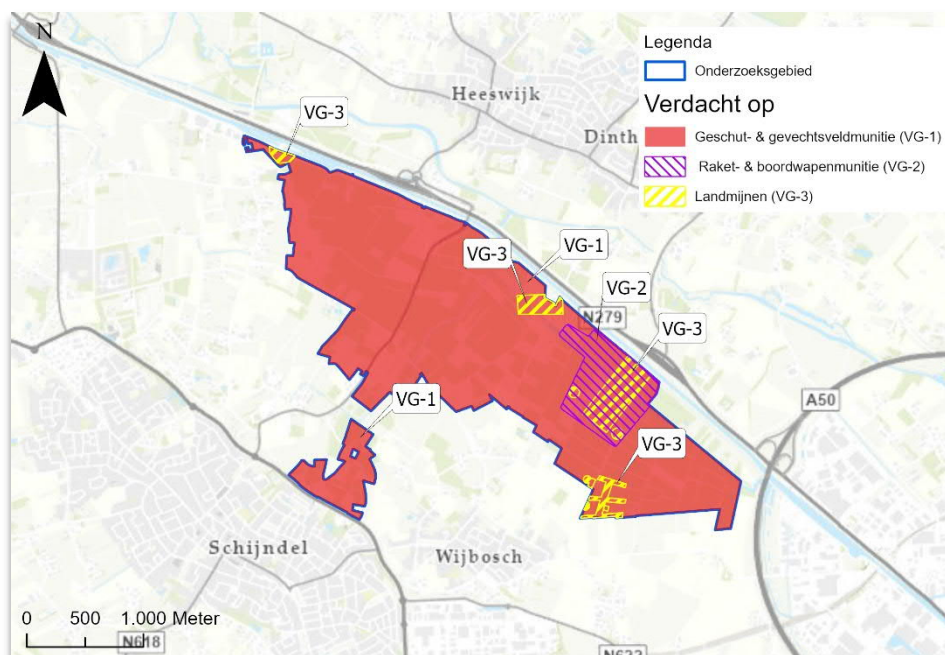
5.2 Verdachte gebieden

Op basis van de analyse zijn diverse op OO verdachte gebieden aangemerkt. In navolgende tabel is een nadere specificatie weergegeven van deze gebieden. In bijlage 2 van deze rapportage is de OO-bodembelastingkaart weergegeven.

Verdacht gebied	Horizontale afbakening	Verticale afbakening	Te verwachten hoofden en subsoorten OO	Verschijningsvorm	Aantallen
VG-1	Volledige onderzoeksgebied. Vastgestelde frontzone op basis van locaties van naoorlogs geruimde OO en op basis van vanuit de literatuur en het bronmateriaal aangetoonde militair historische context.	Maaiveld tot 2 m-mv situatie 1945	<u>Geschutmunitie:</u> Brisant, antitankbrisant, antitank, rook, brand, fosfor tot en met 15 cm (Duits), 25 ponder (Brits) en 155 mm (Amerikaans)	Verschoten	Tot tientallen
			<u>Ontstekingsinrichtingen:</u> Schokbuis No 117 (Brits), tijdschokbuis No 221 (Brits), M10 (Amerikaans), M101 (Amerikaans), M107 (Amerikaans), AZ 38 (Duits)	Verschoten	Tot tientallen
			<u>Klein Kaliber munitie:</u> Kogels tot 2 cm (Duits, geallieerd)	Achtergelaten/gedumpt en verschoten	Tot honderden
			<u>Handgranaten:</u> Aanvals, scherf, rook, brand, verdedings, concussie, antitank (Duits, geallieerd)	Achtergelaten/gedumpt	Tot tientallen
			<u>Geweerggranaten:</u> Aanvals, antitank, brisant, rook, fosfor (Duits, geallieerd)	Achtergelaten/gedumpt en verschoten	Tot tientallen
			<u>Munitie voor granaatwerpers:</u> Panzerfaust, bazooka (Duits, geallieerd)	Achtergelaten/gedumpt	Tot tientallen
			<u>Munitietoebereiden:</u> Verpakkingen, patroonhouders, lopen, munitiekisten (Duits, geallieerd)	Achtergelaten/gedumpt	Tot tientallen

Verdacht gebied	Horizontale afbakening	Verticale afbakening	Te verwachten hoofd- en subsoorten OO	Verschijningsvorm	Aantallen
VG-2	Bosperceel qE.439397	Maaiveld tot 2 m-mv situatie 1945	<u>Raketmunitie:</u> Rocket Projectile 3 inch 60 lb SAP raketten (Brits)	Verschoten	Tot enkele
			<u>Boordwapenmunitie:</u> Geschutmunitie 20 mm (Brits)	Verschoten	Tot honderden
VG-3	Mijnenvelden op basis aangeleverde gegevens EODD	Direct onder het maaiveld situatie 1945 en de vaste waterbodem van sloten	<u>Landmijnen:</u> Duits (Tellermine '42 antitankmijn en S-mine 35 antipersoneelsmijn)	Achtergelaten/gedumpt	Tot enkele

In de navolgende afbeelding is de OO-bodembelastingkaart van het onderzoeksgebied weergegeven.

Afbeelding 36 OO-bodembelastingkaart onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied is **VERDACHT** op het aantreffen van diverse hoofd- en subsoorten OO.

5.3 Leemten in kennis

Bij het uitvoeren van een vooronderzoek OO, wordt getracht om de gebeurtenissen met een relevantie tot OO zo goed mogelijk in kaart te brengen. Er zijn echter vaste en in veel gevallen ook variabele factoren die het vooronderzoek limiteren. De navolgende factoren hebben een beperkende uitwerking gehad op het voorliggende vooronderzoek OO:

- In de periode 1940 tot en met 1970 werden ruiming van OO niet centraal en systematisch vastgelegd. Derhalve is het van deze periode niet bekend in hoeverre er OO geruimd zijn in of in de nabijheid van het onderzoeksgebied.
- Niet alle vastgestelde aanwijzingen van oorlogshandelingen konden exact worden gelokaliseerd, op basis van de beschikbare gegevens.
- Er is gestreefd naar het zo goed mogelijk georefereren van de geraadpleegde luchtfoto's. Echter zijn de tijdens de Tweede Wereldoorlog genomen luchtfoto's zelden perfect te plaatsen op de huidige topografie. Derhalve dient rekening te worden gehouden met een georeferentieafwijking van 5 meter.
- Voor het westelijke gedeelte van het onderzoeksgebied was geen luchtfotodekking van na 19 september 1944 beschikbaar. Om deze reden konden de gevechtshandelingen van de bevrijdingsfase van het onderzoeksgebied (17 september 1944 tot en met 23 oktober 1944) niet worden waargenomen middels luchtfotoanalyse.
- De luchtfoto van 15 maart 1945 bleek van slechte kwaliteit en dekte niet het gehele onderzoeksgebied. Door de kleine schaal (1:25,500) zijn de gevolgen van oorlogshandelingen (kraters) door geschut- en raketbeschietingen niet waarneembaar. De mogelijkheden voor luchtfotoanalyse waren derhalve beperkt met deze foto.
- Niet alle op luchtfoto's waargenomen verstoringen konden met zekerheid worden gedefinieerd als veroorzaakt door oorlogshandelingen.
- Er is bij gemeente Meierijstad en provincie Noord-Brabant navraag gedaan naar reeds uitgevoerde onderzoeken op gebied van OO, maar er is geen reactie ontvangen.

6 Conclusie en Advies

6.1 Conclusie

Op basis van de analyse van het historisch feitenmateriaal in dit gecombineerde vooronderzoek OO 'conflictperiode' en 'na-conflictperiode' wordt het onderzoeksgebied als **VERDACHT** aangemerkt op het aantreffen van OO (zie ook de OO-bodembelastingkaart in bijlage 2).

6.2 Advies

Sweco adviseert om – alvorens met de geplande werkzaamheden aan te vangen – detectieonderzoek uit te laten voeren door een conform het CS-000 (A) gecertificeerde partij. Gezien de voorgenomen werkzaamheden en de aard van de verdachte gebieden, is oppervlakedetectie de meest geschikte detectietechniek. Mochten er voor detectie te veel versturende (metaalhoudende) elementen of omstandigheden aanwezig zijn, wordt geadviseerd de bodemroerende werkzaamheden tijdens de uitvoering hiervan te laten begeleiden door een benaderteam, bestaande uit minimaal één Senior OOO-deskundige en één assistent OOO-deskundige. Sweco kan het detectieonderzoek en/of de begeleiding in het veld faciliteren door gespecialiseerde en gecertificeerde onderaannemers in te schakelen.

6.3 Slotwoord

Opgemerkt wordt dat er tijdens de uitvoering altijd aandacht dient te zijn voor het aantreffen van onverwachte zaken en dat het grondroerend personeel op de hoogte dient te zijn van het protocol voor toevalsvondsten. Indien tijdens het werk gestuit wordt op zaken die lijken op OO, dient het werk altijd terstond gestaakt te worden en een deskundige geraadpleegd te worden. Het handelingsproces dient als volgt te verlopen:

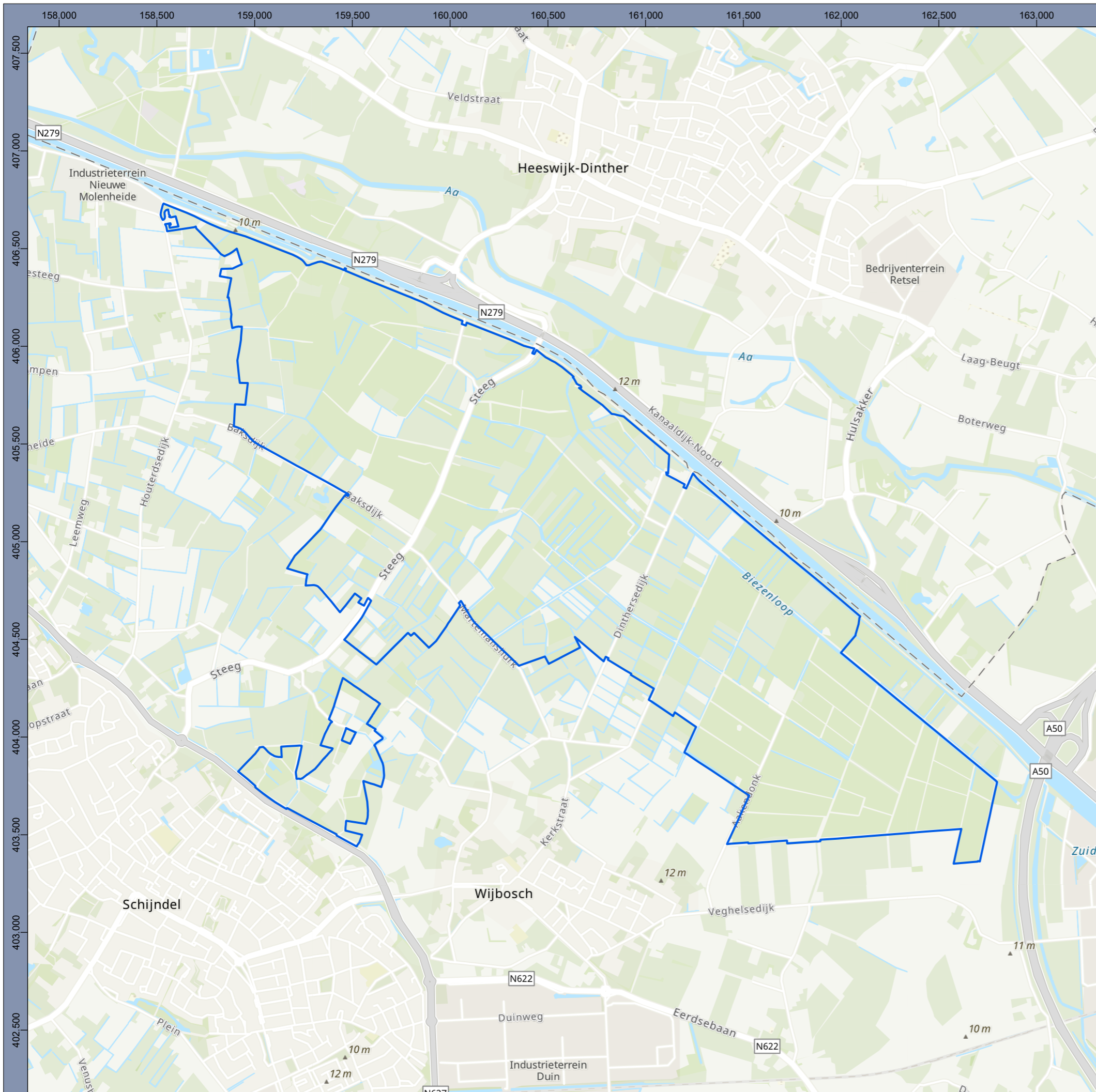
1. Verdacht object (mogelijke OO) gevonden door uitvoerder.
2. Object laten liggen waar deze gevonden is (NIET aanraken, beroeren of verplaatsen).
3. Werkzaamheden ter plaatse stilleggen;
4. Werkverantwoordelijke/leidinggevende informeert het bevoegd gezag of dienstvertegenwoordiger en de politie (in noodgevallen met 112) over de vondst. Geef hierbij een zo duidelijk mogelijke omschrijving van het object zonder deze te beroeren.
5. Nabije omgeving afzetten (vrijhouden van toeschouwers en bewoners) en markeren. Rondom piketten met rood-wit lint of rondom met hekwerk.
6. Verdacht object houden tot de politie arriveert;
7. De politie schakelt zo nodig de EODD in. Deze onderzoekt het object en verwijdert het zo nodig;
8. Werkzaamheden pas hervatten na overleg met politie of EODD en werkverantwoordelijke/leidinggevende.

Ten aanzien van OO zijn zowel de opdrachtgever als de opdrachtnemer verantwoordelijk voor de veiligheid van het uitvoerende personeel en de projectomgeving. Voor heel Nederland geldt dat er een risico is op toevalsvondsten. De uitvoerende partij en werknemers dienen op de hoogte te zijn van de OO gerelateerde risico's.

Het thema dient verankerd te zijn in het kwaliteitssysteem of in het V&G-plan. Zo mag de opdrachtgever van de opdrachtnemer verwachten dat deze periodiek een Toolbox OO verzorgt voor al haar grondroerende en uitvoerende personeel. Behandeld dient te worden: wat zijn OO en hoe om te gaan met een toevallige vondst. Dit om de veiligheid van de werknemer en de projectomgeving te vergroten.

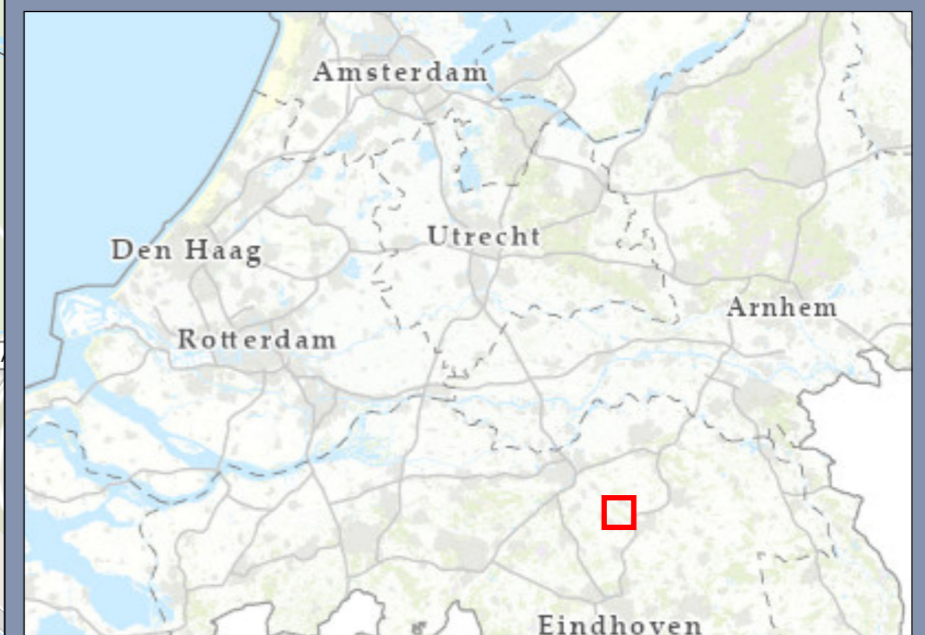
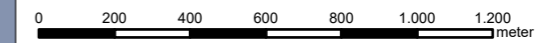
Sweco beveelt Waterschap Aa en Maas tot slot dringend aan om, alvorens met de voorgenomen werkzaamheden aan te vangen, de bevindingen van deze rapportage te overleggen aan gemeente Meierijstad.

Bijlage 1 – Overzicht onderzoeksgebied

Legenda

 Onderzoeksgebied

Overzichtskaart onderzoeksgebied Wijboschbroek

Opdrachtgever: Waterschap Aa en Maas
Projectnummer: 51012175

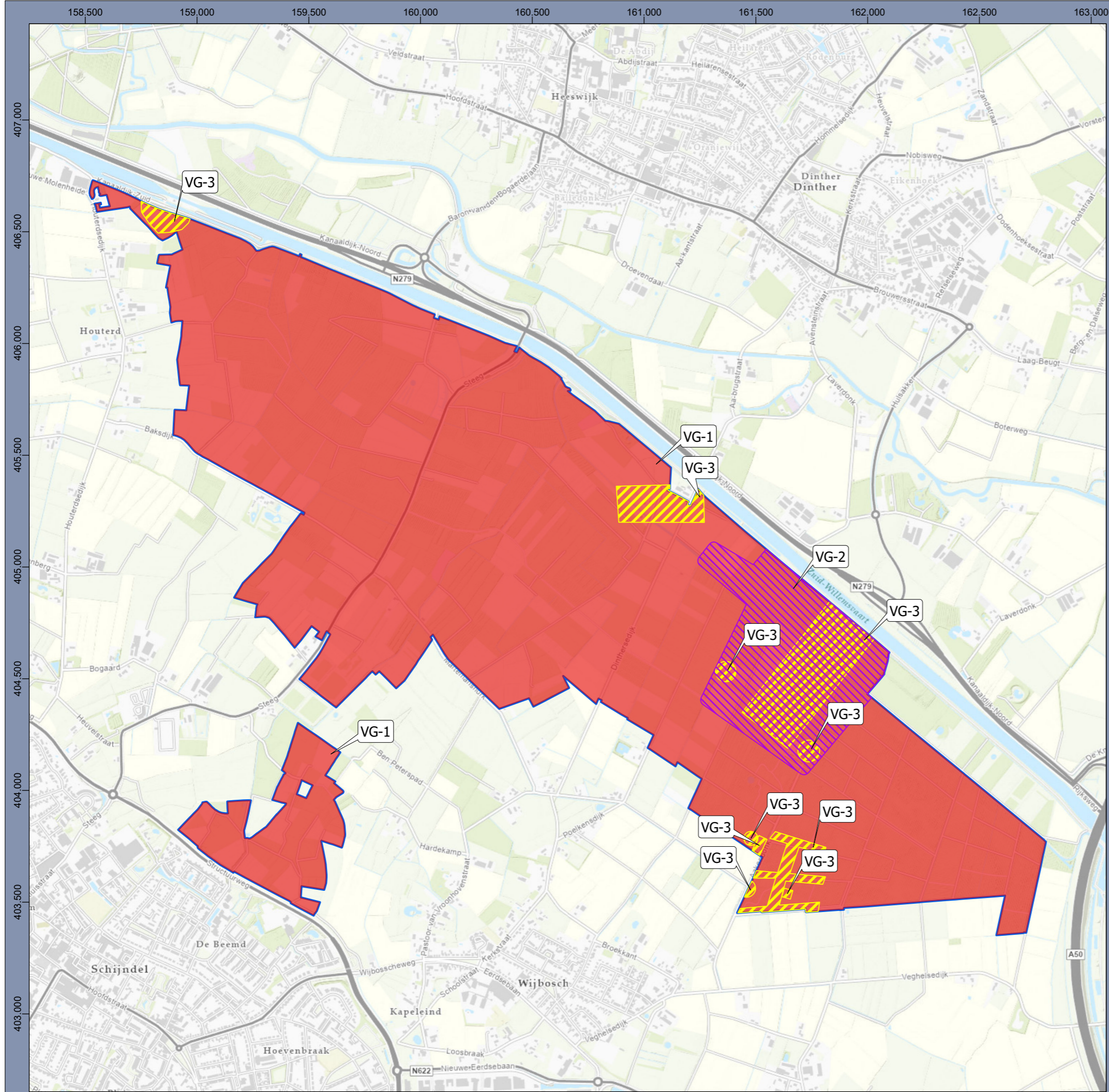
Status: Definitief
Versie: 1.0
Datum: 4-1-2023
Schaal: 1:20.000
Formaat: A3

Getekend: DS - Gecontroleerd en akkoord: JP
Paraaf:

SWECO

Bijlage 2 – OO- bodembelastingkaart

Legenda

- Onderzoeksgebied
- Verdacht op**
- Geschut- & gevechtsveldmunitie (VG-1)
- Raket- & boordwapenmunitie (VG-2)
- Landmijnen (VG-3)

OO-bodembelastingkaart Wijboschbroek

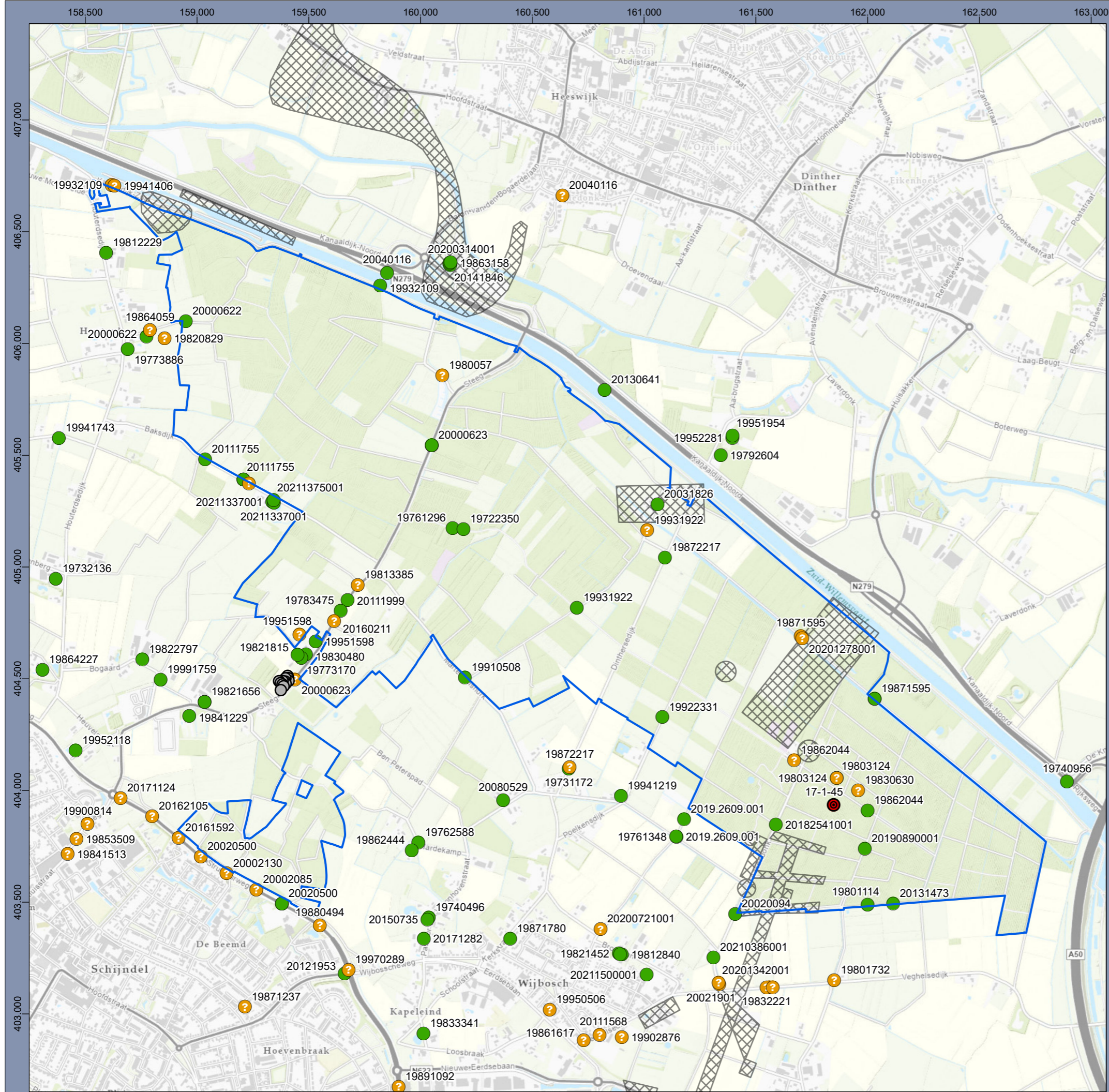
Opdrachtgever: Waterschap Aa en Maas
 Projectnummer: 51012175
 Status: Definitief
 Versie: 1.0
 Datum: 31-3-2023
 Schaal: 1:17.500
 Formaat: A3

Getekend: ES - Gecontroleerd en akkoord: JP
 Paraaf: *[Signature]*

Bijlage 3 – Inventarisatiekaart

Legenda

- Onderzoeksgebied
 - Mijnevelden
 - V-1 inslag
 - MORA
 - MORA locatie onzeker
 - Ondefinieerbare verstoring
- 0 210 420 630 840 1.050 meter

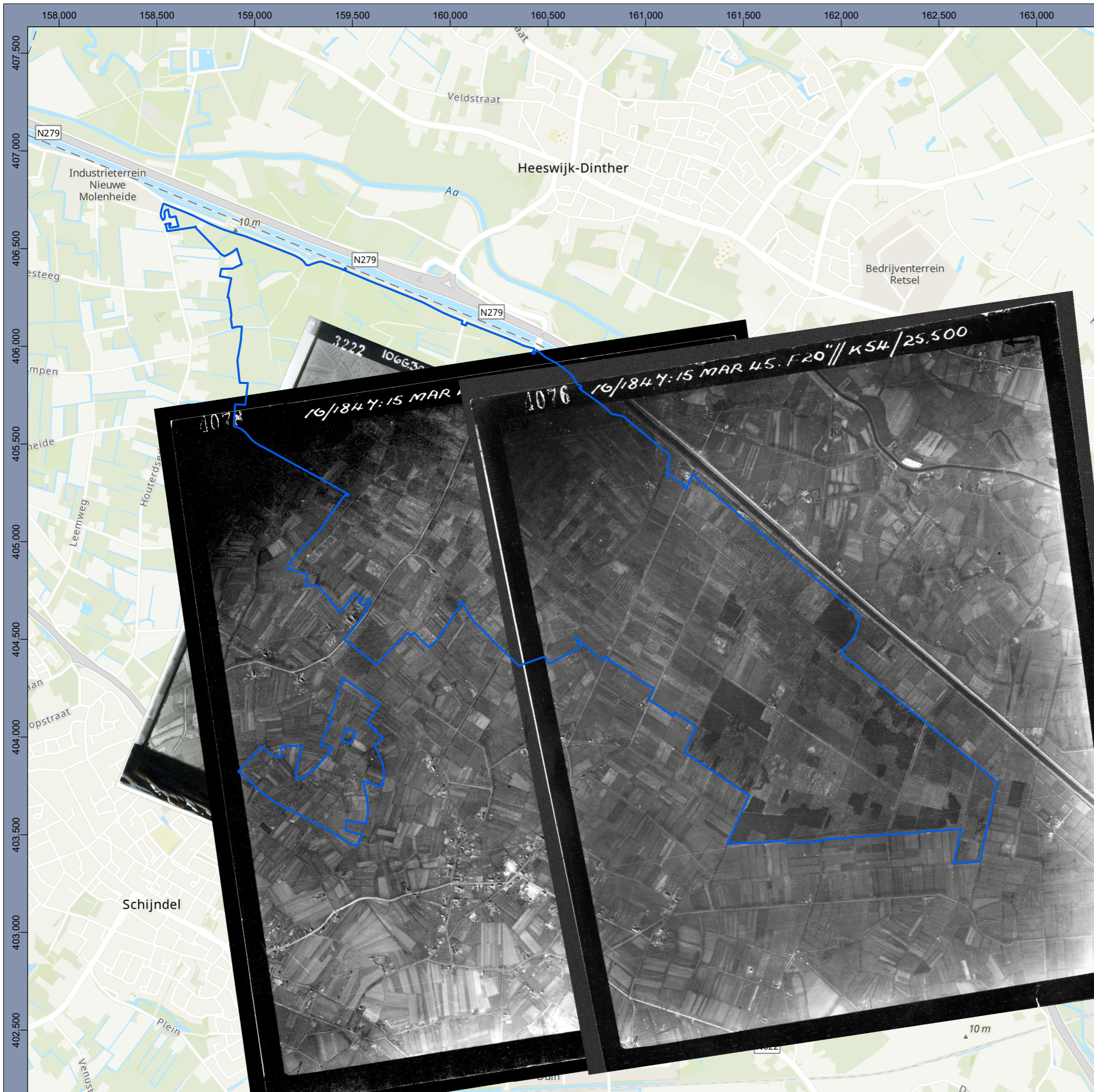
Inventarisatiekaart Wijboschbroek

Opdrachtgever: Waterschap Aa en Maas
 Projectnummer: 51012175
 Status: Definitief
 Versie: 1.0
 Datum: 31-3-2023
 Schaal: 1:17.500
 Formaat: A3

Getekend: ES - Gecontroleerd en akkoord: JP
 Paraaf:

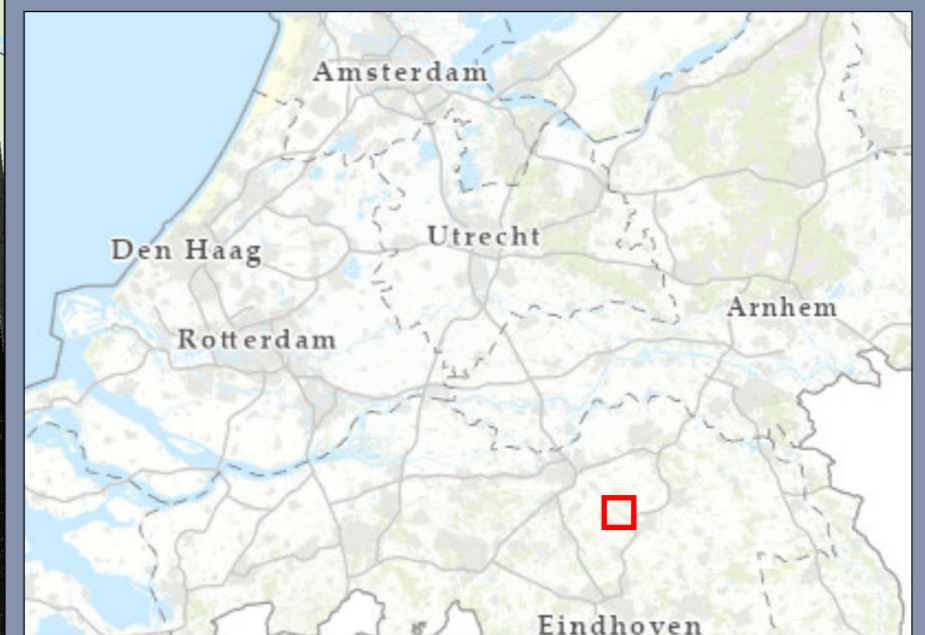
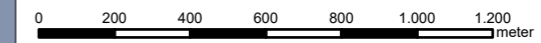

Bijlage 4 – Situering luchtfoto

Legenda

 Onderzoeksgebied

Situering Luchtfoto's Wijboschbroek

Opdrachtgever: Waterschap Aa en Maas
Projectnummer: 51012175

Status: Definitief
Versie: 1.0
Datum: 23-3-2023
Schaal: 1:20.000
Formaat: A3

Getekend: DS - Gecontroleerd en akkoord: JP
Paraaf:

SWECO

Bijlage 5 – Overzicht oorlogshandelingen

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
11-05-1940	<p>De eerste ontmoeting met de bezetter vond plaats op zaterdag 11 mei in de namiddag. Rond vier uur reed de eerste Duitse soldaat per motor door onze gemeente. Hij kwam vanuit Heeswijk en reed vervolgens richting Boxtel. Korte tijd later verschenen de troepen. Niet alleen vanuit Heeswijk kwamen zij de gemeente binnen maar ook vanaf Veghel. Met open monden van verbazing werd gekeken naar de hoeveelheid materiaal dat zij meebrachten.</p> <p>De eerste Duitse troepen verschenen op 11 mei 1940 rond 18:00 uur binnen de gemeente Schijndel. De troepen bestonden hoofdzakelijk uit infanterie en verder uit artillerie en pantsertroepen. Voor de aankomst van de Duitse troepen werd door de terugtrekkende Nederlandse troepen de brug over de Zuid-Willemsvaart op de weg Schijndel-Heeswijk vernield op 10 mei 1940. Gedurende de bezettingsjaren verbleven de IIIe Schwere Flakausbildungsabteilung 36, 3e en 4e batterie in Schijndel. Zij bleven hier van april 1942 tot 1943.</p>	<p>G.P.M. Kuis, Schijndel 40-45 (Schijndel 1984), z.p.</p> <p>Toegangsnummer, 420, inventarisnummer 18</p>	NIMH
10-07-1940	<p>Ofschoon tot medio mei 1942 het geheel vrij rustig verliep werd onze gemeente van tijd tot tijd er wel aan herinnerd dat het oorlog was. Op 10 juli 1940 vielen er vijf bommen in het Lieseind, waarvan er zelfs een niet explodeerde.</p> <p>Achteraf zijn 7 inslagplaatsen gevonden In de namiddag om 14.30 uur is een bom ontploft, welke niet ontdekt was. Mogelijk zijn er meer blindgangers in dit korenveld. De bommen zijn vrijwel alle in een rechte lijn gevallen, slechts één blindganger wijkt van deze lijn af. Getuigen hebben een luchtgevecht waargenomen vooraf aan het bombardement. Er is mitrailleurvuur gehoord. De bommen vielen op een klein oppervlak in de uithoek Het Lieseind.</p>	<p>G.P.M. Kuis, Schijndel 40-45 (Schijndel 1984), z.p.</p> <p>Toegangsnummer 2.04.53.15, inventarisnummer 78</p>	Nationaal Archief
1942	<p>Medio 1942 moest de kweekschool van de Zusters in de Pastoor van Erpstraat ontruimd worden omdat er de militairen van de Flakausbildungs Abteilung daar hun onderdak wilden hebben. Vrijwel dagelijks zag de bevolking toen een of meerdere pelotons van deze eenheid al zingend richting Wijbosch marcheren waar in de duinen de conditie op peil werd gehouden en strategische oefeningen werden verricht.</p>	<p>G.P.M. Kuis, Schijndel 40-45 (Schijndel 1984), z.p.</p>	
30-05-1945	<p>Op 30 mei 1944 meldde de NS de beschieting van zeven treinen en wel om 12.40 uur de treinen 638 en 6427 bij Boxtel trein 815 tussen Schijndel en Veghel.</p>	<p>Zwanenbrug, 226</p>	Literatuur
17-09-1944 tot en met 23-10-1944	<p>Op 17 september landden parachutisten van de 101ste Airborne Division bij Eerde. Veghel en Sint-Oedenrode aan de zogeheten Corridor (de weg van Eindhoven naar Nijmegen) werden bevrijd. In de nacht van 21 op 22 september was ook Schijndel door Amerikaanse soldaten bevrijd. Zij trokken zich terug vanwege Duitse aanvallen op de bruggen bij Veghel. Vanuit Schijndel probeerden de Duitsers de Corridor te heroveren. Het dorp lag wekenlang in de frontlinie. De Duitse en geallieerde troepen bestookten elkaar een maand lang met geschut. Veel granaten vielen in Schijndel neer, zodat gesproken wordt 'De Granaatweken'.</p>	<p>https://www.canonvannederland.nl/nl/page/40522/de-granaatweken</p>	Internet

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
17-09-1944 tot en met 23-10-1944	<p>Hoewel Schijndel vlakbij de landingsterreinen lag van de Amerikaanse 101st Airborne Division, duurde het ruim vier weken voordat de gemeente geheel bevrijd werd.</p> <p>17-21 september 1944</p> <p>I-501 PIR landde in plaats van de aangewezen plaats bij Veghel (naast het 'Duitse lijntje' tussen de rivier Aa en de Zuid Willemsvaart) bij Kasteel Heeswijk. II en III-501 PIR landden op de geplande plaats op de Vlagheide tussen Schijndel en Eerde. Het regiment nam vervolgens posities in rondom Veghel. Schijndel was de eerste dagen een verzamelpunt voor Duitse troepen. Vanuit Schijndel voerden zij aanvallen uit op de Amerikaanse luchtdalingstroepen bij Eerde en Sint-Oedenrode.</p> <p>21-23 september 1944</p> <p>In de avond voerden Amerikaanse luchtdalingstroepen en Britse Sherman tanks van het 44th Royal Tank Regiment:</p> <ul style="list-style-type: none"> - I-501 (zonder tanks) viel aan vanuit Heeswijk over de Steeg; - III-501 + B-Squadron 44RTR (13 tanks) vanuit Eerde via Wijbosch over de Eerdsebaan; - I en II-502 + A-Squadron 44RTR (10 tanks) vanuit Sint-Oedenrode over de Schijndelseweg. <p>Verdere ondersteuning was er in de vorm van artillerie.</p> <p>I-501 vertrok om 19.00 vanuit Heeswijk over de Steeg richting Schijndel. Op deze weg werden zij verschillende keren onder vuur genomen door een Duitse vrachtwagen waarop een 2 cm snelvuurkanon was gemonteerd en een machinegeweer. Twee keer trok deze vrachtwagen iets terug naar een bocht in de weg en opende vervolgens weer het vuur. [De vrachtwagen stond vermoedelijk opgesteld bij de steenbakkerij-Boomgaard] Dit zorgde voor veel oponthoud en een achttal slachtoffers onder de Amerikanen. De Amerikanen reageerden steeds met geweer- en machinegeweevuur. Pas tegen 00.00 uur arriveerde I-501 in Schijndel en om 02.00 uur was het dorp veiliggesteld. Buiten de weerstand van de Duitse vrachtwagen werd er weinig tegenstand door Duitse troepen ondervonden. Na enige schermutselingen namen de Amerikanen 30 Duitse militairen krijgsgevangen.</p> <p>III-501 ondervond zware tegenstand van Duitse troepen bij de spoorbaan van Wijbosch (ongeveer 1.000 man sterk). Pas tegen het ochtendgloren wist het bataljon Schijndel te bereiken.</p> <p>Om 7.15 uur vielen Duitse troepen (I./1035) vanuit het zuiden en oosten aan naar Schijndel met twee tanks en ongeveer 200 man. Aanvankelijk werden de Amerikaanse troepen teruggedreven. De Duitse aanval stakte bij het klooster van Schijndel. Vervolgens voerden Amerikaanse troepen met Britse tanks een succesvolle tegenaanval uit op de Duitse troepen die zich in het zuidelijke deel van het dorp bevonden. Het duurde nog</p>	<p>https://screamingducks.com/campaigns/market-garden/deel-4-de-langzame-bevrijding-van-schijndel/</p> <p>Brabant Bevrijd, p. 74-75</p> <p>7366350</p>	<p>Internet</p> <p>Literatuur</p> <p>NARA</p>

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
	<p>de rest van de dag voordat Schijndel van Duitse troepen gezuiverd was.</p> <p>Artillerievuur van de Amerikaanse 377th FA Bn (gesitueerd te Sint-Oedenrode) concentreerde zich rond het station van Schijndel.</p> <p>Om 10.00 uur viel A-compagnie I-501 met twee Britse Sherman tanks het dorp Wijbosch aan. De aanval verliep voorspoedig en de Amerikanen namen tientallen Duitse militairen krijgsgevangen. Doordat andere Duitse troepen bij Veghel de Corridor wisten te doorbreken, werd de aanval abrupt gestopt: III-501 en de tanks werden naar Veghel gestuurd. I-501 arriveerde rond 17.30 uur terug in Schijndel. Hier bevonden zich toen reeds 250 Duitse gevangenen (exclusief 170 gewonden, eveneens gevangenen).</p> <p>I en III-501 vielen rond 13.30 uur langs het spoor ter hoogte van Schijndel-Wijbosch de Duitse troepen in de richting van Sint-Oedenrode aan.</p> <p>Om 14.30 uur kwam het bevel voor de geallieerde troepen die in de omgeving Schijndel-Wijbosch vochten om zich terug te trekken vanwege een sterke Duitse aanval op Veghel die de Corridor dreigde te doorbreken.</p> <p>Rond 18.00 uur waren alle geallieerde troepen weggetrokken uit het dorp Schijndel naar Wijbosch. Hier kwam I-501 PIR om 19.30 uur aan met 250 Duitse krijgsgevangenen. Rond Wijbosch zette het bataljon defensieve posities op.</p> <p>III-501 PIR groef zich in rond het plaatsje Eerde.</p> <p>23-25 september 1944</p> <p>I-501 PIR verliet op 23 september Wijbosch en nam posities in rond Eerde. III-501 PIR stelde zich op tussen Eerde en Veghel.</p> <p>In de loop van 23 september verschenen wederom Duitse troepen in Schijndel en Wijbosch. Zij stelden zich op langs de spoorlijn, onder andere met geschut. Op 24 en 25 september werd het gebied als springplank gebruikt voor aanvallen op de Corridor bij Koeving.</p> <p>25 september 1944 – 23 oktober 1944</p> <p>In de dagen na 25 september probeerden Britse troepen om vanuit Sint-Oedenrode de Duitse troepen richting Schijndel te verdrijven. De weg tussen deze plaatsen werd echter zo hardnekkig door de Duitse eenheden verdedigd, dat dit niet lukte. De spoorlijn ('Het Duitse Lijntje' en de Schijndelseheide ten zuiden daarvan werd de frontlinie tot 23 oktober 1944.</p> <p>In de weken voorafgaand aan de bevrijding van Schijndel, beschoten Britse troepen het dorp en Wijbosch nagenoeg onophoudelijk. In totaal vershoten zij tienduizenden granaten.</p>		

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
17-09-1944	Amerikaanse luchtdalingstroepen van de 101st Airborne Division landden rond 14.00 uur in de omgeving van Schijndel, namelijk bij Sint Oedenrode, Eerde, Heeswijk en Best. De troepen trokken richting Veghel, Son, Best en Sint Oedenrode om daar rivierovergangen te veroveren ten behoeve van het Britse grondleger (<i>XXX Corps, British 2nd Army</i>). Duitse troepen groeven zich in de avond in tussen de treinstations van Schijndel en Eerde.	De granaatweken, p. 41-44 101 st Airborne Division Operation Market Garden 101 st D-Day paradrop by 53 rd Wing for Operation 'Market'	Literatuur Ike Skelton CARL Ike Skelton CARL
17-09-1944 tot 19-09-1944	<p>Per vergissing landde het Amerikaanse I-501 PIR rond kasteel Heeswijk in de middag. Enige tijd later werden de posities van het nacommando van het bataljon rond het kasteel aangevallen door een troepenmacht van ongeveer 50 Duitse militairen, onder andere bewapend met mortieren. Het overige deel van het bataljon was reeds naar hoofddoel Veghel getrokken.</p> <p>Vanaf Veghel probeerde het bataljon naar Veghel te komen. Hiervoor werd een peloton (3rd Platoon, C-company) uitgestuurd onder Lt. Rafferty. Het peloton bereikte het dorp Heeswijk. Hier ondervonden zij stevige tegenstand van twee Duitse pelotons. Tegen de avond groef het peloton zich in op ruim 700 m afstand van het kasteel. Intussen hadden Duitse troepen het Landgoed Heeswijk heroverd op de Amerikaanse achterhoede.</p> <p>De volgende dag trachtten twee Duitse pelotons het peloton van Rafferty over beide flanken aan te vallen. Hierop trok Rafferty terug op Veghel.</p> <p>Duitse troepen (volgens rapporten van de Nederlandse ondergrondse ongeveer 700 man) trokken vervolgens richting Beug(t) ten oosten van Dinther. Amerikaanse groepen van 18-30 man hielden patrouilles vanuit Veghel, tussen de rivier Aa en de weg naar Dinther. Bij Beug(t) stuitten zij steeds op Duits vuur.</p> <p>Een Amerikaanse patrouille wist het Kasteel Heeswijk te bereiken. C-Company I-501 PIR werd uitgestuurd om posities in te nemen bij Heeswijk (één peloton) en Dinther op 19 september.</p> <p>Op 19 september deden Duitse troepen direct ten noorden van de Zuid-Willemsvaart een aanvalspoging naar de brug bij Veghel. Het doel werd echter niet bereikt.</p>	7366350	NARA
18-09-1944	Per ongeluk reden zeven vanuit Sint-Oedenrode komende jeeps met daarin Amerikaanse luchtdalingstroepen naar Schijndel in plaats van Veghel. Vlak voor de spoorlijn aangekomen liepen zij in een Duitse hinderlaag. Te hulp schietende Amerikaanse troepen werden ongeveer een kilometer oostelijk van de jeeps beschoten met mortieren.		
18-09-1944	<p>Langs de Steeg stortte de Amerikaanse Douglas C-47 Dakota 43-15641 transportvliegtuig neer van 316TCG/45Sq. Het toestel was op de terugweg vanaf Groesbeek, naar waar het een zweefvliegtuig had getrokken, en werd boven Berlicum door Duits luchtafweergeschut getroffen.</p> <p>Volgens de Heemkundekring Boxtel is het toestel ten zuidwesten van Schijndel neergekomen.</p>	<p>T4121</p> <p>De Granaatweken, p. 51</p> <p>http://www.americanairmuseum.com/unit/1110</p> <p>https://heemkundeboxtel.nl/wp-content/uploads/2017/03/nee-rgekomen-2014-10-14.pdf</p>	<p>SGLO</p> <p>Literatuur</p> <p>Internet</p> <p>Heemkundekring Boxtel</p>

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
18-09-1944	Het Amerikaanse Republic P-47 Thunderbolt jachtvliegtuig 44-19719 van 56FG/61Sq werd aangeschoten door Duits luchtafweergeschut en stortte noordelijk van Wijbosch neer.	T4126 http://www.americanairmuseum.com/unit/1297	SGLO Internet
20-09-1944	<p>Om 9.30 uur vielen Amerikaanse troepen van C-coy I-501 PIR vanaf Heeswijk aan naar de Zuid-Willemsvaart. Toen de compagnie de brug over het kanaal ten zuiden van Heeswijk op een kleine 150 m genaderd was, openden Duitse troepen vanuit de alhier staande huizen het vuur met machinegeweren. Als gevolg van Amerikaans tegenvuur met handvuurwapens ontruimden de Duitse troepen de gebouwen. Zij trokken terug naar het zuiden van de vaart en haalden de brug op. De leden van C-Coy rukten op tot aan de rand van het kanaal en vuurden met geweren op de Duitse troepen aan de andere kant. De Duitse militairen werden door dit vuren verjaagd. Vervolgens probeerden de Amerikaanse parachutisten de ophaalbrug naar beneden te halen door er met raketten op te schieten, wat mislukte. Een aantal team roeide daarop naar de overkant en liet de brug zakken. Vervolgens groeven de Amerikanen zich aan beide kanten van de brug zich in met twee pelotons (80 man).</p> <p>Vanaf 12.00 uur voerden Duitse troepen voorzichtige tegenacties uit tegen de pelotons van C-coy bij de brug. De Amerikanen reageerden onder andere met mortiervuur (4 x 60 mm mortieren). Om 15.00 uur vielen de Duitse troepen georganiseerd aan via de bossen ten westen van de brug. Door Amerikaans machinegeweevuur kon de aanval worden afgeslagen. In de bossen direct ten noorden van het kanaal namen de Amerikanen 250 Duitse militairen krijgsgevangen. Ook ten zuiden van het kanaal werden een handvol krijgsgevangenen gemaakt. C-Coy had die dag maar één gewonde.</p> <p>B-Coy viel om 9.15 uur aan vanaf Veghel met de linkerflank tegen het kanaal en A-Coy rukte in de rechterachterhoede van B-Coy mee op.</p> <p>Tussen Kilsdonk en Beug(t) stuitten A- en B-Coy op zware tegenstand. De Duitse troepen schoten met 2 cm geschut, machinegeweren en mortieren (5 cm en 8,1 cm). De Amerikanen beantwoordden het vuur met lichte machinegeweren en 81 mm mortiervuur.</p> <p>Rond 15.00 uur bereikten A- en B-Coy de omgeving van Laverdonk-Dinther. Hier ontmoetten zij weer Duitse tegenstand. Tegen 17.30 uur maakten de beide compagnieën contact met C-Coy. C-Coy breidde daarop het bruggenhoofd ten zuiden van de brug over de Zuid-Willemsvaart uit tot een kleine 200 m ten zuiden hiervan.</p> <p>In totaal bedroegen de Duitse verliezen (parachutisten in opleiding behorende tot <i>Bataillon Weller</i>) in de actie van deze dag tussen Beug(t) en Heeswijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 418 gevangenen; - 40 doden; - 40 gewonden. 	7366350	NARA

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
	<p>De verliezen van I-501 PIR bedroegen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - HQ Coy: 1 dode; - A-Coy: 4 doden (waaronder 2 officieren) + 2 lichtgewonden; - B-Coy: 1 gewonde; - C-Coy: 1 gewonde; <p>Medische afdeling: 1 lichtgewonde.</p>		
22-09-1944	Zuidoostelijk deel van Gemeente Schijndel werd voor een dag bevrijd.	420-42	NIMH
22-09-1944	Als gevolg van de Amerikaanse aanval op Schijndel werden de aanvalsplannen van <i>Kampfgruppe Huber</i> (59. <i>Infanterie Division</i>) verstoord. De Duitsers verloren 125 man aan krijgsgevangenen, terwijl een verdere 65 man sneuvelde of gewond raakte. Verder werden er een paar 8,8 cm kanonnen uitgeschakeld.	Kampfgruppe Walther, p. 191-193	Literatuur
22-09-1944	Troepen (twee bataljons infanterie + een <i>Jagdpanther</i>) van <i>Kampfgruppe Huber</i> onder <i>Hauptmann</i> Mania vielen vanuit de richting Wijbosch-Eerde de bij Veghel verschanste geallieerde troepen aan. Hoewel de Duitse troepen de brug op 800 m naderden en de Corridor korte tijd doorsneden, werd de aanval rond 14.00 uur afgeslagen.	Kampfgruppe Walther, p. 197 (situatiekaart 22 september A.M.) Brabant Bevrijd, p. 78-79	Literatuur
	Later die dag probeerde Mania het nog eens met alleen infanterie. Ook deze poging mislukte doordat geallieerde troepen vanuit het zuiden naderden, in de rug van de <i>Kampfgruppe</i> .		
23-09-1944	Uit een verkenning door Duitse troepen van de 59. Infanterie-Division bleek dat het gebied ten oosten van Schijndel, Wijbosch, de bossen ten noordoosten van Wijbosch en Dinther vrij van vijanden was.	RG242, T314-1625/1626	NARA
24-09-1944	Melding door het Duitse LXXXVIII Armeekorps dat de snelle ontruiming van de terreinen oostwaarts en zuidoostwaarts van Schijndel alleen verklaard kon worden door de Duitse aanval ten oosten van Veghel. De geallieerden zouden een kortere verdedigingslinie ten westen van de Zuid-Willemsvaart willen opbouwen om zo een sterkere verdediging te kunnen realiseren.	RG242, T314-1625/1626	NARA
24-09-1944	De Duitse <i>Kampfgruppe Chill</i> deed vanuit Schijndel een verwoede poging de Corridor bij Veghel af te snijden. Het Duitse parachutistenbataljon Finzel (<i>1./Fallschirmjäger-Regiment 2</i>) van de groep rukte op over Wijbosch met de linkerflank tegen de Zuid-Willemsvaart aan. Ter ondersteuning van de aanval waren een aantal <i>Jagdpanthers</i> aan de gevechtsgroep toegevoegd. Duitse artillerie beschoot verder het dorp Eerde, waar het Amerikaanse <i>501 PIR</i> ingegraven was.	Brabant Bevrijd, p. 92-94	Literatuur
	<i>Bataillon Finzel</i> trok zonder moeite door Wijbosch. De opvolgende strijd concentreerde zich rond de Eerdse Bergen, waar <i>Fallschirmjäger-Regiment 6</i> (Von der Heydte) aanviel. Ondanks zware verliezen aan geallieerde kant (onder andere drie Sherman-tanks van 44RTR), liep de Duitse aanval hier vast.		
	Het Duitse zwaartepunt werd nu verschoven naar <i>Bataillon Jungwirth</i> , welke over de weg Sint-Oedenrode-Veghel aanviel. Dit bataljon werd ondersteund door vier <i>Jagdpanthers</i> . Deze Duitse troepen wisten de Corridor door te snijden ter hoogte van Logtenburg.		
	Ten noorden van de Zuid-Willemsvaart zette het Duitse parachutebataljon Ohler de aanval in op Veghel.		

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
25-09-1944	<p>De Duitse <i>Kampfgruppe Huber (59. Infanterie-Division)</i> kreeg opnieuw de opdracht om de brug bij Veghel te veroveren. De rest van de divisie en <i>Kampfgruppe Chill</i> zou de aanval op de flanken ondersteunen.</p> <p>De aanvalsrichting van de gevechtsgroep betrof eerst Sint-Oedenrode. Om 7.00 uur gingen 200 Duitse infanteristen en vijf aanvalskanonnen op vanaf de spoorlijn te Schijndel naar voren. Even voor het Damianenklooster bij Sint-Oedenrode liep de aanval vast. Een flankaanval door <i>Kampfgruppe Chill</i> op Eerde liep vast op zwaar vuur door Amerikaanse troepen van <i>501 PIR</i>.</p> <p>Vervolgens zetten de geallieerde troepen een gecoördineerde tegenaanval op vanuit zowel Veghel als Sint-Oedenrode. Na zware gevechten wisten de twee aanvalsgroepen rond 17.00 uur contact met elkaar te maken.</p> <p>De aanval ten noorden van de Zuid-Willemsvaart op Veghel door Fallschirmbataillon Ohler werd afgeslagen.</p>	Brabant Bevrijd, p. 99-102	Literatuur
25-09-1944	Melding door het LXXXVIII Armeekorps dat geallieerde troepen op de linkerflank van <i>Kampfgruppe Chill</i> aanvalsstoten uitvoerden.	RG242, T314-1625/1626	NARA
25-09-1944 tot en met 23 oktober 1944	<p>De Duitse troepen in de bossen bij Logtenburg, die de Corridor hadden afgesneden, kwamen in een benarde positie. Zij waren vrijwel omsingeld door een geallieerde overmacht en kwamen daardoor steeds meer klem te zitten. Na 44 uur de Corridor te hebben afgesneden bij Logtenburg, trok <i>Kampfgruppe Huber (59. Infanterie-Division)</i> in de nacht van 25 op 26 september 1944 terug op Wijbosch.</p> <p>Britse troepen (<i>131st Infantry Brigade, 7th Armoured Division</i>) vielen vervolgens op 26 september overdag met vijf bataljons aan richting Schijndel over de Schijndelse Heide. Zij naderden de spoorlijn tot ongeveer 300 m en hier kwam de aanval tot stilstand.</p> <p>Vervolgens groeven de Britse troepen zich in op de Schijndelse Heide ter voorbereiding op een nieuwe Duitse aanval. Deze aanval kwam echter nooit tot stand omdat de Duitse strijdkrachten in de regio te zware verliezen hadden geleden de voorgaande dagen.</p> <p>Vanaf dit moment tot aan de bevrijding van Schijndel was het front nagenoeg statisch ter hoogte van de spoorlijn. Over en weer schoten de Duitse en geallieerde troepen op elkaar met geschut en infanteriewapens. Verder voerden beide partijen regelmatig verkenning- en stoottroepacties uit.</p>	<p><i>Kampfgruppe Walther</i>, p. 236</p> <p>RG242, T314-1625</p> <p>Brabant Bevrijd, p. 102-104</p>	<p>Literatuur</p> <p>NARA</p> <p>Literatuur</p>
26-09-1944	<i>Kampfgruppe Dreyer (I./Fsch.Ers.u.Ausb.Rgt.H.Gö. + I.Fsch.Jg.-Rgt.2)</i> viel vanuit hun stellingen in de oostelijke bosranden van Wijboschbroek aan richting de spoorlinie tussen Hoeves en de Zuid-Willemsvaart.	RG242, T314-1625/1626	NARA
26-09-1944	<p>Melding dat de Duitse 59. Infanterie-Division een verdedigingslinie langs de spoorbaan ten zuiden van Schijndel had opgebouwd.</p> <p>Troepen van <i>Kampfgruppe Dreyer (Kampfgruppe Chill)</i> gaven hun vooruitgeschoven stellingen bij de spoorbaan in de omgeving Eerde-Veghel op en namen posities in</p>	RG242, T314-1625/1626	NARA

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
	vanaf de Zuid-Willemsvaart tot aan het spoor 1 km ten zuiden van Schijndel. Vanaf daar volgde de Duitse linie het spoor.		
26-09-1944	8 Britse Typhoon jachtbommenwerpers van 182 Squadron vielen tussen 16.00 uur en 18.49 uur het dorp [Wijbosch] in gebied qe429379 – qe423381 aan. Hierbij vershoten zij 64 raketten in totaal. Alle projectielen kwamen binnen het doelgebied terecht. Vele gebouwen, inclusief de kerk, werden vernield.	AIR37-715	TNA UK
26-09-1944	8 Britse Typhoon jachtbommenwerpers van 247 Squadron schoten 16.00 uur en 18.49 uur in het gebied tussen de punten qe414328 – qe399390 in totaal 64 raketten af. Alle raketten kwamen in het doelgebied terecht. Daarnaast beschoten de piloten gemotoriseerde vijandelijke transporten in het gebied met boordwapens. Hierbij werden twee voertuigen vernield en één beschadigd. Eén Typhoon ging bij de aanval verloren.	AIR37-715	TNA UK
27-09-1944	Melding dat het Duitse Bataillon Ohler aan de linkerzijde van de Zuid-Willemsvaart posities hield, aansluitend op de posities van Kampfgruppe Chill ten zuiden van het kanaal.	RG242, T314-1625/1626	NARA
27-09-1944	Melding door het Duitse LXXXVIII Armeekorps dat de geallieerden zwaar artillerievuur afgaven op Schijndel en de omgeving van Schijndel. Verder dat geallieerde jachtbommenwerpers aanvallen uitvoerden op Schijndel, Wijbosch en Duitse geschutstellingen in de omgeving hiervan.	RG242, T314-1625/1626	NARA
27-09-1944	Melding door Kampfgruppe Chill dat geallieerde artillerie ongeveer 4.000 granaten op de posities van de eenheid afgevuurd had deze dag.	RG242, T314-1625/1626	NARA
27-09-1944	Britse Typhoon jachtbommenwerpers vielen de dorpen Schijndel en Wijbosch aan met bommen en raketten. Op beide plaatsen werden 64 (dus totaal 128) raketten vershoten door de piloten. In Schijndel ontstond door de luchtaanval zware schade. De schade was in Wijbosch, dat ongeveer op de frontlinie lag, nog groter.	https://screamingducks.com/campaigns/market-garden/deel-4-de-langzame-bevrijding-van-schijndel/	Internet
27-09-1944	8 Britse Typhoon jachtbommenwerpers van 247 Squadron schoten tussen 09.59 uur en 14.15 uur in totaal 64 raketten af op het dorp Wijbosch. Alle raketten kwamen in het doelgebied terecht.	AIR37-715	TNA UK
27-09-1944	8 Britse Typhoon jachtbommenwerpers van 247 Squadron schoten tussen 09.59 uur en 14.15 uur in totaal 64 raketten af op het dorp Schijndel. Alle raketten kwamen in het doelgebied terecht. Het aanvalspunt bedroeg: qe414378 – qe400389. De piloten ervoeren intensieve beschietingen door licht kaliber afweergeschut.	AIR37-715 AIR27-954	TNA UK
27-09-1944 tot 28-09-1944	Bataillon Ohler werd door geallieerde troepen die met gevechtsverkenningen (gepantserde verkenningswagens) uitvoerden teruggedrongen tot westelijk van Dinther.	RG242, T314-1625/1626	NARA

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
	De volgende dag, 28 september, kreeg Bataillon Ohler opdracht om met ondersteuning van pantserafweergeschut en artilleriegeschut Dinther te heroveren. Bij Heeswijk meldde de eenheid zowel om 10.50 uur als 15.40 uur zware tegenstand van geallieerde troepen. Tegen de avond wisten de Duitse troepen door te stoten naar het gebied oostelijk van Heeswijk. Door een geallieerde tegenaanval met tanks werden zij gedwongen zich terug te trekken naar Kameren.		
28-09-1944	Melding van geallieerde verkenningssacties in de sector van Kampfgruppe Chill. Het zwaartepunt van deze acties lag ten oosten van de Zuid-Willemsvaart, aan de linkerflank van de gevechtsgroep. De geallieerden zetten hierbij tanks en gepantserde verkenningswagens in.	RG242, T314-1625/1626	NARA
30-09-1944	Geallieerde troepen vielen met een sterkte van 1 à 2 infanteriecompagnieën en vier tanks de Duitse troepen aan tussen de weg Dinther-Berlicum en de Zuid-Willemsvaart. Hierbij braken zij door de aldaar gesitueerde Duitse posities. De Duitse troepen voerden hierop een tegenaanval uit om het ontstane gat in de linie te dichten.	RG242, T314-1625/1626	NARA
1-10-1944 tot en met 23-10-1944	Vrijwel dagelijks hadden artillerieduels plaats tussen Duitse troepen te Schijndel en Britse troepen bij de Corridor.	Toeg. nr. 5135, inv. nr. 44	Gemeentearchief Schijndel
4-10-1944	De Duitse <i>Kampfgruppe Chill</i> loste de helft van het <i>Bataillon Bloch (II./Fallschirm-Jäger-Ersatz- und Ausbildungs-Regiment 3)</i> af bij Schijndel (= westrand Schijndel tot noordrand Koevering). De andere helft van het bataljon werd in reserve gehouden. <i>Fallschirmjäger Bataillon 'Gramse'</i> nam de posities over van <i>I./Fallschirmjäger-Regiment 2</i> en <i>I./Fallschirmjäger-Regiment 6</i> (= oostrand Schijndel tot noordrand Koevering).	RG242, T314-1625	NARA
5-10-1944	Melding van zwaar geallieerd artillerievuur op de posities van de Duitse <i>59. Infanterie-Division</i> .	RG242, T314-1625	NARA
5-10-1944	3 km ten noordoosten van Schijndel trachtten geallieerde troepen de Zuid-Willemsvaart over te steken. Duitse troepen verhinderden deze poging. Verder drongen geallieerde troepen door tot in de stellingen (<i>Hauptkampflinie</i>) van de Duitse <i>59. Infanterie-Division</i> . Door een tegenstoot van Duitse troepen werd de geallieerde stoottroep teruggedrongen.	RG242, T314-1625	NARA
11-10-1944	Melding van beperkte geschutbeschietingen en beschietingen door infanterie in de sector van de Duitse <i>59. Infanterie-Division</i> .	RG242, T314-1625	NARA
22-10-1944	15 Britse Typhoon jachtbommenwerpers (8 x 137 Squadron + 7 x 182 Squadron) vielen op punt qe439397 een concentratie van Duitse troepen aan. Deze bevonden zich in een stuk bos. Bij de aanval vershoten zij in totaal 107 raketten. Alle projectielen kwamen in het doelgebied terecht. Er werd geen beweging van Duitse troepen waargenomen.	AIR37-715 AIR27-1136	TNA UK

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
	De aanvalsrichting van 182 Squadron bedroeg zuidoost > noordwest.		
22-10-1944	De geallieerden lanceerden <i>Operation Pheasant</i> , welke tot doel had de Duitse troepen uit Noord-Brabant te verdrijven. Ter inleiding hiervan voerden zij grootschalige artilleriebeschietingen uit op de Duitse posities. De Duitse <i>712. Infanterie-Division</i> , welke ten oosten van de Zuid-Willemsvaart lag bij Heeswijk, meldde dat om 03.15 uur zwaar geallieerd trommelvuur werd afgegeven. Het zwaartepunt hiervan lag direct ten zuiden van de Zuid-Willemsvaart.	RG242, T314-1625	NARA
22-10-1944	<p>Het Duitse <i>Grenadier-Regiment 732</i> lag bij Heeswijk met de rechterflank tegen de Zuid-Willemsvaart aan en werd in de vroege ochtend door de geallieerde zwaar beschoten met artillerie.</p> <p>Om 6.40 uur trokken Britse troepen ter sterkte van twee compagnieën en 12 tot 15 tanks op over de weg Veghel-Berlicum, direct oostelijk van de Zuid-Willemsvaart. Deze aanval werd afgeslagen door geconcentreerd Duits artillerievuur. Meer oostelijk lukte het Britse troepen met ongeveer 50 gepantserde voertuigen door te breken bij Heesch. Rond 9.30 uur braken de Britten ook door bij Nieuwe-Kampen.</p> <p>Tussen 11.00 uur en 15.00 uur braken drie Britse tanks door langs de weg Veghel-Berlicum bij Heeswijk-Middelrode.</p> <p>De Duitse <i>712. Infanterie-Division</i> meldde een tekort aan reservetroepen om tegenaanvallen uit te voeren in de ontstane gaten in de linies. Verder ontbrak het bij de divisie aan antitankwapens. Besloten werd om de hoofdfrontlijn terug te trekken.</p>	RG242, T314-1625	NARA
22-10-1944 / 23-10-1944	<p>Als gevolg van de door de geallieerden gelanceerde <i>Operation Pheasant</i> trok de <i>59. Infanterie-Division</i> trok zich in de late avond van 22 oktober terug uit de omgeving van Schijndel in noordwestelijke richting terug naar stellingen rond Sint Michielsgestel. Oostelijk van de Zuid-Willemsvaart waren Britse troepen namelijk opgerukt tot aan Middelrode.</p> <p>Tijdens het terugtrekken lagen de troepen van de divisie onder zware geallieerde artilleriebeschietingen: alleen al op het noordwestelijke deel van Schijndel kwamen tussen 22.00 uur en 22.30 uur ongeveer 3.000 granaten van allerlei kalibers neer. Ook vielen vele granaten (inclusief rookgranaten) in de verdere omgeving van Schijndel-Wijbosch en de wegen Schijndel-Boxtel, Schijndel-Sint Michielsgestel.</p> <p>Om 00.30 uur vielen Britse troepen vanuit het zuidoosten Schijndel aan en stootten met vier vlammenwerpertanks, vijftien tanks en ongeveer 400-500 man infanterie tot in Wijbosch door. Als tegenactie zetten de Duitse troepen delen van <i>Grenadier-Regiment 1035</i> in. Dit verhinderde dat de Britten via Wijbosch verder konden optrekken.</p> <p>Rond 6.00 uur gaven de Britse troepen zwaar artillerievuur af op de Duitse stellingen, die bemand werden door een achterhoede, in de omgeving van</p>	RG242, T314-1625	NARA

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
	<p>Schijndel. Daarna vielen de Britten aan met 15 tanks, meerdere gepantserde verkenningsvoertuigen en halftrupsvoertuigen vanuit Wijbosch aan. Schijndel werd vanuit het zuidoosten, oosten en noordoosten aangevallen. Om 8.00 uur lukte het de Britse troepen om het dorp Schijndel binnen te dringen en de stellingen ten zuiden hiervan te overlopen. De geallieerde troepen kwamen, ondanks zware Duitse beschietingen met geschut, tot in Sint Michielsgestel.</p> <p>Van het geschut die de Duitse achterhoede dekking gaf gingen door beschietingen uit geallieerde tanks verloren: 2 x le FH 18 en 3 x 7,5 PAK 40. Slechts weinige troepen van de achterhoede bereikten de stellingen bij Sint Michielsgestel. De personele verliezen van <i>Grenadier-Regiment 1035</i> bedroegen tot dit punt: 97 doden, 314 gewonden en 275 vermisten.</p>		
22-10-1944 / 23-10-1944	<p>"Pas in de nacht van 22 op 23 oktober viel het Britse 51st Highland Division Wijbosch aan om het zwaar beschadigde dorp te bevrijden. In de ochtend werd Schijndel bevrijd."</p>	<p>https://www.tvschijndel.nl/16591-heemkundekring-schijndel-herdenkt-bevrijding-van-schijndel</p>	Internet
23-10-1944	<p>De gehele gemeente Schijndel werd bevrijd door geallieerde troepen.</p>	420-42	NIMH
23-10-1944	<p>De gehele gemeente Schijndel was tegen 8.00 uur bevrijd door troepen van het Britse <i>1st Battalion, The Black Watch (154th Infantry Brigade van de 51st (Highland) Division)</i>, die de Dommel waren overgestoken op een zwak punt in de linie van de Duitse <i>59. Infanterie Division</i>.</p> <p>De Britse troepen ondervonden bij Schijndel weinig verzet van de Duitse troepen.</p>	Renouf, p. 172-175	Literatuur
22-10-1944 / 23-10-1944	<p>In het kader van <i>Operation Colin</i> (onderdeel van <i>Operation Pheasant</i>) vielen Britse troepen richting Schijndel aan. 'Colin' had tot doel de Maas te bereiken in oostelijk Noord-Brabant. Britse tanks van de <i>33rd Armoured Brigade</i> ondersteunden de aanval van de <i>152nd Infantry Brigade van de 51st (Highland) Division</i> op Schijndel. Rond middernacht ging de aanval voorwaarts. De in en rond Schijndel gelegen Duitse troepen van de <i>59. Infanterie-Division</i> werden volledig overrompeld.</p> <p>Alleen bij Berg [tegenwoordig industrieterrein van Schijndel] ondervonden troepen van de <i>5th Battalion, Cameron Highlanders (Queens Own)</i> zware tegenstand. Duitse parachutisten van <i>Bataillon Bloch</i> hadden zich alhier verschanst. Het Britse bataljon verloor 71 man in de gevechten. Het verzet door Bloch was echter uitzondering op de regel: de rest van de <i>59. Infanterie-Division</i> was niet bij machte tegenstand van betekenis te leveren. Ook waren de Duitse troepen alhier niet in staat een tegenaanval uit te voeren. De andere twee bataljons van de <i>152nd Infantry Brigade</i> (2nd en 5th Battalion, <i>Seaforth Highlanders</i>) ondervonden weinig problemen en bereikten al snel de Dommel bij Sint Michielsgestel.</p> <p>Tegen de avond was de driehoek Schijndel-Boxtel-Sint Michielsgestel bevrijd.</p>	<p>Brabant Bevrijd, p. 179-180</p> <p>Kampfgruppe Chill, p. 378</p>	Literatuur

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
23-10-1944	Melding dat de Duitse 59. <i>Infanterie-Division</i> een beperkte gevechtssterkte had, middelmatig opgeleid personeel en een ontoereikende uitrusting had met antitankwapens.	RG242, T314-1625	NARA
23-10-1944	<p>In de gemeente Schijndel bedroeg als gevolg van de gevechten sinds 17 september 1944 de schade als volgt:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 253 verwoeste gebouwen; - 373 zwaar beschadigd; - 798 licht beschadigd. <p>Slechts 300 (21% van het totaal) woningen waren de oorlog ongeschonden doorgelopen.</p> <p>De straten waar de meeste schade was ontstaan, betroffen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heikant; - Heikantstraat; - Hoofdstraat; - Kloosterstraat; - Molenstraat; - De Pegstukken; - Sportparkweg; - Stationsstraat; - Tramweg; - Wijbosch; - Wijbosscheweg; - Hoeves; <p>Kanaaldijk.</p>	https://schijndelwiki.nl/index.php?title=Na_de_bevrijding	Internet
10-1-1945	Brief van de burgemeester aan het militair gezag: 'Hierbij deel ik U mede, dat in deze gemeente bij de uitoefening van den landbouw grote hinder wordt ondervonden van het aanwezig zijn van landmijnen. Eveneens kan op vele plaatsen niet worden overgegaan tot het kappen van hout in de bossen , dat voor de wederopbouw van Schijndel moet worden gebruikt.'	Toegangsnummer 5135, inventarisnummer 814	Gemeentearchief Schijndel
17-1-1945	<p>Een Duitse V-1 bom kwam neer in Wijbosschebroek en richtte schade aan een bosperceel aan.</p> <p>Op een luchtfoto van 15 maart 1945 is een krater van een V-1 inslag zichtbaar in een bosperceel oostelijk van de weg Aakendonk.</p>	V1850	www.vergeltungswaffen.nl
18-2-1945	<p>Nabij Wijbosch sloeg een V-1 bom in. Er was hierdoor glas- en dakschade ontstaan in het dorp.</p> <p>De V-1 ontplofte in het buurtschap "Wijboschbroek". Geen persoonlijke ongevallen hebben zich daarbij voorgedaan. De materiële schade betrof hoofdzakelijk een bos, eigendom van de gemeente Schijndel.</p>	<p>V0876</p> <p>Toegangsnummer 5135, inventarisnummer 804</p>	<p>www.vergeltungswaffen.nl</p> <p>Gemeentearchief Schijndel</p>
6-3-1945	In een weide op 100 meter afstand van een woning Hoeves sloeg een V-1 bom in.	V1302	www.vergeltungswaffen.nl

Inventarisatie bronnenmateriaal (chronologisch)			
Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief
16-3-1945	In de nabije omgeving van Schijndel sloeg een V-1 bom in. Er was dak- en glasschade in de omgeving ontstaan. Mogelijk betreft deze melding dezelfde als die van 6 maart 1945 (V1302).	V1414	www.vergeltungs waffen.nl
29-3-1945	In de nabijheid van de Steeg sloeg een V-1 bom in. Hierdoor vielen 9 lichtgewonden en was verder glas- en dakschade ontstaan.	V1578	www.vergeltungs waffen.nl
28-05-1945	Op 28 mei 1945 schreef de heer Verzandvoort dat hij ter hoogte van de Heeswijksebrug uit de Zuidwillemsvaart meerdere mijnen heeft gehaald. Hij spreekt over 26 mijnen mogelijk 5 meer. Hiervan zijn er minstens 8 van weg, mogelijk liggen deze weer in het kanaal. Hierna volgde een verzoek van de burgemeester aan Rijkswaterstaat om deze landmijnen op te ruimen (14 juni 1945).	Toegangsnummer 5135, inventarisnummer 814	Gemeentearchief Schijndel
1945	<p>Het burgerlijk Arm-bestuur had in november 1945 doorgegeven dat er op diverse percelen bosgrond en bouwland in Wijboschbroek en elders landmijnen liggen.</p> <p>G. van Roosmalen heeft meerdere malen in 1945 aangegeven dat er landmijnen liggen op onder andere 1 perceel bos in Wijboschbroek nabij Ponteveer.</p> <p>Jan v.d. Heijden meldde dat er in Wijboschbroek, bos sectie E nr. 3569, groot 47 are, landmijnen liggen.</p> <p>H.G.M. v. Heertum melde dat er in Wijboschbroek 6 percelen bos, schaarhout hoepelhout Everdonk landmijnen liggen.</p> <p>M. van Heeswijk meldde dat er op het perceel bos links van de Veghelse dijk landmijnen liggen.</p> <p>Pastoor J. v. Oorschot meldde dat op de bosgrond beplant met eikenbomen in Wijboschbroek, sectie E 3590 en 3591 groot tezamen 5.06.20 H.A. zowel landmijnen als bunkers aanwezig zijn.</p>	Toegangsnummer 5135, inventarisnummer 814	Gemeentearchief Schijndel
08-1945	Op 2 augustus 1946 werd door de pootmeester van Schijndel de mededeling gedaan dat er in het Wijboschbroek granaten en munitie gevonden waren. In dezelfde maand werden er diverse granaten, handgranaten en een pantservuist gevonden bij het schoonmaken van waterlopen in het Wijboschbroek.	Toegangsnummer 5135, inventarisnummer 814	Gemeentearchief Schijndel

Overzicht ruiming, uitgevoerd door de EODD (MORA's)

Sinds 1971 worden OO-ruiming in Nederland centraal geregistreerd in zogeheten MORA's (Melding, Opdracht, Ruimrapportage en Afdoening). Deze rapporten berusten bij de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD). Er is bij de EODD navraag gedaan naar relevante MORA's voor het onderzoeksgebied. Een overzicht van de relevante MORA's is in de navolgende tabel weergegeven.

Gemeente Schijndel		
UO nr	Locatie	Vondst
19722350	Kruissteeg	1x Brisantgranaat 8 cm mortier

Gemeente Schijndel		
UO nr	Locatie	Vondst
19731172	Dintersedijk	1x Brisantgranaat 5,5 inch met schokbuis
19732136	Houtersedijk 12	1x Antitankbrisantgranaat Panzerschreck
19740496	Pastoor van Vroonhovenstraat 6	1x Rookgranaat 25 pdr (leeg)
19740956	Kanaaldijk-Noord	1x Brisantgranaat 8cm mortier
19752062	v. Aspert Broekkantsedijk 36	+/- 50x Brisantgranaat 8cm met schokbuis
19761296	Kruissteeg	1x Brisantgranaat 5 cm mortier met schokbuis
19761348	Broekkantsedijk	1x Brisantgranaat 8 cm mortier met schokbuis
19762588	Hardekamp	1x Rookgranaat 25 pdr (leeg)
19773170	Steeg 40	1x Rookgranaat 25 pdr (verschoten)
19773886	Houtersedijk 23	1x Mortierstaart 4.2 Inch
19783475	De Steeg	1x Lichaam Rookgranaat 25 pdr
19791778	De Heikampen	1x Schroot
19792604	Kanaaldijk-Noord 44	1x Brisantgranaat 3 inch mortier met schokbuis
19800057	Zijweg van de Steeg	1x ged. van Brisantgranaat 3 inch mortier zonder schokbuis (leeg)
19801114	Zandopspuiting nabij Achterdijk	1x Antitankbrisantgranaat
19801732	Zandpad Veghelsedijk	1x Handgranaatscherf MKII met ontsteker
19803124	Wijbelschebroek	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117
19812063	Veghelsedijk	1x Staart van 3 inch mortier
19812229	Houtensedijk 33	1x Schroot
19812840	Broekkant 5	1x Staartstuk 3 inch mortier
19813385	De Steeg	1x Brisantgranaat 60 mm mortier met schokbuis M52A1
19820829	Liekendonksesteeg in weiland	1x abggr 40
19821068	Schutskooi	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117/119 (verschoten)
19821452	Broekkant 5	1x Staartstuk van 3 inch mortier
19821656	Steeg 38	2x Patroonhouders met hierin ? patronen 2 cm brisantgranaten
19821679	Kanaaldijk 44a	1x Brisantgranaat 25 pdr met afgebroken ontsteker
19821815	Steeg 40	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117
19822797	De Boogaard 3	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117
19830480	Steeg 42	1x Lichaam Rookgranaat 25 pdr
19830630	Wijbosbroek	1x Raket 60 lbs
19832221	Veghelsedijk	1x Brisantgranaat 7.5 cm met buis, afgebroken (verschoten)
19833341	Kapeleind 8	1x Brisantgranaat 2 inch mortier met schokbuis
19841229	Steeg 25	1x Rookgranaat 25 pdr (leeg)
19841513	De Steeg	1x Pantsergranaat 17 pdr (verschoten)
19850610	Martenlandshurk in weiland	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117
19850741	Broekkant 5	1x Brisantgranaat 3 inch mortier met restant schokbuis zonder staartstuk
19851999	Schutskooi 2	1x Patroon Klein Kaliber Munitie
19853509	Steeg	1x Rookgranaat 25 pdr (verschoten, leeg)
19861617	Veghelsedijk	1x Handgranaat Mills 36 zonder slagpijp
19862044	Haagsebosch	1x Brisantgranaat 81 mm mortier met restant schokbuis
19862444	Hardekamp 4	1x Rookgranaat 25 pdr zonder rookpotten (verschoten)
19863158	Heeswijkseweg 7	1x Panzerfaust (gevechtstok) (verschoten)

Gemeente Schijndel		
UO nr	Locatie	Vondst
19864059	Liekendonksesteeg	1x Mortiergranaat 8 cm met schokbuis
19864227	Houtertsedijk 6	1x Schroot
19871237	Weiland bij Cock van Neerijnenstraat	1x Rookgranaat 25 pdr (verschoten)
19871595	Achterdijk	1x Brisantgranaat 105 mm met tijdschokbuis (verschoten)
19871780	Kerkstraat 9-11	1x Rookgranaat 25 pdr met ontsteker zonder rookpotten
19872217	Dintersedijk	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117
19873313	Broekkant 5	1x Staartstuk 4.2 inch mortier brisantgranaat
19880494	Structuurweg	47x Brisantgranaat 75 mm met schokbuis M48 (niet verschoten) 2x Brisantgranaat 75 mm met bodembuis (niet verschoten) 2x Rookgranaat 75 mm (niet verschoten) 27x Brisantpantsergranaat 75 mm met bodembuis (niet verschoten) 1x Brisantgranaat 2 inch mortier met schokbuis (niet verschoten)
19890723	Vervolg-tracé van Structuurweg	Niets gevonden
19890982	Dinthersedijk	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117
19891092	Vervolg-tracé van Structuurweg	Niets gevonden
19900814	Steeg	1x Panzerfaust kop 60 mm
19902876	Veghelsedijk weiland	1x Lichaam Brisantgranaat 60 mm mortier
19910508	Martemanshurk	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N. 117 (verschoten)
19931922	Lobbenhof	1x Brisantgranaat 81mm mortier met schokbuis (niet verschoten) 1x Brisantgranaat 81mm zonder schokbuis (verschoten)
19932109	Kanaaldijk-Zuid	1x Brisantgranaat 8 cm mortier met wgrz (Russisch)
19941219	Broekseweg 6	1x Schroot 1x 20 mm subkaliber 4x Klein Kaliber Munitie B5/118
19941406	Kanaaldijk-Zuid	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis (niet verschoten) N.119
19941743	Oude Molenheide 21	1x Schroot
19950506	Broerkantsedijk, Wijbosch	1x Scherf handgranaat no. 1
19951598	Weiland aan Steeg 44	1x Rookgranaat 25 pdr met restant ontsteker (verschoten)
19951954	Laverdonk 2b	1x PIAT antitankbrisantgranaat zonder ontsteker 1x Restant PIAT antitankbrisantgranaat
19952118	Heuvelstraat 11	1x Brisantgranaat 3.7 inch met schokbuis N.119 (verschoten)
19952281	Laverdonk 2b	1x Gedeelte PIAT met slagpijp B2/18, B6/25
19970289	Structuurweg	1x Rookgranaat 25 pdr met tijdschokbuis (verschoten)
19991759	Bogaard 1	1x Rookgranaat 25 pdr met restant ontsteker (verschoten)
20000623	De Steeg	1x Rookgranaat 25 pdr met restant tijdschokbuis No. 221
20002085	Structuurweg	1x Rookgranaat 25 pdr met restant tijdschokbuis N.221 (verschoten)
20002130	Structuurweg	1x Rookgranaat 25 pdr met restant tijdschokbuis N.221 (verschoten)
20020094	Kruising Aakendonk en Oudedijk	1x Antitankbrisantgranaat 7.5 cm m/v met AZ38
20020500	Structuurweg	1x Brisantgranaat 25 pdr met schokbuis N.117 (verschoten)

Gemeente Schijndel		
UO nr	Locatie	Vondst
20021901	Langs de Aakendonk	1x Antipersoneelsmijn S-Mine 35 opl.
20031826	Lobbenhoef thv perceel 90	1x Brisantgranaat 3 inch mortier met schokbuis
20040116	Ballendonk, Heeswijk-Dinther	1x Kardoeshuls 25 pdr (verschoten, leeg)
20061438	Pastoor van Vroonhovenstraat 14	1x Rookgranaat 25 pdr met restant tijdschokbuis N.221 (verschoten, leeg) B8/31
20061512	Veghersedijk thv nr.37	1x Brisantgranaat 2 inch mortier met restant schokbuis N.151 (verschoten)
20071378	Steeg/Bogaard	1x Rookgranaat 25 pdr met restant tijdschokbuis N.221 (niet verschoten)
20071516	Kerkendijk 30	1x Rookgranaat 25 pdr met tijdschokbuis N.221 (verschoten) B8/16
20080529	Pastoor van Vroonhovenstraat 16, Wijbosch	1x Rookgranaat 25 pdr met restant tijdschokbuis N.221 (verschoten, leeg) B8/6
20111568	Veghersedijk	2 x Staartstuk; 3 inch mortiergranaat (UK) (verschoten)
20111755	Baksdijk	Rookgranaat; 25 pdr met tijdschokbuis No 221 serie (verschoten)
20111999	Steeg	Rookgranaat; 25 pdr met restant tijdschokbuis No 221 serie (UK) (verschoten)
20121953	Weibosseweg / Structuurweg	1 x Rookgranaat; 25 pdr met tijdschokbuis No 221-serie (UK) (verschoten)
20131473	De Oude Dijk	1 x Brisantgranaat; 3 inch mortier met restant schokbuis No 152/162 (verschoten)
20130641	Kanaaldijk t.h.v. hmp 62,8	1 x Brisantgranaat; 3 inch mortier met restant schokbuis No 152/162 (verschoten)
20141370	Voltaweg 23, Veghel	1 x Brisantgranaat; 15 cm Jgr 38 met restant ontsteker (D) (verschoten)
20141846	Heeswijkseweg 7	1 x Brisantgranaat; 60 mm mortier met restant schokbuis M52
20150735	Past van Vroonhovenstr 6	Rookgranaat; 25 pdr met restant tijdschokbuis No 221 (verschoten)
20160211	Steeg	Rookgranaat; 25 pdr met restant tijdschokbuis No 221-T (UK) (verschoten)
20161592	Structuurweg	1 x Rookgranaat; 25 pdr met tijdschokbuis No 221 (verschoten)
20162105	Structuurweg	? x Rookgranaat; 25 pdr met restant tijdschokbuis No 221 serie (verschoten, leeg)
20171179	Heeswijkseweg 7	? x Brisantgranaat; 75 mm met restant schokbuis M48 (verschoten)
20171282	Pastoor van Vroonhovenstraat 4-6	1 x Rookgranaat; 25 pdr met restant tijdschokbuis No 221 B1 (UK) (verschoten)
20171124	Structuurweg	? x Rookgranaat; 25 pdr met tijdschokbuis No 221 serie (UK) (verschoten)
20171625	Structuurweg HM 3.4	1 x Koppelstuk; 3 inch raket.
20182541001	Aakendonk	8 x Zie overdracht formulier opsporen conventionele explosieven
20182408001	Baksedijk	1 x Brisantgranaat: 25 pdr met restant schokbuis (UK) verschoten 1 x Rookgranaat; 2inch mortier, (UK) verschoten
20192609001	Broekkantsedijk	Brisantgranaat; 25 pdr met restant schokbuis No 117 (verschoten)
20190448001	Kruising Aakendonk/Ouderdijk	4 x Antitankbrisantgranaat; 7,5 cm Gr 38 met schokbuis AZ 38, niet verschoten

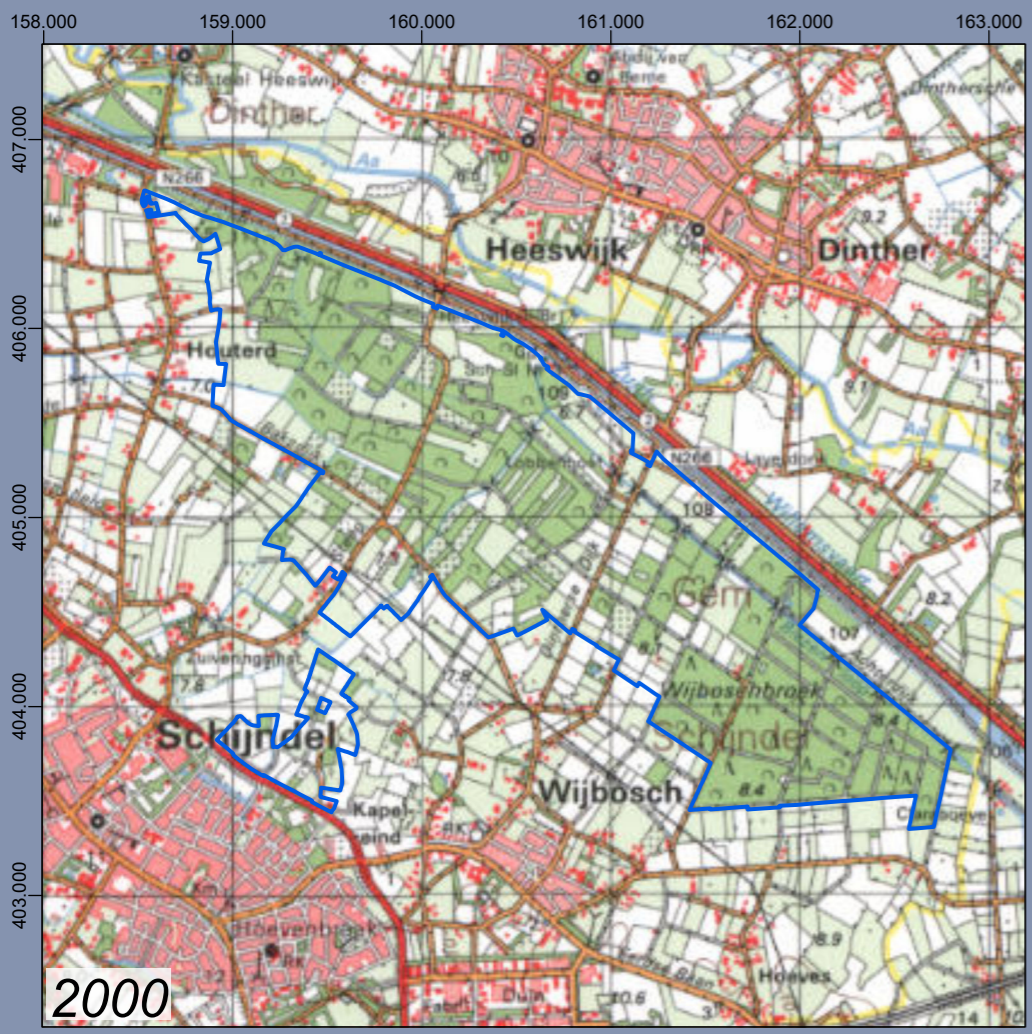
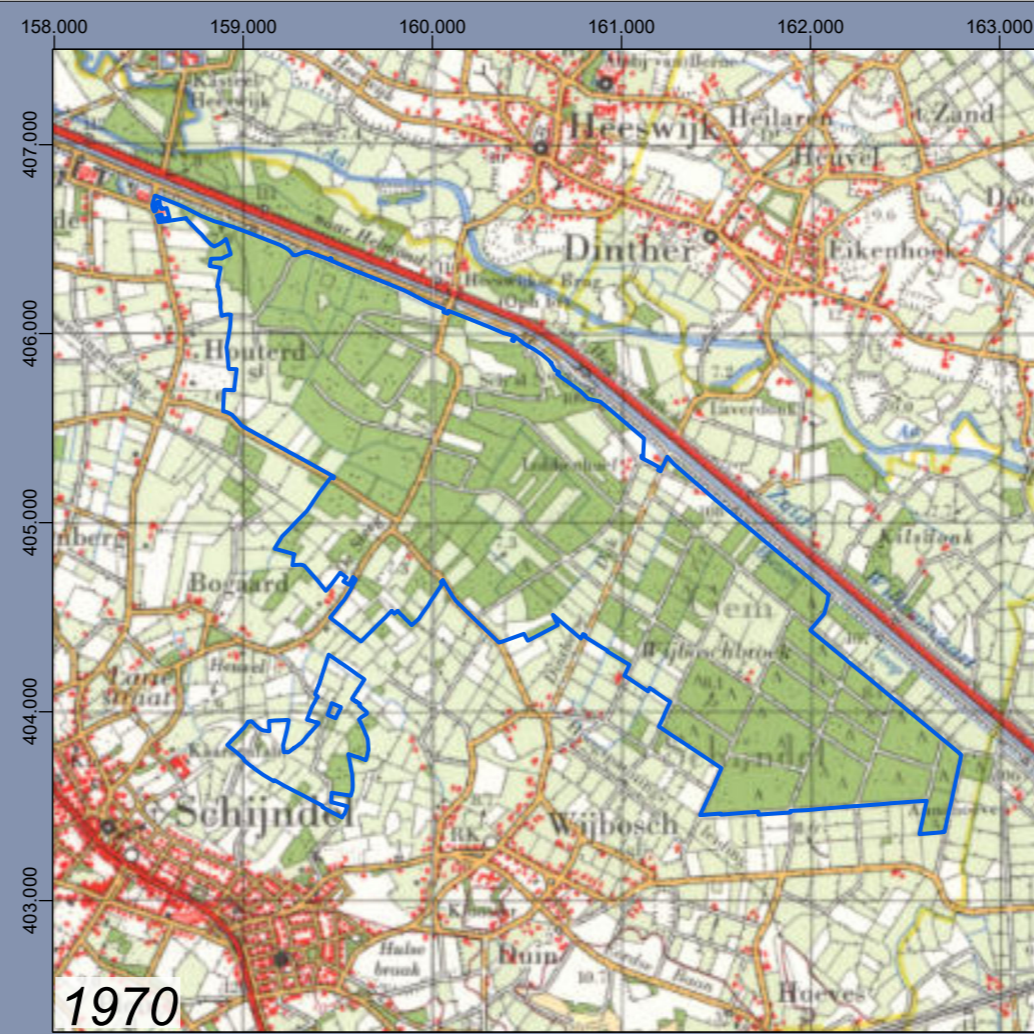
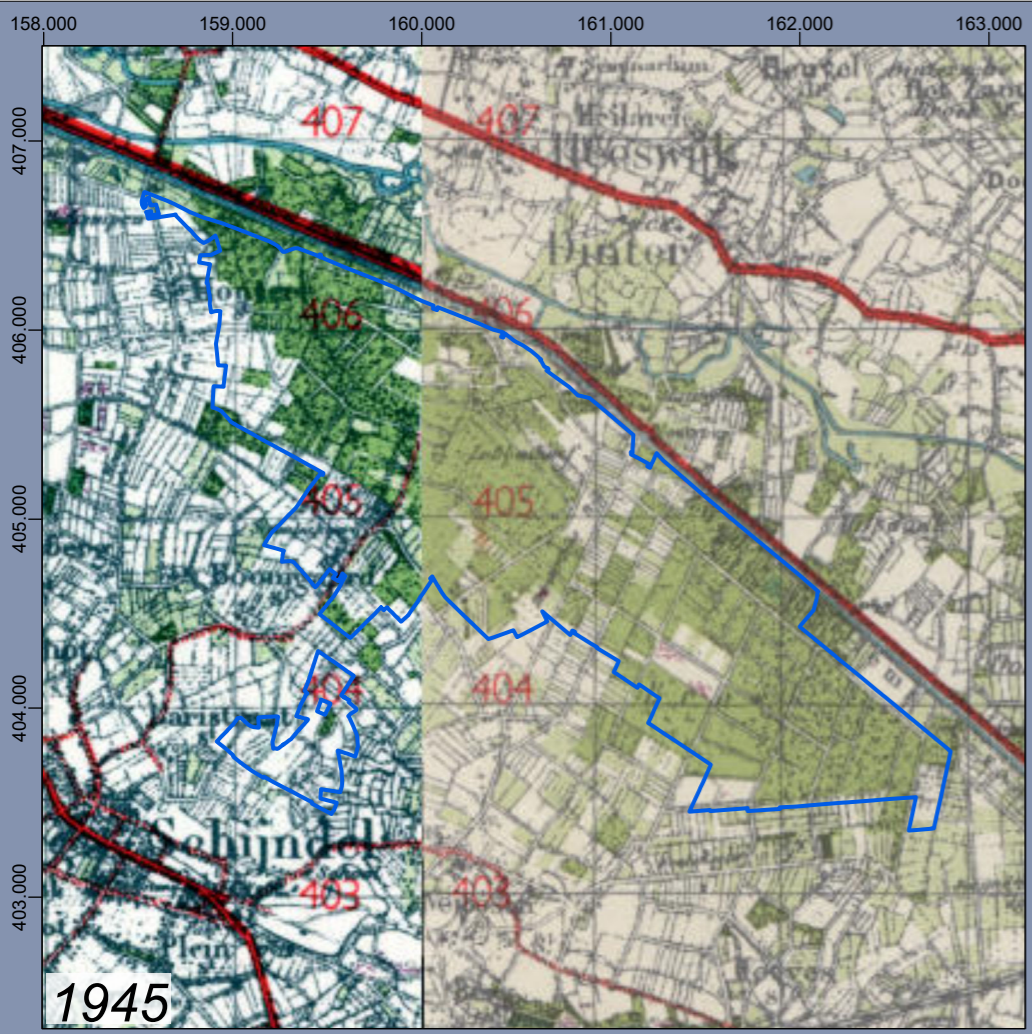
Gemeente Schijndel		
UO nr	Locatie	Vondst
20191417001	Pastoor van Vroonhovenstraat 11	1 x Rookgranaat; 25 ponder met restant tijdschokbuis No. 221 (verschoten)
20191214001	Kerkstraat 37A	1 x Staartstuk; 3 inch mortiergranaat (UK) (verschoten)
20190890001	Hardekamp	1 x schroot
20201342001	Aakendonk	1 x Antipersoneelsmijn; S-mine 35 zonder ontsteker
20200721001	Broekkantsedijk	antitank geweergranaat ; M9A1 , (verschoten)
20201278001	Achterdijk	1 x Brisantpantsergranaat; 8,8cm met bodembuis 5127, niet verschoten. 1 x Brisantpantsergranaatpatroon; 4,7 cm 1 x Brisantpantsergranaatpatroon; 2cm.
20200314002	Heeswijkseweg 7	6 x Oefenbrisantgranaat; 155mm zonder ontsteker (niet verschoten) 2x type M101 & 4x type M10
20200314001	Heeswijkseweg 7	2 x Brisantgranaat; 155mm M107 zonder ontsteker (niet verschoten) 4 x Brisantgranaat; 155mm M101 zonder ontsteker (niet verschoten)
20211337001	baksdijk 24	Staatstuk; 3 inch mortiergranaat, verschoten
20211375001	baksdijk 24	Brisantgranaat; 25 ponder met schokbuis No 117, verschoten
20210386001	Aakendonk 2	1 x Loop; Bren 1 x Staartstuk; 3 Inch mortier, verschoten
20210304001	Veghelsedijk	1 x Restant staartstuk; 3 inch mortier
20211500001	Hardveld 55	1 x Staartstuk; 3 inch mortier

Overzicht mijnenkaarten

Bij de EODD zijn voor het onderzoeksgebied onderstaande relevante gegevens omtrent mijnevelden bekend:

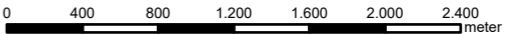
Veldnr.	Leggegevens	Ruimgegevens	Som gelegd-geruimd	Opmerkingen
17G	Onbekend	18 juli 1946 Nederlands	0	Langs de grote weg in het Wijboschbroek het perceel van Ch. Smits Borne 1347 afgezocht, niets gevonden. 3 Landwegen aangrenzend aan veld 17 MRE 376438 afgezocht niets gevonden.
18G	Onbekend	19 oktober 1945 Nederlands 26 oktober 1945 Nederlands	0	Terrein afgezocht en niets gevonden. Op 26 oktober nieuwe poging. Niets gevonden, veld geruimd.
19G	Onbekend	19 oktober 1945 Nederlands	0	Niets gevonden, terrein afgezocht
38G	Onbekend	19 juli 1945 Nederlands	0	Geen mijnen gevonden
39G	Onbekend	26 oktober 1945 Nederlands	2 x bommen 25 kg 155 x Werf gz 1 x (onleesbaar) 2 x (onleesbaar)	Terrein geheel afgezocht, geen mijnen meer gevonden
42G	Onbekend	25 oktober 1945 Nederlands	4 x granaten 5 x Pantservuist 8 x T.mijnen '42 21 x Eng.Duitsermijnen 101 x handgranaten 148 x granaten	Betreft drie rapportages onder 42G
54G	Onbekend	29 oktober 1945 Nederlands	0	Terrein afgezocht en niets gevonden.

Bijlage 6 – Historisch topografische kaarten

Legenda

 Onderzoekgebied

Historisch topografische kaarten Wijboschbroek

Opdrachtgever: Waterschap Aa en Maas
Projectnummer: 51012175

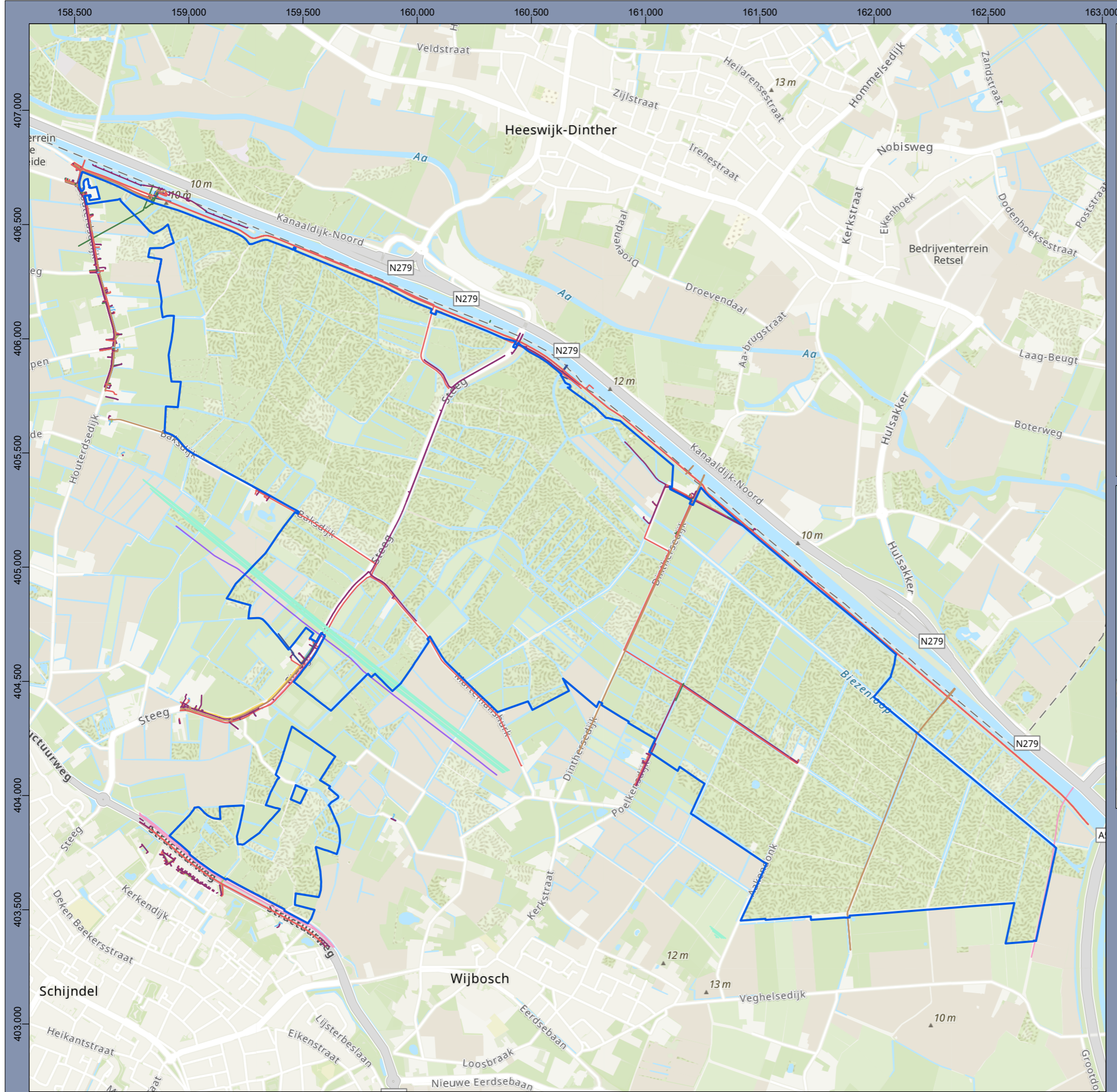
Status: Definitief
Versie: 1.0
Datum: 4-1-2023
Schaal: 1:40.000
Formaat: A3

Getekend: DS - Gecontroleerd en akkoord: JP
Paraaf:

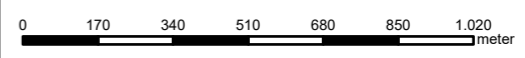
© Sweco Nederland B.V. Alle rechten voorbehouden

Bijlage 7 – KLIC

Legenda

- Onderzoeksgebied
- Hoogspanning
- Laagspanning
- Waterleiding
- Landelijk hoogspanningsnet
- Buisleiding gevaarlijke inhoud
- Middenspanning
- Datatransport
- Overig
- Gas hoge druk
- Riool onder druk
- Riool vrijverval

**KLIC
Wijboschbroek**

Opdrachtgever: Waterschap Aa en Maas
 Projectnummer: 51012175
 Status: Definitief
 Versie: 1.0
 Datum: 24-3-2023
 Schaal: 1:
 Formaat: A3

Getekend: ES - Gecontroleerd en akkoord: JP
 Paraaf: *[Handwritten signature]*

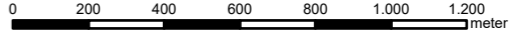

Bijlage 8 – Satellietbeeld

Legenda

 Onderzoeksgebied

**Satellietbeeld
Wijboschbroek**

Opdrachtgever: Waterschap Aa en Maas
Projectnummer: 51012175

Status: Definitief
Versie: 1.0
Datum: 4-1-2023
Schaal: 1:20.000
Formaat: A3

Getekend: DS - Gecontroleerd en akkoord: JP
Paraaf:

Bijlage 9 – Geraadpleegde bronnen

Het bronnenmateriaal (literatuur, archiefstukken etc.) wordt bestudeerd op relevante feiten en aanwijzingen die onder meer worden gebruikt voor een goede keuze uit de beschikbare luchtfoto's. Alle betrouwbare bronnen met toegevoegde waarde zijn van belang voor verdere analyse, conclusies en afbakening van (on)verdachte gebieden. In de volgende paragrafen is een overzicht gegeven van de diverse bronnen, die geraadpleegd zijn voor onderhavig vooronderzoek. Per paragraaf is de betreffende bron omschreven, met daarin:

- een overzicht van wat voor onderhavig onderzoek is geraadpleegd, met nadere vermelding van de inventarissen, toegangsnummers e.d. op basis waarvan de bronnen herleidbaar zijn;
- de in de bron aangetroffen relevante gebeurtenissen zijn niet uitgewerkt in betreffende paragraaf, maar in één chronologische overzichtstabel ('Overzicht oorlogshandelingen') in bijlage 5.

Voor alle geraadpleegde bronnen geldt dat deze reeds in het bezit waren van Sweco. Er is geen fysiek bezoek gebracht aan één of meerdere archiefinstellingen. Voorts heeft Sweco de in het navolgende overzicht gegeven bronnen zelf bestudeerd. Dit is niet uitbesteed aan derden.

Betrouwbaarheid van de bronnen

Conform de richtlijnen in de CS-VROO, paragraaf 3.3.2, dient gerapporteerd te worden hoe de betrouwbaarheid van de gebruikte bronnen is ingeschat. De standaard richtlijnen bij Sweco staan per soort bron vermeld in de tabel 'Beoordeling rapportage' (bijlage 10). Waar in de rapportage afgeweken wordt van deze interne richtlijn, zal dit in de beoordeling vermeld en onderbouwd zijn bij de analyse van het bronnenmateriaal in hoofdstuk 5. Tevens geldt dat gebeurtenissen uit bronnen die Sweco betrouwbaar acht, geen bevestiging van een tweede bron nodig hebben ter bevestiging van de gebeurtenis. In de regel zal Sweco wel – waar mogelijk – een tweede bron raadplegen, omdat dit kan leiden tot een betere afbakening van een verdacht gebied.

Uitwerking van de bronnen

Op basis van de geraadpleegde bronnen is in bijlage 5 een chronologische overzichtstabel opgesteld van de relevante gebeurtenissen in (de omgeving van) het onderzoeksgebied gedurende en na de Tweede Wereldoorlog. In de betreffende tabel is elke gebeurtenis voorzien van een bronverwijzing. De kolom 'archief' verwijst naar het archief waar de informatie vandaan komt, terwijl de kolom 'bronverwijzing' verwijst naar de herkomst van de informatie binnen het gegeven archief.

1) Overzichtslijst gebruikte literatuur

Voor de literatuurstudie zijn de navolgende artikelen en/of boeken geraadpleegd.

Auteur	Titel	Uitgegeven
Amersfoort, H. e.a., Didden, J. en M. Swarts	Mei 1940, de strijd op Nederlands grondgebied Brabant bevrijd	's-Gravenhage 2005 Hulst 1993
Didden, J. en M. Swarts	Kampfgruppe Chill, schwere Heeres Panzerjäger-Abteilung 559 and the German recovery in the autumn of 1944	Drunen 2013
Didden, J. en M. Swarts	Kampfgruppe Walther, and Panzerbrigade 107 a thorn in the side of Market Garden	Drunen 2016
Foreman, J.	The Fighter Command War Diaries: July 1944 to May 1945	2004
Klep, C. (red.), Koskimaki, G.E.	De bevrijding van Nederland 1944-1945, oorlog op de flank Hell's Highway. De 101ste Airborne Divisie tijdens Operation Market Garden	's-Gravenhage 1995 Eindhoven 1991
G.P.M. Kuis Nierstrasz e.a.	Schijndel 40-45 De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II, diverse delen	Schijndel 1984 's-Gravenhage
Margry, K. Middlebrook, M.	Operation Market-garden Then and Now: v. 1 & 2 The Bomber Command war diaries: an operational reference book, 1939-1945	Essex 2002 Harmondsworth 1985
Molenaar, F.J. Peters, Ben	De luchtverdediging in de meidagen 1940 (2 delen) De Granaatweken. Schijndel ten tijde van WO-II: begin, bezetting, bevrijding	's-Gravenhage 1970 Schijndel 2005
Renouf, T.	Black Watch: van de landing in Normandië tot de bevrijding van Nederland de jacht op Himmler	Amersfoort 2011
Zwanenburg, G.J.	En nooit was het stil.... kroniek van een luchtoorlog, 2 delen	's-Gravenhage 1991 en 1993

2) Overzichtslijst geraadpleegde gemeente en provinciale archieven

Archief gemeente Schijndel

De archiefstukken van deze gemeente liggen in het Brabants Historisch Informatie Centrum te 's-Hertogenbosch. Hiervan zijn de navolgende archieven geraadpleegd:

5135 - Gemeentebestuur Schijndel, 1930-1960	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
1456	Stukken betreffende het uitvoeren van arbeid door burgers voor de geallieerde strijdkrachten en financiële vergoeding, 1945-1949
1449	Stukken betreffende de vordering van gebouwen en het vliegveld door de geallieerde strijdkrachten en toegekende vergoedingen, 1944-1950
1452	Vordering van gebouwen, terreinen, water, verlichting, graszoden, schilderwerk en financiële schadevergoeding, met tekening van het vliegveld,, 1944-1955
1453	Vorderingsbewijzen van onroerende goederen, met namenlijsten en tekening,, 1944-1946
1454	Stukken betreffende vorderingen door de Duitse bezetters van levensmiddelen, fietsen, motorvoertuigen en andere roerende goederen en van arbeiders voor de aanleg van verdedigingswerken (o.a. schuilputten, vliegveld Volkel) en financiële schadeloosstelling mede voor inkwartiering, 1944-1957
814	Stukken betreffende het opruimen van explosieven en achtergebleven oorlogstuig en gegevens over het door de Duitse Weermacht opgerichte kruithuisje aan de Kloosterstraat, 1945-1952
775	Stukken betreffende de inlevering van wapens en munitie en schadeloosstelling van de eigenaren, 1946-1949
41-42	Publicaties, circulaires en correspondentie over de staat van oorlog en beleg van Schijndel tijdens de tweede wereldoorlog, het burgerlijk gezag in buitengewone omstandigheden en de viering van de bevrijding, 1938-1945
158	Stukken betreffende de molestverzekering van gemeente-eigendommen, met overzichten van oorlogsschade, 1941-1953
691	Overzichten van door oorlogshandelingen vernielde en beschadigde panden, met correspondentie, 1944-1945

5135 - Gemeentebestuur Schijndel, 1930-1960

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
757	Stukken betreffende oorlogsschade aan en wederopbouw van boerderijen, 1944-1951
804	Stukken betreffende de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen en de plaatselijke Luchtbeschermingsdienst, met opgaven van begin 1945 neergekomen V1's, 1930-1948
806-813	Rapportboeken van de Luchtbeschermingsdienst
806	11 mei 1940-02 nov 1940
807	02 nov 1940-25 jan 1941
808	25 jan 1941-21 jun 1941
809	21 jun 1941-16 maa 1942
810	16 maa 1942-09 oct 1942
811	09 oct 1942-7 jun 1943
812	17 jun 1943-21 oct 1943
813	Commandopost/patrouille Boschweg, 29 jun 1942-1 jan 1943

Tevens is de beeldbank van het gemeentearchief geraadpleegd. Er is hierin geen relevant beeldmateriaal aangetroffen.

Provinciaal archief Noord-Brabant

De archiefstukken van provincie Noord-Brabant liggen in het Brabants Historisch Informatie Centrum te 's-Hertogenbosch. Hiervan zijn de navolgende archieven geraadpleegd:

127 - Militair Gezag in Noord-Brabant, 1944 - 1946

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
32	Kaarten mijnen in Berlicum, 1944
33	Kaarten mijnen in Roosendaal en Nispen, 1944
34	Kaarten oorlogsschade aan woningen, boerderijen, kerken en andere gebouwen, 1945
104	Tijdstip bevrijding gemeenten in Noord-Brabant, 1945
171	Belastingen, deviezen en oorlogsschade, 1944 - 1945
211	Rapporten over in januari - maart 1945 in Noord-Brabant neergekomen vliegende bommen V1 en V2, 1945
215	Instructies, verordeningen, verslagen en rapporten brandweer en luchtbescherming, 1944 - 1945
216	Opruimen mijnen, 1944 - 1945
280	Schade enquête commissie, 1944 - 1945
307	Mijnen en andere explosieven, 1944 - 1945
326	Brandweer, luchtbescherming en mijnopruiming, 1944 - 1945
342	Oorlogsschade, openbare werken, 1944 - 1945
393	Rapporten Luchtbeschermingsdienst Breda over neergekomen vijandelijke projectielen, 1944 - 1945
403	Proces-verbaal ontploffing bij munitiedepot onder Roosendaal, 1945
414	Politierapporten over toestand in bevrijde gemeenten, 1944 - 1945
418	Aangeven en opruimen mijnenvelden, 1944 - 1945
437	Herstel beschadigde spoorwegbruggen en waterwegen, 1944 - 1945
461	Opruimen mijnen en opgaven neergekomen V1's en V2's, 1945
510	Mijnopruiming, sectie brandweer en luchtbescherming, 1944 - 1945
511	Brandweer en luchtbescherming, 1944 - 1945
553	Brandweer, luchtbescherming en mijn- en munitieopruiming, 1944 - 1945
572	Tijdstip bevrijding gemeenten, 1944 - 1945
590	Brandweer en luchtbescherming, 1944 - 1945

371 - Provinciale Waterstaat, 1876 - 1949 N.B. Stukken van 1741 - 1951

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
62	Opgaven geleden oorlogsschade en correspondentie over herstel provinciale wegen, kunstwerken, beplantingen en roerende goederen, 1940 - 1945 augustus
63	Opgaven geleden oorlogsschade en correspondentie over herstel provinciale wegen, kunstwerken, beplantingen en roerende goederen, september 1945 - 1950
542	Opgaven van en bescheiden over (opruiming) bruggen die door oorlogshandelingen zijn verwoest, 1945 - 1949
1267	Oorlogsschade aan en herstellen bemalingsinrichtingen, 1944 - 1945
1316	Herstel oorlogsschade aan dijken en overleg tussen provincie, luchtbescherming en Duitse bezettingsautoriteiten ter voorkoming schade, 1943 - 1945
1338	Bestek aanbrengen gaten, stellingen, gangen en dergelijke door Duitse bezettingsautoriteiten in dijken, 1940 - 1944
1391	Overleg tussen gemeenten en bezettingsautoriteiten over schade aan wegen door bom- en granaatslag, 1941 - 1944

371 - Provinciale Waterstaat, 1876 - 1949 N.B. Stukken van 1741 - 1951

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
1477	Overzichten, verstrekt aan Feldkommandant Duitse Weermacht over herstel oorlogsschade aan bruggen en dergelijke in provincie, 1940
1480	Opgaven militair gezag over beschadiging, vernieling en stremming bruggen, duikers en dergelijke, 1944 - 1945
1671	Opgaven door gemeente- en waterschapsbesturen van geleden oorlogsschade, en stukken over vergoeding daarvoor, 1942 - 1949

1085 - Commissaris van de Koningin CdK in Noord-Brabant, 1920 - 1969

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
444	Bevrijding Noord-Brabant door geallieerden en specifieke problematiek die hiermede gepaard ging, 1944 - 1947
798	Opgaven aan regeringscommissariaat van in aanmerking komende projecten voor wederopbouw oorlogsschade in Noord-Brabant, 1940 mei - juni
799	Opgaven aan regeringscommissariaat van in aanmerking komende projecten voor wederopbouw oorlogsschade in Noord-Brabant, 1940 juli - september

1113 - Provinciale Waterstaat, 1950 - 1979

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
91	Overzichten geleden oorlogsschade aan provinciale eigendommen, 1950 - 1952
92	Rapporten over geleden schade aan provinciale wegen in Tweede Wereldoorlog, wegen 1 - 7, met bijlagen, 1950 - 1959
93	Rapporten over geleden schade aan provinciale wegen in Tweede Wereldoorlog, wegen 8 - 10, met bijlagen, 1950 - 1959
94	Rapporten over geleden schade aan provinciale wegen in Tweede Wereldoorlog, wegen 11 - 14, met bijlagen, 1950 - 1959
95	Rapporten over geleden schade aan provinciale wegen in Tweede Wereldoorlog, wegen 15 - 18, met bijlagen, 1950 - 1959
96	Rapporten over geleden schade aan provinciale wegen in Tweede Wereldoorlog, wegen 19 - 26, met bijlagen, 1950 - 1959
97	Rapporten over geleden schade aan provinciale wegen in Tweede Wereldoorlog wegen, 27 - 37, met bijlagen, 1950 - 1959

1148 - Provinciaal Bestuur Noord-Brabant, 1920 - 1949

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
443	Lijsten oorlogsschade aan eigendommen provincie, gemeenten en waterschappen, 1944
790	Onteigeningen voor reconstructies als gevolg van oorlogsschade provinciale weg, wegvak 8, 1940 - 1950
901	Oorlogsschade aan wegen, bruggen enz en overleg over schadeloosstelling met Commissariaat voor Oorlogsschaden, 1940 - 1950
1286	Herstel schade door oorlog en bezetting aan eigendommen publiekrechtelijke en daarmee gelijkgestelde lichamen, 1946 - 1947

1372 - Commissaris van de Koningin CdK, 1970 - 1986

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
	Geen relevante archiefstukken

1392 - Provinciaal Bestuur, 1950-1986

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
3640	Vaststellen van toestand wegen en bruggen na geleden oorlogsschade, en van financiële bijdrage door het Rijk in het herstel daarvan, 1949-1958
5753	Principeplan van Rijk verbetering Zuid-Willemsvaart, 1985-1986

5197 - Waterschap De Aa, 1922-1955

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
199	Oorlogsschade: Dossier inzake het opruimen en herstel van door oorlogshandelingen vernielde bruggen, andere kunstwerken en door Defensie aangebrachte werken, met vergoeding oorlogsschade mede voor verloren gegane materialen en gereedschappen, 1939-1946.
201	Meerkosten voor onderhoud en herstel van de Aa en zijrivieren in de afdelingen I en II en het opruimen van mijnen en granaten, 1945-1957
204	Opruimingswerk en herstel van tijdens de bevrijding in 1944 vernielde bruggen in de omgeving van Berlicum en Helmond, 1944-1953

205	Wederopbouw van de brug over de Aa te Beek en Donk in de provinciale weg Gemert-Beek en Donk, 1944-(1956)
209	Herbouw van twee vernielde bruggen over de Goorloop te Helmond, 1953-1956
213	Oorlogsschade: Stukken van algemene aard inzake door het waterschap gelegen oorlogs- en bezettingsschade en rijksbijdragen in de wederopbouwkosten, 1940-1956 1 map
553	Opruiming van grond langs de Omleiding om Helmond, die in 1940 op bevel van het Nederlandse leger daar gedeponeed was voor het maken van stellingen en de veroorzaakte schade voor de eigenaren, 1946
745	Stukken betreffende de bruggen over de Grote Wetering op de grensscheiding tussen Rosmalen en Berlicum (eigendom J. van Lokven en Th. Smulders) en in de Coppensdijk onder Nuland (eigendom Jhr. Chr. J. Laman Trip), overname beheer en herbouw door het waterschap van deze door oorlogshandelingen vernielde bruggen (G en L), met tekeningen, 1931-1954.
752	Vergunning aan de gemeente Heesch tot de bouw van drie nieuwe bruggen over de Grote Wetering ter vervanging van de op 10 mei 1940 door Defensie ter versterking van het gevechtsterrein vernielde bruggen, met tekeningen, 1940-1943.
755	Dossier inzake de herbouw van twee door oorlogshandelingen vernielde bruggen over de Goorloop achter de Warande te Helmond, herstel van vijf bruggen en een sluisje en advies over brug nabij de President Rooseveltlaan, met tekeningen, 1946-1955.
756	Stukken betreffende de medewerking aan de gemeente Berlicum voor de herbouw van de vernielde Aa-brug te Middelrode en weigering van medewerking voor de aanleg van een brug over de Grote Wetering nabij boerderij Corso ter vervanging van een baileybrug, 1947-1954.

Tevens is de beeldbank van het provinciaal archief geraadpleegd. Er is hierin geen relevant beeldmateriaal aangetroffen.

3) Overzichtslijst geraadpleegde collecties en inventarissen van het NIOD

Toegangsnummer 216K - Collectie Departement van Justitie	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
179	Ingekomen en minuten van uitgegane stukken, 16 december 1942 - 21 november 1944
180	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontpofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944
181	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Aalsmeer-Apeldoorn
182	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Arcen-Arnhem
183	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Baarn-Burgh
184	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Capelle a/d IJssel - Dwingeloo
185	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Echt-Zwolle
186	Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen
188	Meldingen van luchtalarm in de provincies Gelderland en Overijssel, 18 september 1944 - 16 januari 1945

Toegangsnummer 077 - Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen - Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
518	Verslagen van de Befehlshaber der Ordnungspolizei betreffende de luchtaanvallen op Nederlands grondgebied van 21 tot en met 27 augustus 1940
1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941
1332	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegeniers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen, 1940-1943

1759 Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943

Tevens is de beeldbank van het NIOD geraadpleegd via www.beeldbankwo2.nl.
Er is hierin geen relevant beeldmateriaal aangetroffen.

Beeldbank NIOD

Beeldnr.	Omschrijving
74390	In liberated Schijndel. A little boy in this largely destroyed village sits in front of the ruins of his home.

4) Geraadpleegde toegangen en inventarissen van het Nationaal Archief Den Haag

Toegang 2.04.53.15 – Binnenlandse Zaken; Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, 1937-1946

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
37	Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen 1940 – 1941: Commissaris der Koningin in de provincie Noord-Brabant, nrs. 17.32.1 - 17.32.11
78	Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde Luchtactiviteiten 1940-1941: Noord-Brabant

Toegang 2.04.110 - BiZa / Korps Hulpverleningsdienst 1945-1974

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
5	Correspondentie van de Hulpverleningsdienst. 1959-1974
20	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. Z.d.
21	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1945-1947
22	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1957-1959
28	Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst. [1947-1970]

Toegang 2.13.71 – Inventaris van de archieven van het Ministerie van Defensie te Londen [1940-1941]; Ministerie van Oorlog te Londen [1941-1945]; Departement van Oorlog: Bureau Londen [1945-1947], (1933) 1940-1947 (1974)

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
368	Stukken betreffende luchtbombardementen in Nederland. 1941, 1944-1945
576-577	Stukken betreffende luchtaanvallen op en inundaties van Nederland. 1940-1945

2.13.167 – Inventaris van het archief van het 2e Geniecommandement, Bureau Registratie Verdedigingswerken van het Ministerie van Defensie (zgn. 'Bunkerarchief'), (1923) 1946-1987 (1992)

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
272-284	Blokkaarten van werken, 1951
285-296	Overzichtskaarten

5) Geraadpleegde archief in het Semistatisch archief van het Ministerie van Defensie

Archief MMOD 1945-1947

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
51	P t/m S
52	S t/m U

6) Overzicht geraadpleegde stukken van het NIMH

Collectie 409 - Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
Nvt	Geen relevante archiefstukken

Collectie 420 - Burgemeestersverklaringen '40-'45

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
18	Sappemeer t/m Sijbekarspel
42	Sappemeer t/m Sijbekarspel

Collectie 575 - Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
	Geen relevante archiefstukken

Tevens is de beeldbank van het NIMH geraadpleegd. Er is hierin geen relevant beeldmateriaal aangetroffen.

- 7) Geraadpleegde bronnen bij de EODD
Zowel de MORA's als de mijnenkaarten zijn geraadpleegd. De resultaten hiervan zijn opgenomen in bijlage 5.
- 8) Geraadpleegde toegangsnummers van het National Archives te Londen
Om te voldoen aan de richtlijnen met betrekking tot de gegevens van de RAF, zoals vermeld in het Certificatieschema, is Wardocs B.V. geraadpleegd. Dit bedrijf levert gegevens over bomaanslagen en/of vliegtuigongelukken uit buitenlandse archieven, zoals The National Archives in Londen, The National Archives and Records Administration in College Park Washington en het Bundesarchiv-Militärarchiv in Freiburg.
- 9) Geraadpleegde inventarissen van het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

RL 2-II – Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffeführungsstab, 1931-1945

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
4 5. Abteilung (Ic; Feindaufklärung, Abwehr, geistige Betreuung)	
RL 2-II/205	9. - 21. Mai 1940
RL 2-II/206	22. - 27. Mai 1940
RL 2-II/207	28. Mai - 2. Juni 1940
RL 2-II/208	3. - 8. Juni 1940
RL 2-II/209	9. - 14. Juni 1940
RL 2-II/210	15. - 22. Juni 1940
RL 2-II/211	23. - 30. Juni 1940
RL 2-II/211a	1. - 6. Juli 1940
RL 2-II/212	7. - 20. Juli 1940
RL 2-II/213	21. Juli - 1. Aug. 1940
RL 2-II/1025	2. - 11. Aug. 1940
RL 2-II/1026	12. - 16. Aug. 1940
RL 2-II/214	15. - 22. Sept. 1940
RL 2-II/215	23. Sept. - 1. Okt. 1940
RL 2-II/216	3. - 13. Okt. 1940
RL 2-II/217	14. - 24. Okt. 1940
RL 2-II/218	25. Okt. - 4. Nov. 1940
RL 2-II/219	5. - 13. Nov. 1940
RL 2-II/220	14. - 19. Nov. 1940
RL 2-II/221	20. - 26. Nov. 1940
RL 2-II/222	27. Nov. - 3. Dez. 1940
RL 2-II/223	4. - 12. Dez. 1940
RL 2-II/224	13. - 21. Dez. 1940
RL 2-II/225	22. - 31. Dez. 1940
RL 2-II/226	1. - 9. Jan. 1941
RL 2-II/227	10. - 18. Jan. 1941
RL 2-II/228	19. - 31. Jan. 1941
RL 2-II/229	1. - 9. Febr. 1941
RL 2-II/230	10. - 18. Febr. 1941
RL 2-II/231	19. - 28. Febr. 1941
RL 2-II/232	1. - 8. März 1941
RL 2-II/233	9. - 16. März 1941
RL 2-II/234	17. - 21. März 1941
RL 2-II/235	22. - 24. März 1941
RL 2-II/236	25. - 31. März 1941
RL 2-II/237	1. - 7. Apr. 1941
RL 2-II/238	8. - 14. Apr. 1941
RL 2-II/239	15. - 22. Apr. 1941
RL 2-II/240	23. - 30. Apr. 1941
RL 2-II/241	1. - 6. Mai 1941

RL 2-II – Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffeführungsstab, 1931-1945	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
RL 2-II/242	7. - 14. Mai 1941
RL 2-II/243	15. - 26. Mai 1941
RL 2-II/244	27. Mai - 7. Juni 1941
RL 2-II/245	8. - 15. Juni 1941
RL 2-II/246	16. - 25. Juni 1941
RL 2-II/247	26. - 30. Juni 1941
RL 2-II/248	1. - 6. Juli 1941
RL 2-II/249	7. - 12. Juli 1941
RL 2-II/250	13. - 18. Juli 1941
RL 2-II/251	19. - 24. Juli 1941
RL 2-II/252	25. - 31. Juli 1941
RL 2-II/253	1. - 9. Aug. 1941
RL 2-II/254	10. - 16. Aug. 1941
RL 2-II/255	17. - 22. Aug. 1941
RL 2-II/256	23. - 28. Aug. 1941
RL 2-II/257	29. Aug. - 3. Sept. 1941
RL 2-II/258	4. - 8. Sept. 1941
RL 2-II/259	9. - 14. Sept. 1941
RL 2-II/260	15. - 20. Sept. 1941
RL 2-II/261	21. - 26. Sept. 1941
RL 2-II/262	27. Sept. - 2. Okt. 1941
RL 2-II/263	3. - 9. Okt. 1941
RL 2-II/264	10. - 14. Okt. 1941
RL 2-II/265	15. - 18. Okt. 1941
RL 2-II/266	19. - 23. Okt. 1941
RL 2-II/267	24. - 28. Okt. 1941
RL 2-II/268	28. Okt. - 3. Nov. 1941
RL 2-II/269	4. - 9. Nov. 1941

R58 - Feindliche Luftangriffe.- Lagemeldungen, 1941-1943	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
3578	Bd. 1 Mai-Dez. 1941
3580	Bd. 3 Jan.-Sept. 1942
3581	Bd. 4 Apr.-Juli 1943

10) Geraadpleegde luchtfoto's

In navolgende tabel is een overzicht weergegeven van de voor het onderzoeksgebied geraadpleegde luchtfoto's van het onderzoeksgebied. In bijlage 4 is middels een kaart de situering van de luchtfoto's weergegeven. Er is gestreefd naar het zo goed mogelijk georefereren van de geraadpleegde luchtfoto's (minimaal 10 referentiepunten per luchtfoto die zo goed mogelijk zijn verspreid over het luchtfotobeeld). Echter zijn de tijdens de Tweede Wereldoorlog genomen luchtfoto's zelden perfect te plaatsen op de huidige topografie. Derhalve dien rekening te worden gehouden met een georeferentieafwijking van 5 meter.

De luchtfoto-interpretatie wordt uitgevoerd, gebaseerd op de huidige NAVO-normen. Het betreft de luchtfoto-interpretatieprocedures en NAVO-richtlijnen voor luchtfoto-interpretatie - ATP47(B). Conform NAVO-richtlijnen zullen de luchtfoto-interpretatiebevindingen vergezeld gaan van een uitspraak over de betrouwbaarheid van de beoordeling:

- **Bevestigd:** betrouwbaarheid grenst aan zekerheid. De waarneming kan worden bevestigd met een tweede bron (betrouwbaarheid 99%).
- **Waarschijnlijk:** Sweco is overwegend zeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto (betrouwbaarheid 50% of hoger).

- Mogelijk: de organisatie is overwegend onzeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto (betrouwbaarheid lager dan 50%).

Datum	Fotonr	Sortie	Indicatie oorlogshandeling	Classificatie indicatie	Archief
19-09-1944	3222	106G-3002	Vliegtuigcrashes 18 september 1944	Mogelijk	Kadaster WOII Luchtfoto's
15-03-1945	4046	16-1847	Gevolgen grondoorlog bevrijdingsperiode Inslag V1	Mogelijk Bevestigd	NCAP
15-03-1945	4078	16-1847	Gevolgen grondoorlog bevrijdingsperiode	Mogelijk	NCAP

Motivatie selectie luchtfoto's

Bovenstaande luchtfoto's zijn gekozen op basis van kwaliteit en dekking van het onderzoeksgebied. Verder zijn de foto's gekozen omdat deze het dichtstbij de bevrijding van het onderzoeksgebied is genomen.

Van het hierboven gestelde over te raadplegen luchtfotocollecties en te inventariseren en selecteren luchtfoto's kan, mits in overleg met de opdrachtgever, vanwege doelmatigheidsoverwegingen worden afgeweken indien reeds in een vroegtijdig stadium duidelijk is dat het gehele onderzoeksgebied op basis van de tot dan toe verzamelde en geïnterpreteerde luchtfoto's als verdacht gebied zal worden aangemerkt. Indien deze onderzoekskeuze is gemaakt, dient dit duidelijk in de rapportage te worden beschreven.

11) Geraadpleegde krantenberichten

Ten behoeve van onderzoek naar contra-indicaties in de vorm van OO-ruimingen over de periode 1940-1972 is in ieder geval gezocht naar krantenberichten via de online zoekmachine Delpher en via de verzameling krantenknipsels uit het archief van de Hulpverleningsdienst (Nationaal Archief toegang 2.04.110).

Delpher

Datum	Krant	Titel artikel
4-10-1944	Twentsch Nieuwsblad	'De bevrijding van Schijndel'

Nationaal archief

Toegang 2.04.110 – Korps Hulpverleningsdienst (1945-1974)

Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
20	Registers met krantenknipsels inzake explosieven
21	Registers met krantenknipsels inzake explosieven, 1945-1947
22	Registers met krantenknipsels inzake explosieven, 1957-1959
27	Register met krantenknipsels inzake ongevallen met oorlogstuig. [1965-1970]
28	Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst. [1947-1970]

12) Kadaster

Diverse historische topografische kaarten, verkregen via www.topotijdreis.nl.

Digitale archiefviewer via www.mijn.kadaster.nl.

13) Library and Archives Canada (LAC), Ottawa, Canada

Diverse geallieerde stafkaarten.

14) Laurier Military History Archive (LMH), Waterloo (Canada)

Geen relevante gegevens aangetroffen.

15) Overzicht geraadpleegde stukken uit The National Archives UK (TNA UK)
Londen

WO 171 War Office Allied Expeditionary Force, North West Europe (British Element): War Diaries, Second World War	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
446	7 Armoured Division – R.A., 1944 Apr., Aug., Sept.
531	51 Infantry Division - C.R.A., 1944 Jan.- Dec.

AIR 27 Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
954	Squadron Number: 137 – September-October 1944
1136	Squadron Number: 182 – September-October 1944
1489	Squadron Number: 247 – September 1944

AIR 37 Air Ministry: Allied Expeditionary Air Force, later Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (Air), and 2nd Tactical Air Force: Registered Files and Reports	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
715	2nd Tactical Air Force: Daily log: Sept-Oct (1944)
716	2nd Tactical Air Force: Daily log: Nov-Dec (1944)
717	2nd Tactical Air Force: Daily log: Jan-Feb (1945)
718	2nd Tactical Air Force: Daily log: Mar-May (1945)

16) Overzicht geraadpleegde stukken uit National Archives and Record Administration II (NARA II at College Park (VS))

RG 18 - Records of the Army Air Forces	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
Nvt	Geen relevante stukken aangetroffen

RG 242 - National Archives Collection of Foreign Records Seized	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
T314R1625	LXXXVIII Army Corps Ia Anlagen B (KTB) July 1 to Dec 31, 1944
T314R1626	LXXXVIII Army Corps Ia Anlagen B (KTB) July 1 to Dec 31, 1944

RG 338 - Records of U.S. Army Operational, Tactical, and Support Organizations (World War II and Thereafter)	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
Nvt	Geen relevante stukken aangetroffen

RG 342 - Records of U.S. Air Force Commands, Activities, and Organizations	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
Nvt	Geen relevante stukken aangetroffen

RG 498 - Records of Headquarters, European Theater of Operations, United States Army (World War II)	
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)
7366350	347: Troop Strength

17) Geraadpleegde (overige) websites

Websites	
Link	Beschrijving
www.ikme.nl	Webkaart met militair erfgoed
www.vergeltungswaffen.nl	Database met betrekking tot V-wapens in Nederland
www.oorlogsbronnen.nl	Een digitaal platform voor bronnen met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog en Nederland
www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl	Beeldbank van cultureel erfgoed in Nederland
www.dinoloket.nl	Ondergrondgegevens

Websites	
Link	Beschrijving
www.tracesofwar.nl	Sporen van de Tweede Wereldoorlog in Nederland
www.topotijdreis.nl	Historische kaarten kadaster
www.parallel.co.uk/netherlands	Gegevens omtrent bouwjaren van gebouwen
www.mijn.kadaster.nl	Digitale archiefviewer
www.cgsc.contentdm.oclc.org	Ike Skelton Combined Arms Research Library Digital Library. Gedigitaliseerde documenten met betrekking tot de Amerikaanse strijdkrachten
www.ruimtelijkeplannen.nl	Website met overzicht van bestemmingsplannen in Nederland
www.heemkundekringschijndel.nl	Website van de lokale heemkundekring
https://heemkundeboxtel.nl/wp-content/uploads/2017/03/neergekomen-2014-10-14.pdf	Website van de Heemkundekring Boxtel met gegevens over neergekomen vliegtuigen
www.klondikes.nl	Website met informatie over de acties van de 101st Airborne Division rond Heeswijk
https://schijndelwiki.nl/index.php?title=N_a_de_bevrijding	Website met informatie over de gemeente Schijndel direct na de bevrijding

18) Geraadpleegde getuigen

Indien er een getuigenverklaring is afgenomen, zijn de relevante gegevens terug te vinden in de chronologische tabel ('Overzicht oorlogshandelingen') in bijlage 5. De verklaring is daarin dan geciteerd. Het origineel van de getuigenverklaring wordt bij Sweco gearhiveerd.

Bijlage 10 – Beoordeling rapportage

Uitvoerder beoordeling: Jasper Molenaar

Beoordeelde rapport: Vooronderzoek OO conflictperiode & na-conflictperiode Gebiedsontwikkeling Wijboschbroek

Kenmerk: NL23-648800269-47335

Rapportagedatum: 04-04-2023

Normtekst: CS-VROO

Algemene eisen					
Onderwerp	Norm	Ja	Nee	N.v.t.	Opmerkingen
Is de aanleiding van het onderzoek omschreven?	§3.2	x			
Is de doelstelling van het onderzoek omschreven?	§3.2	x			
Is de afbakening van het onderzoeksgebied omschreven?	§3.2	x			
Is de uitvoeringmethode van het onderzoek omschreven?	§3.3	x			
Zijn de bij het onderzoek betrokken personen omschreven?	§3.2	x			
Zijn de rapportage en OO-bodembelastingkaart geaccordeerd door een door het management bevoegd persoon?	§3.5	x			
Inventarisatie van bronnenmateriaal					
Onderwerp	Norm	Ja	Nee	N.v.t.	Opmerkingen
Algemeen					
Is er onderzoek gedaan naar gebeurtenissen die hebben geleid tot het in de bodem komen van OO indicaties?	§3.3.1	x			
Is er onderzoek gedaan naar gebeurtenissen die hebben geleid tot het verwijderen van OO (contra-indicaties)?	§3.3.1	x			
Beschikt de organisatie over procedure waarin de methodiek van het onderzoek is vastgelegd?	§3.3.1	x			
Is het gebruikte bronmateriaal omschreven, inclusief bronverwijzing?	§3.3.1	x			
Zijn de gebruikte bronnen te herleiden voor derden?	§3.3.1	x			
Bevatten bronverwijzingen minimaal een collectie, -archief en/of inventarisnummer?	§3.3.1	x			
Literatuur					
Is omschreven welke literatuur is geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Is op basis van literatuuronderzoek een lijst opgesteld met oorlogshandelingen die relevant zijn voor de mogelijke aanwezigheid van OO in het onderzoeksgebied (indicaties) met een verwijzing naar datum?	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2		x		Literatuur voor vooronderzoek loopt in betrouwbaarheid uiteen van weinig betrouwbaar tot zeer betrouwbaar. Dit komt doordat boeken geschreven kunnen zijn door auteurs met zeer uiteenlopende achtergronden in opleiding, ervaring en motivatie voor het schrijven van het stuk en ook sterk uiteenlopende bronnen gebruikt kunnen hebben. Zonder een tweede bron kan de literatuur niet standaard als betrouwbaar worden beschouwd.
Gemeentearchieven					
Zijn de stukken van de luchtbeschermingsdienst geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			

Zijn de stukken van de aangetroffen/geruimde OO geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			
Zijn de oorlogsschaderapporten geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			
Zijn er, indien er aanwijzingen zijn dat in een gebied OO zijn achtergebleven, stukken met betrekking tot relevante naoorlogse werkzaamheden geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			Archiefstukken uit gemeentearchieven bevatten in de regel de meest gedetailleerde en betrouwbare informatie voor oorlogshandelingen in de gemeente, getroffen locaties, afhandelingen betreffende het zoeken en/of ruimen van explosieven en naoorlogse werkzaamheden.
Provinciaal Archief					
Zijn de stukken van de luchtbeschermingsdienst geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			
Zijn de stukken van de aangetroffen/geruimde OO geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			
Zijn de oorlogsschaderapporten geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			
Zijn er, indien er aanwijzingen zijn dat in een gebied OO zijn achtergebleven, stukken met betrekking tot relevante naoorlogse werkzaamheden geraadpleegd? Zo nee, is dit vermeld in de rapportage?	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			Archiefstukken uit het Provinciaal Archief bevatten in de regel gedetailleerde en betrouwbare informatie voor oorlogshandelingen in de gemeente, getroffen locaties, afhandelingen betreffende het zoeken en/of ruimen van explosieven en naoorlogse werkzaamheden.
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie					
Is er voldoende informatie aanwezig voor het vormen van een totaalbeeld van oorlogshandelingen in het gebied? Zo nee, is de literatuurcollectie van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x	x		Archiefstukken uit collectie 216K betreffen in de regel vergelijkbare stukken als die uit het gemeentearchief. Indien dit het geval is en de verbalisant van het archiefstuk iemand betrof die op locatie is geweest of een directe medewerker betrof van degene die op locatie is geweest, dan geldt hetzelfde als gesteld is voor de betrouwbaarheid van de archiefstukken uit het gemeentearchief. Voor collectie 077 is dit echter niet het geval; deze collectie bevat samenvattende rapporten, die gebaseerd zijn op de originele rapporten, telegrammen of een telefoonbericht. Hierbij bestaat de kans op fouten bij het overnemen en samenvatten van informatie. Deze archiefstukken rapporteren dus niet uit eerste hand en daarom worden de details (aantallen explosieven, exacte locaties, e.d.) als minder betrouwbaar gezien, maar de gebeurtenis zelf wel als betrouwbaar. Het verdient de voorkeur om bevestiging van de details middels een tweede bron te verkrijgen.
Nationaal Archief te Den Haag					
Is de collectie "Binnenlandse Zaken"(toegangsnummer 2.04.53.15), waarin de berichten van gemeenten aan de Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag in de periode 1940-1943 zijn ontsloten, geraadpleegd?	§3.3.2	x			

Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			In het Nationaal Archief van Den Haag is onder toegang 2.04.53.15 – “Binnenlandse Zaken” een collectie berichten beschikbaar van gemeentes gericht aan Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag. Dit zijn meldingen van de gemeentes en provincies betreffende gebeurtenissen waarbij voorwerpen vanuit de lucht in de gemeente terecht zijn gekomen, vliegtuigbeschietingen en bombardementen. De stukken betreffen voornamelijk de periode 1940-1943. Deze stukken voegen weinig tot niets toe aan de processen-verbaal van de Luchtbeschermingsdienst van de gemeentes zelf, maar wanneer die stukken verloren zijn gegaan, zijn de stukken uit het Nationaal Archief een waardevolle bron van informatie. Zodoende zijn de stukken van deze toegang verplicht te raadplegen conform de richtlijnen van het Certificatieschema.
Semistatische archiefdiensten (SSA) Ministerie Defensie te Rijswijk					
Is de collectie van de Mijn- en Munitieopruimingsdienst (“MMOD”), waarin de ruimingen in de periode 1945-1947 zijn ontsloten, geraadpleegd?	§3.3.2	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			De ruimingsrapporten van de MMOD (periode 1945-1947) worden als zeer betrouwbaar gezien wat betreft de gebeurtenis en het soort gemelde explosief. De locatieaanduidingen van aangetroffen OO zijn in de regel echter onnauwkeurig (vaak het adres van het perceel waar het explosief is aangetroffen, soms een centraal meldpunt zonder aanduiding van de locatie van het explosief) waar in bepaalde gevallen rekening mee gehouden dient te worden in de afbakening van een verdacht gebied. De ruiming van OO door deze instantie zijn echter zeer betrouwbare (contra)indicaties voor de conclusies ten aanzien van het onderzoeksgebied.
Nederlands Instituut voor Militaire Historie					
Is collectienummer 575 van het Nederlands instituut voor Militaire Historie geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x	x		Collectie 575 Deze collectie bevat door het verzet opgestelde rapporten en kaarten van Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen. In deze collectie zijn kaarten van verdedigingswerken en meldingen van troepenbewegingen en resultaten van geallieerde bombardementen te vinden. Deze meldingen zijn in de regel betrouwbaar, maar details (datum van gebeurtenis en aantallen bommen e.d.) wijken regelmatig af. Een tweede bron (vrijwel altijd een luchtfoto) wordt meestal geraadpleegd om het verdachte gebied beter af te kunnen bakenen.
Indien er grondgevechten hebben plaatsgevonden in de periode 10 mei 1940 tot en met 17 mei 1940, is collectienummer 409 van het Nederlands instituut voor Militaire Historie geraadpleegd?	§3.3.1			x	De collectie 409 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940 is niet geraadpleegd, daar geen aanwijzingen van gevechtshandelingen in het onderzoeksgebied in mei 1940 zijn aangetroffen.
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			Collectie 409 Deze gevechtsverslagen en rapporten zijn grotendeels korte tijd na de gevechten in mei 1940 opgesteld aan hand van betrokkenen bij de strijd. Voor oorlogshandelingen in de meidagen van 1940 zijn deze verslagen de meest betrouwbare bron.
Explosieven Opruimings Dienst Defensie					
Is de database met meldingen van aangetroffen OO geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Zijn ingeval van meldingen de MORA's/VO's geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Is de database met collectie mijnenveldkaarten geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Zijn ingeval van mijnenvelden de mijnenveldruimrapporten geraadpleegd?	§3.3.1	x			

Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			<p>Ruimingsrapporten/mora's De ruimingsrapporten van de EODD (vanaf 1970) worden als zeer betrouwbaar gezien wat betreft de gebeurtenis en het soort gemelde explosief. De locatieaanduidingen van aangetroffen OO zijn in de regel echter onnauwkeurig (vaak het adres van het perceel waar het explosief is aangetroffen, soms een centraal meldpunt zonder aanduiding van de locatie van het explosief) waar in bepaalde gevallen rekening mee gehouden dient te worden in de afbakening van een verdacht gebied. De ruiming van OO door deze instantie zijn echter zeer betrouwbare (contra)indicaties voor de conclusies ten aanzien van het onderzoeksgebied.</p> <p>Mijnenkaarten De mijnenkaarten zijn over het algemeen betrouwbaar, hoewel vaak niet nauwkeurig ingetekend. Dit laatste is – indien noodzakelijk voor de juist analyse en/of afbakening van een verdacht gebied – aan te passen. De achterliggende stukken betreffen in de regel echter regelmatig de legrapporten van de betreffende Duitse eenheden, met exacte en specifieke informatie over het veld. Ook de rapporten van de ruiming van de velden zijn over het algemeen vaak vrij specifiek, met vermelding van uitvoerenden, datum ruiming, aantallen en soorten mijnen, eventueel ontbrekende mijnen en toelichting waarom men vermoedde dat er mijnen ontbraken.</p>
The National Archives te Londen					
Is er in The National Archives te Londen een relevante onderzoeksinspanning is geleverd aangaande het verzamelen van informatie over door de Royal Air Force uitgevoerde luchtaanvallen in het onderzoeksgebied of de directe omgeving.	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x	x		<p>Van de uitgevoerde luchtaanvallen zijn operationele aanvalsverslagen opgesteld. Hierin staan vermeld welke vliegtuigen, op welke dag en welk tijdstip, met welke wapens en op welk doelwit geacht werden een aanval uit te voeren. Daarnaast is achteraf door de bemanning gerapporteerd wat ze gedurende hun vlucht daadwerkelijk hebben uitgevoerd. Wat betreft deel één – type en aantallen vliegtuigen, datum en tijd, soorten wapens en het beoogd doelwit – zijn deze rapporten zeer betrouwbaar. Wat betreft deel twee – daadwerkelijk uitgevoerde aanvallen – zijn de rapporten maar zeer beperkt betrouwbaar en dienen door een tweede bron bevestigd te worden.</p>
Is er in The National Archives te Londen een onderzoeksinspanning gedaan naar geallieerde artilleriebeschietingen in de periode vanaf september 1944?	§3.3.1		x		
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x	x		<p>Ook door de grondtroepen zijn verslagen opgesteld van hun acties en ervaringen, zoals de War Diaries van de Britten en de After Action Reports van de Amerikaanse troepen. Hier staan onder andere de bewegingen van de troepen in, of ze onder vuur lagen, waar ze vijanden waarnamen, etc. De betrouwbaarheid wisselt. Meldingen dat men onder vuur lag, zullen betrouwbaar zijn, echter locaties en meldingen van derden zijn minder betrouwbaar. Bij meldingen van locaties kunnen fouten van het kaartlezen naar voren komen, of is de omschrijving te karig om te bepalen waar men zich bevond. Indien locaties door derden gemeld werden, is de kans op fouten nog veel groter. Dit geldt ook voor meldingen van derden over andere zaken, net als schattingen van de sterkte van de vijand.</p>
Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg					
Is in het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg de collectie Lageberichte van de Luftwaffenführungsstab Ic geraadpleegd, die meldingen bevat over bomafwerpen op Nederlands grondgebied in de periode 10 mei 1940 - 10 november 1941.	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			<p>Er zijn diverse soorten Duitstalige rapporten te vinden. Deze lopen uiteen van rapporten opgesteld door een Duitse autoriteit op een locatie in Nederland die verslag legde van gebeurtenissen ter plaatse (zoals een Ortskommandant) tot aan korte samenvattende rapporten die naar Duitsland werden gestuurd om verslag te doen van de gebeurtenissen (vaak luchtactiviteit) in Nederland. Voor deze rapporten geldt hetzelfde als voor de archiefstukken uit gemeentearchieven, regionale archieven en het Nationaal Archief, namelijk dat de gebeurtenis zelf betrouwbaar is, maar de betrouwbaarheid van de details afhangen van de persoon die rapporteert en zijn positie.</p>

Luchtfoto's					
Is de luchtfotocollectie bibliotheek Wageningen Universiteit geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Is de luchtfotocollectie Topografische Dienst (Zwolle) geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Is de luchtfotocollectie RCAHMS geraadpleegd?	§3.3.1	x			
Is de selectie van luchtfoto's gemotiveerd in het rapport?	§3.3.1	x			
Zijn de luchtfoto's geselecteerd op basis van de datums waarop oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden?	§3.3.1	x			
Zijn de luchtfoto's geselecteerd op basis van kwaliteit van het fotobeeld?	§3.3.1	x			
Zijn de luchtfoto's geselecteerd op basis van de schaal?	§3.3.1	x			
Zijn voor de gebruikte luchtfoto's sortie en luchtfotonummer vermeld?	§3.3.1	x			
Zijn de luchtfoto's geïnterpreteerd op schade als gevolg van oorlogshandelingen?	§3.3.2	x			
Zijn de luchtfoto's geïnterpreteerd op de aanwezigheid van militaire werken?	§3.3.2	x			
Is er aan de hand van naoorlogse luchtfoto's en/of satellietbeelden geïnventariseerd of er naoorlogse ontwikkelingen in het gebied hebben plaatsgevonden waarbij grond is geroerd of verzet?	§3.3.2	x			
Is de selectie van naoorlogse luchtfoto's/satellietbeelden gemotiveerd in het rapport?	§3.3.2	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			Luchtfoto's zijn een visuele tijdsopname van de werkelijkheid. Deze worden als betrouwbaar gezien. De betrouwbaarheid wordt tevens nog verhoogd wanneer sporen te relateren zijn aan bijvoorbeeld bekende oorlogshandelingen.
Krantenberichten					
Is er onderzoek uitgevoerd naar contra-indicaties in de vorm van explosievenruiming over de periode 1940-1972 in krantenberichten via de online zoekmachine Delpher, en via de verzameling krantenknipsels uit het archief van de Hulpverleningsdienst (Nationaal Archief toegang 2.04.110).	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			In de regel kunnen krantenberichten worden gezien als betrouwbaar, zeker als het gaat om een OO.
Kadaster					
Is er onderzoek uitgevoerd naar contra-indicaties aan de hand van naoorlogs kaartmateriaal uit het archief van het kadaster met als doel het inventariseren van naoorlogse ruimtelijke ontwikkelingen?	§3.3.1	x			
Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x			Gegevens uit het kadaster zijn als primaire bron zeer betrouwbaar.
National Archives and Record Administration II					
Is er aanvullend bronnenonderzoek uitgevoerd in The National Archives (NARA) te College Park (VS) in het geval van duidelijke indicaties dat het onderzoeksgebied is getroffen door luchtaanvallen met afwerpmunitie uitgevoerd door de United States Army Air Forces?	§3.3.1	x			

Kan de informatiebron op zichzelf als betrouwbaar worden beschouwd aangaande de feiten die de bron vermeldt?	§3.3.2	x	x		Van de uitgevoerde luchtaanvallen zijn operationele aanvalsverslagen opgesteld. Hierin staan vermeld welke vliegtuigen, op welke dag en welk tijdstip, met welke wapens en op welk doelwit geacht werden een aanval uit te voeren. Daarnaast is achteraf door de bemanning gerapporteerd wat ze gedurende hun vlucht daadwerkelijk hebben uitgevoerd. Wat betreft deel één – type en aantallen vliegtuigen, datum en tijd, soorten wapens en het beoogd doelwit – zijn deze rapporten zeer betrouwbaar. Wat betreft deel twee – daadwerkelijk uitgevoerde aanvallen – zijn de rapporten maar zeer beperkt betrouwbaar en dienen door een tweede bron bevestigd te worden.
Getuigen					
Indien getuigen zijn gehoord, is hier proces-verbaal van opgemaakt?	§3.3.1			x	
Zo ja, is het proces-verbaal opgenomen in de bijlagen van het rapport?	§3.3.1			x	
Beoordelen en evalueren van bronnenmateriaal					
Onderwerp	Norm	Ja	Nee	N.v.t.	Opmerkingen
Algemeen					
Zijn de resultaten van de beoordeling van het bronnenmateriaal gemotiveerd vastgesteld?	§3.3.2	x			
Indien er sprake is van de vermoedelijke aanwezigheid van OO, is de term VERDACHT gehanteerd?	§3.3.2	x			
Indien er geen sprake is van de vermoedelijke aanwezigheid van OO, is de term ONVERDACHT gehanteerd?	§3.3.2			x	
Is de conclusie / conclusies vastgesteld op basis van twee of meer onafhankelijk verifieerbare bronnen?	§3.3.2	x			
Zo nee, is de inschatting van de betrouwbaarheid van de bron beschreven in de rapportage?	§3.3.2			x	
Zijn de indicaties / contra-indicaties vertaald naar een locatie in de huidige topografie?	§3.3.2	x			
Zijn de locatieverwijzingen uit de bronbestanden ongewijzigd overgenomen in het rapport?	§3.3.2	x			
Indien er sprake is van onduidelijkheid / onbetrouwbaarheid in de locatieverwijzing, is dit gedocumenteerd?	§3.3.2	x			
Horizontale afbakening verdacht gebied					
Is hoofdstuk 3 van de normtekst gehanteerd?	§3.3.2	x			
Zo nee, is gemotiveerd waarom hiervan is afgeweken?	§3.3.2			x	
Is de tolerantie omschreven en gemotiveerd?	§3.3.2		x	x	
Zijn de verdachte gebieden gebaseerd op indicaties uit het bronnenmateriaal?	§3.3.2			x	
Indien er contra-indicaties zijn aangetroffen, is op basis van deze contra-indicaties het verdacht gebied aangepast?	§3.3.2			x	
Zo nee, is gemotiveerd waarom niet?	§3.3.2			x	
Zo ja, is gemotiveerd waarom?	§3.3.2			x	
Verticale afbakening verdacht gebied					
Is het als verdacht gekenmerkte gebied in verticale richting afgebakend conform bijlage 1? Zo nee, is hierover (vooraf) overleg geweest met de opdrachtgever?	§3.3.2	x			

Is bij de verticale afbakening van het verdacht gebied (voldoende) rekening gehouden met bodemweerstand, verwachte indring snelheid en –hoek, vorm en diameter OO?	§3.3.2	x		
Indien sprake is van naoorlogs grondverzet / grondroering, is bepaald tot op welke diepte de aanwezigheid van OO kan worden uitgesloten?	§3.3.2			x
Zo nee, is gemotiveerd waarom?	§3.3.2			x
Is de verticale afbakening te herleiden naar diepte t.o.v. NAP?	§3.3.2		x	
Ontploffbare Oorlogsresten				
Is bepaald welke hoofdsoort(en) OO aangetroffen kan worden?	§3.3.2	x		
Is bepaald welke subsoort(en) OO aangetroffen kan worden?	§3.3.2	x		
Is bepaald welk aantal(en) OO aangetroffen kan worden?	§3.3.2	x		
Zo nee, is hierover (vooraf) overleg geweest met de opdrachtgever?	§3.3.2			x
Is bepaald welke verschijningsvorm(en) OO aangetroffen kan worden?	§3.3.2	x		
OO-bodembelastingskaart				
Is er een digitale OO-bodembelastingskaart aangemaakt?	§3.3.2	x		
Zijn de verdachte gebieden weergegeven op de OO bodembelastingskaart?	§3.3.2	x		x
Is de OO bodembelastingskaart geprojecteerd in RD?	§3.3.2	x		
Is de auteur van de OO bodembelastingskaart weergegeven?	§3.3.2	x		
Is op de OO bodembelastingskaart een noordpijl weergegeven?	§3.3.2	x		
Is op de OO bodembelastingskaart een schaal weergegeven?	§3.3.2	x		
Is op de OO bodembelastingskaart een datum van opmaak / versie weergegeven?	§3.3.2	x		
Is op de OO-bodembelastingskaart een legenda weergegeven?	§3.3.2	x		
Is de OO bodembelastingskaart geaccordeerd door en door het management bevoegd persoon?	§3.3.2	x		
Leemtes in kennis				
Zijn de leemtes in kennis omschreven?	§3.3.1	x		
Opmerkingen				

Bijlage 11 – Certificaat VROO

Sweco Nederland B.V.

De Holle Bilt 22, 3732 HM De bilt

KvK-nummer: 30129769

Dit certificaat is afgegeven op basis van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten, vastgesteld d.d. 29 januari 2021, waarmee voldaan wordt aan de kaderbepalingen van het Arbeidsomstandighedenbesluit.

Certificaat

Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten

Evaluatie van het kwaliteitssysteem heeft plaatsgevonden volgens het certificatiereglement van TÜV Nederland voor het toepassingsgebied:

Deelgebied: Vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten.
Deelgebied: Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten.

Deze certificatie is onderworpen aan een jaarlijkse evaluatie door TÜV Nederland.

TÜV Nederland verklaart dat het gerechtvaardigd vertrouwen bestaat dat het door de **Sweco Nederland B.V.** gehanteerde kwaliteitssysteem voldoet aan de eisen uit het bovengenoemde certificatieschema.

De eisen in dit certificatieschema hebben betrekking op het kwaliteitssysteem van het bedrijf inzake het Vooronderzoek en de Risicoanalyse van ontplofbare oorlogsresten.

Registratienummer: 30560-1.2
 Ingangsdatum certificaat: 08-07-2021
 Certificaat geldig tot: 22-06-2024
 Datum eerste certificaat: 08-07-2021

Managing Director
 Dhr. E.W.A.C. Franken

TÜV Nederland
 Ekkersrijt 4401
 5692 DL Son en Breugel
 T: +31 (0) 499 – 339 500
 E: info@tuv.nl
 W: www.tuv.nl

Disclaimer

Sweco sluit voor de uitvoering van haar werkzaamheden aan bij landelijke kwaliteitsrichtlijnen en regelgeving. Dit onderzoek wordt conform de wettelijke regeling CS-VROO uitgevoerd. Dit onderzoek betreft een bureaustudie en om die reden wijst Sweco erop dat de lokale situatie af kan wijken van de beschreven situatie. Dit is inherent aan het karakter van dit onderzoek en daarom is het niet mogelijk om garanties voor dit onderzoek te verstrekken. Sweco verstrekt dan ook geen garantie.

Sweco accepteert geen aansprakelijkheid ten aanzien van mogelijke beslissingen die de opdrachtgever of derden naar aanleiding van de door Sweco uitgevoerde onderzoeken nemen.